

Kylien elinolot paremmiksi yhteistoimin

Suomen Kylätoiminta ry:n julkaisuja 1/2006

Kylien elinot paremmiksi yhteistoimin

Suomen Kylätoiminta ry
Julkaisu 1/2006
Toimitus: Henrik Hausen, Liisa Häme ja Mia Saloranta
Taitto: Jouni Lehtonen, SantraMedia
Kansi ja piirrokset: © Tupu Vuorinen
Paino: Suomen Graafiset Palvelut, Kuopio 2006
ISBN 952-5626-07-5 (nid.)
ISBN 952-5626-08-03 (pdf)

SISÄLLYS

Lukijalle	5
Hankkeen toteutuksessa mukana olleet kyläasiamiehet	8
Hankkeen ohjausryhmä	8
Hankkeen toteutusajankohta, rahoitus ja kotisivut	8
KYLÄN VOIMA	9
Syrjäisyyden ongelma ja kylän voima (Liisa Häme)	10
Yhteistyöllä kuntoon kylien väylät ja viemärit (Mia Saloranta)	15
Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori (Ritva Sirkkala)	16
Palvelujärjestelmän suuret muutokset	16
Julkisen sektorin talous ja rakenne muutoksessa	16
Maaseutu muutoksessa	17
Kolmas sektori maaseudulla	19
Mitä kolmannella sektorilla tarkoitetaan?	19
Paljon odotuksia	20
Yhteistyö on vahvuuksien hyödyntämistä	20
Kylätoiminta ja kolmas sektori	21
Maaseudun kolmannen sektorin kehittymisen reunaehdoja	21
Sosiaaliset ja kulttuuriset resurssit	22
Inhimilliset resurssit	26
Poliittis-hallinnolliset reunaehdot	29
Kuntakulttuuri	32
Järjestöjen yhteistyö ja yhdistyminen	33
Taloudelliset resurssit	34
Järjestöjen avustukset	34
Kilpailu ja maaseutu?	35
Järjestöjen verotus	36
Tehokas talous ja kolmannen sektorin kulmakivet	38
Hankerahoituksen mahdollisuudet	38
Sosiaalinen yritystoiminta ja yleishyödyllisyys	39
Julkinen tuki	40
Järjestäytymismuoto - liiketoiminnalliset resurssit	41

YHTEISTOIMINNAN TULOKSIA	43
Kevyen liikenteen väylä yhteistyöllä	44
Köyliössä vauhditetaan pyörätien rakentamista talkoilla ..	44
Orimattilassa kevytväylä talkoilla	44
Salon seudulla tehdään pyöräreitti pikkuteitä pitkin	45
Hoidettaisiinko jätevedet yhdessä?	46
Taivassalossa kyläläiset rakensivat paineviemäriverkon	47
Porvoon saareen kymmenen kyläpuhdistamo	47
Jätevesisuunnitelmien teko työllistää	49
Tiet ja tietoverkot työllistävät	50
Tiet ovat kylien napanuoria!	50
Kuka avaa laajakaistat?	51
Valokuitu maksaa mutta herättää innostusta	52
Kruunupyryssä rakennetaan tulevaisuuden verkostoa	52
Tietokoneet tutuiksi ja nettipalvelut haltuun	54
Anjalankoskella kolmen kylän nettitupa	54
Heinola Kyläpirtti on tulevaisuudessa etäpalvelupiste?	55
Kylätoiminta ylläpitää lähipalvelu-uskollisuutta	56
Karjaalla kyläkauppa avasi uudelleen ovensa	56
Palveluasuminen sopii maaseudulle	58
Dragsfjärdin saaristoon palvelukoti paikallisin voimin	58
Heinävedellä toimii monipuolinen hoitokoti	59
Monipalvelukeskus tuo uutta eloa kylään	60
Nastolassa Kyläpaikka ja ryhmäkoti palvelevat monia	60
Sosiaalisen yrityksen mallia kokeillaan maaseudullakin	62
Orivedellä kyläläiset työllistävät ja kantavat vastuuta	62
Paikallisilla hankkeilla luodaan hoivapalveluja	64
Tuuloksen 4H kehittyi hoivapalvelujen tuottajaksi	64
Parkanon 4H-kurssi johti pysyvään palveluun	65
Hollolan Avittajat-kurssi kouluttaa auttajia tarpeeseen	66
Äetsän koulutus toi lisää palveluja ja uusia yrittäjiä	66
TIEDONLÄHTEITÄ	67
Vertin hyödyllisiä tietolähteitä	68
Tyynen hyödyllisiä tietolähteitä	72
Suomen kylätoiminta ry	75
Maakunnalliset kylien yhteenliittymät, yhteystiedot	76
Vertin ja Tyynen yhteistyöyritykset	78

Lukijalle

Suomen Kylätoiminta ry:n hanke *Kylien elinolot paremmiksi yhteistoimin*, eli *Vertti & Tyyne*, toteutettiin pääosin vuonna 2005, tavoitteenaan infrastruktuurin ja täydentävien hoivapalvelujen kehittäminen haja-asutusalueilla kylätoiminnan keinoin.

Tässä julkaisussa esitellään hankkeen aikana saatuja kokemuksia siitä, miten kylien asukkaat voivat yhteistoinnallaan eri tavoin parantaa elinolojaan. Johdantoon on pyydetty hankkeen ulkopuolelta artikkeli tutkija *Ritva Sirkkalalta*. Hän on omassa hankkeessaan *Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori* varsin ansiokkaasti pohtinut kolmannen sektorin tehtäviä ja ongelmia, jotka ovat täysin yhteneviä tässä hankkeessa esiin tulleiden kanssa.

Julkaisun keskiosaan on koottu elävästä elämästä kannustavia esimerkkejä kylien toiminnasta ja aikaansaannoksista. Esimerkit liittyvät Vertin ja Tyynen aihepiireihin: infrastruktuuriin ja hoivapalveluihin. Tähän osaan materiaalia ovat tuottaneet hankkeen kyläasiamiehet, tieisännöitsijä *Kari Äikäs*, kyläaktiivi *Nina Plogman*, toiminnanjohtaja *Marja-Leena Pellikka*, SYTYn tiedottaja *Ritva Salomaa-Santala* sekä projektipäällikkö *Liisa Häme*, toimitustyöstä ja suurelta osin artikkelien kirjoittamisesta on vastannut kyläasiamies *Henrik Hausen*. Loppuun on kerätty neuvoja ja yhteystietoja, joiden avulla hankkeen aihepiireistä kiinnostuneet voivat hankkia lisätietoja.

Kylätoiminnan uudet haasteet

On tapana sanoa, että suomalainen maaseutu elää murroksessa. Sanonta on eri aikoina tarkoittanut hiukan eri asioita ja murroksen sijaan on onneksi alettu yhä enemmän puhua muutoksesta, mikä ei enää olekaan maaseudun, vaan koko yhteiskunnan ominaispiirre. Jatkuvassa muutoksessa eläminen uhkaa omalta osaltaan maaseudun perinteisiä arvoja: jatkuvuutta, vakautta, sukupolvien katkeamatonta ketjua ja luonnon ehdoilla elämistä.

Kylä on edelleen maaseudun elämän perustoimija. Samalla se on kolmannen sektorin usein huomaamaton tukipylväs. Kylätoiminta on luonteeltaan moniarvoista ja sisällöltään hyvin vaihtelevaa sekä monen tasoista. Keskimäärin kylätoiminta on muuttunut viime vuosina tavoitteellisemmaksi, ja se on ottanut vastaan eri puolilta sille langenneita haasteita. Muutosten vastustamisesta on siirrytty luomaan ja järjestämään itse niitä palveluja, jotka muutoin olisivat huonosti kyläläisten tavoitettavissa.

Vertti ja Tyyne kylien apuna

Valtakunnan tasolla Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) on pyrkinyt vastaamaan kylien uusiin haasteisiin tehostamalla kylien neuvontapalveluita ja toteuttamalla toimintaa tukevia hankkeita. Yhtenä niistä on nyt päättyvä ylimaakunnallinen ALMA-rahoitteinen hanke *Kyliä elinolot paremmiksi yhteistoimin*. Hankkeessa oli kaksi toimintalinjaa: *Vertti* eli "vesi- ja roskahuolto, tiet ja tietoliikenne toimimaan kylissä" sekä *Tyyne* eli "työtä

ja yhteisöllisyyttä naapurin elämän turvaamiseksi”. Hanke kattoi koko ALMA-alueen. Yhdeksässä maakunnassa hanketta toteutti kyläasiamies, josta kukin painotti toiminnassaan joko Vertin tai Tyynen tavoitteita, eli infrastruktuurin tai hoivapalvelujen kehittämistä. Lisäksi hankkeella oli yhteyshenkilöitä viidessä maakunnassa. Vertillä ja Tyynellä oli omat projektipäällikkönsä ja yhteinen sihteeri SYTYssä.

Havahtumisia

Yhteiskunnan muutoksen nopeus ilmeni selvästi hankkeen toteutuksessa. Kun aluksi ihmeteltiin hiukan haukotellen, että mitä ne kylät nyt aikovat ”puuhastella”, alkoi hankkeen loppupuolella jo kuulua yhteistyötoiveita monelta suunnalta. Kunta- ja palvelurakennemuutos sekä kuntien epätietoisuus omasta tulevaisuudestaan saivat ainakin ajan merkkejä hyvin ymmärtävät kuntien luottamus- ja virkamiehet vilkuilemaan kyliin päin aivan uudella asenteella.

Samaan aikaan herättiin monissa kylissä huomaamaan, että ilman omaa aktiivisuutta ei saadakaan sitä kevyen liikenteen väylää, perhepäivähoitajaa tai vanhusten avustajaa, jota ilman ei tulla enää toimeen.

Ehkä kaikkein mielenkiintoisinta oli havaita, että aluksi niin keinotekoiselta tuntunut infran ja vanhustenhuollon yhdistäminen oli kylissä selvä realiteetti. Esimerkiksi turvalliset liikennejärjestelyt ovat tärkeitä iäkkäiden liikkumiselle ja toimiva vesihuolto helpottaa heidän kotona asumistaan. Vanhusten avustaminen tuo monenlaista työtä työikäisille; juuri kyläyhteisössä on mahdollista yhdistää varsin erilaisia tehtäviä, kun hallintorajoja ei ole.

Palvelut pakettiin

Kylän voima on perinteisesti sen hallittavissa oleva koko ja yhteistyön vankka perinne. Nyt kun erilaisia palveluja yhdistellään, siirretään niiden organisointia kauemmaksi, säästetään ja järkeistetään, lakkautetaan ja ”uudistetaan”, niin kylissä on syytä olla mukana tässä uudistuksessa ja käyttää hyväksi koettuja yhteistyön muotoja uusiin tehtäviin. Vanhat konstit eivät enää päde; tuskin on enää hyötyä lähetystöistä ja mielenosoituksista, kunta suostuu harvoin perääntymään palveluiden lakkautusaikeissaan. On kuitenkin mahdollista saada kunta osallistumaan uudenlaiseen lähipalvelujen tuotantoon, mutta vasta sitten, kun kylässä on ensin oma-aloitteisesti valmisteltu asia konkreettiselle tasolle. Kun kylässä on kartoitettu palvelujen tarve, on vain rohkeasti etsittävä yrittäjiä tai palkattava työntekijöitä palvelujen toteuttajiksi. Kunta voi osallistua palvelupaketin täydentämiseen omalla panoksellaan ja toisaalta ostaa kylässä tuotettuja palveluja omille asiakkailleen. Palveluaukot täytyvät aina aluksi hiukan hitaasti - asiakkaat ovat tottuneet siihen, että kaiken saa kunnalta, ja muiden vaihtoehtojen hahmottaminen vie oman aikansa.

Tyypillistä nykyajalle on, että rahoitus välttämättömäänkin toimintaan on etsittävä useista lähteistä. Hankerahoitusta voidaan hyvällä onnella saada avuksi muutosvaiheessa, mutta varsinainen palveluntarjonta on rahoitettava muulla tavoin, jotta se olisi kestävä. Hankerahoituksella voidaan auttaa uusien palveluvaihtoehtojen kehittämisessä ja tarpeen kartoituksessa, mutta palvelun hintaan sillä ei saa olla vaikutusta.

Kun kylässä mietitään, miten esimerkiksi vanhusten avustustoimintaa voitaisiin rahoittaa, kannattaa se jo alkuvaiheessa yhdistää vaikkapa mökkitalkkaritoimintaan, sillä näin saadaan myös kesäasukkaat mukaan asiakkaisiksi ja maksajiksi. Tämä palvelu onkin malliesimerkki eri rahoitusmahdollisuuksien yhdistämisestä: asiakkaat ja heidän omaisensa maksavat, verovähennys hoitaa osan, asiakkaat voivat saada hoitotukea tai kunnan palveluseteleitä ja kunta voi tilata apua myös ostopalveluna. Vaikeutena voi olla se, että toiminta on aloitettava ennen kuin kunta solmii ostopalvelusopimuksia tai antaa palveluseteleitä. Pääosin palvelu katetaan aina suorilla asiakasmaksuilla.

Kylässä voidaan siis yhdistellä monenlaisia palveluja sellaisiksi mielekkäiksi kokonaisuuksiksi, että ne vastaavat kylän tarpeita ja tarjoavat merkityksellistä työtä kyläläisille. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että kyläyhdistyksen pitäisi välttämättä itse ryhtyä yrittäjäksi tai että palvelut tuotettaisiin talkootyöllä. Kyläyhdistys selvittää tarpeet, suunnittelee, ideoi, organisoii ja joskus ehkä myös tuottaa. Varsin usein käytännön toimijat järjestäytyvät työosuuskunnaksi tai palvelujen tuottajaksi löydetään sopiva yhdistys. Talkootyöllä on oma tärkeä merkityksensä kylätoiminnassa, mutta se ei koskaan korvaa palkkatyötä.

Esimerkin voima

Hanke on ollut ajallisesti niin lyhyt, että sen seurauksena syntyvät käytännön toimenpiteet toteutuvat kylässä enimmäkseen hankkeen päätyttyä, tulevana vuosina. Kyläasiamiehet ovat kuitenkin kulkeneet ahkerasti kylissä niiden tarpeita tiedustellen ja levittäneet tietoa jo olemassa olevista hyvistä käytännöistä sekä auttaneet kyliä alkuun ongelmiansa ratkaisemiseksi. He ovat myös välittäneet kokemuksiaan toisilleen ja muillekin kylien kehittäjille hankkeen järjestämissä koulutuksissa ja opintorekillä. Näin ovat tulleet tutuiksi myös jäljempänä esiteltävät esimerkit kylien toiminnasta.

Julkaisun esimerkit hyvistä käytännöistä eivät ole mitään kylien ihmeitä eivätkä lajissaan ainoita tai jollain lailla parhaita. Ne ovat arkisia kuvauksia esimerkillisestä toiminnasta, miten kylissä on laitettu hihat heilumaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi ja elinolojen parantamiseksi. Näiden tapausten lisäksi suomalaisella maaseudulla tapahtuu paljon, tulevaisuudessa varmasti vielä enemmän. Kannattaa pitää silmät ja korvat auki!

Kiitokset

Julkaisun kokoajat haluavat kiittää hankkeen työntekijöitä, hankkeen toteuttamiseen osallistuneita maakunnallisia kylien yhteenliittymiä, yhteyshenkilöitä hankkeen yhteistyöalueilla, yhteistyöyrittäjiä, Suomen Kylätoiminta ry:n työntekijöitä, rahoittajia ja ohjausryhmän jäseniä hyvästä yhteistyöstä, joka toivottavasti jatkuu myös hankkeen päätyttyä.

Arrakoskella, Billnäsissä ja Kitulassa tammikuussa 2006,

Liisa Häme, projektipäällikkö (Tyne)

Mia Saloranta, projektipäällikkö (Vertti)

Satu Eeronaho, projektisihteeri

Hankkeen toteutuksessa mukana olleet maakunnalliset kylien yhteenliittymät ja kyläasiamiehet

Vertti

Itä-Uudenmaan Kylät ry
Leif Skogster

Kymenlaakson Kylät ry
Sirpa Vähäuski

Länsi-Uudenmaan Kylät ry
Pirkko Kaskinen

SataKylät ry

Emmi Saarinen / Pirjo Kotiranta

Svenska Österbottens Byar rf
Katarina Westerlund

Varsinais-Suomen Kylät ry
Tauno Linkoranta

Tyyne

Etelä-Karjalan Kylät ry
Kaisa Rahikainen

Pirkan Kylät ry
Hannele Kortesoja

Päijät-Hämeen Kylät ry
Minna Heikkilä

Varsinais-Suomen Kylät ry
Johanna Pakola

Hankkeen ohjausryhmä

Heikki Konsala, pj

Jarmo Kallio

Pirkko Karjalainen

Pekka Mannonen

Juhani Nenonen

Asko Niemi

Tuomas Perheentupa

Sijja Saveljeff

Kari Vaitomaa/Ilkka Juva

Kantri ry

Etelä-Pohjanmaan TE-keskus

Vanhustyön Keskusliitto

Kymenlaakson liitto

Suomen Omakotiliitto

SYTY / MTK

SYTY

SataKylät ry

Uudenmaan ympäristökeskus

Hankkeen toteutusajankohta

Vertti & Tyyne -hanketta edelsi esiselvityshanke 1.8.2003–31.7.2004. Projektipäälliköt ja sihteeri aloittivat varsinaisen hankkeen toteuttamisen 1.8.2004, ja kyläasiamiehet aloittivat työnsä maakunnissa tammi-helmikuussa 2005. Koko hankekokonaisuus päättyi 28.2.2006.

Hankkeen rahoitus

Hankekokonaisuus toteuttaa alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa (ALMA) ja sillä on rahoitus Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta (EMOTR).

Hankkeen kotisivut

www.kylatoiminta.fi > Hankkeet > Kylien infrastruktuuri ja hoivapalvelut

Kylän voima

Syrjäisyyden ongelma ja kylän voima

Suomalainen mielenmaisema on yhä vielä maaseudulla. Heinäseipäät, laiduntavat lehmät, puulämmitteisen saunan tuoksu ovat romanttisen maaseudun pysyviä maamerkkejä. Näihin kuuluvat olennaisesti myös virkeä, kylänraitilla potkukelkkaileva vaari ja tuvan keinutuolissa kissa sylissä sukkaa kutova mummo.

Vähiin ovat käyneet heinäseipäät ja lehmikarjat, saunat onneksi lämpiävät vielä puulla järvien rannoilla. Vähiin käyvät kohta myös mummot ja vaarit, ainakin siinä vaiheessa, kun potkukelkan kulku hidastuu ja keinutuolin liike lyhenee.

Kymmenisen vuotta sitten hymyilimme vanhoille ajoille, jolloin kunnalliskotiin oli muutettava, kun ei enää jaksanut kantaa vettä kaivosta tai halkoja liiteristä. Siellä sitten vaarit veistelivät kirveenvarsia ja mummot kutoivat sukkaa askarteluohjaajan ja muun henkilökunnan ohjauksessa.

Vaikeaa oli silloinkin luopua omasta kodista, mutta kun ei ollut nykyajan mukavuuksia ja oli sellainen tapa, että kunnalliskotiin mennään kun ei enää pärjätä kotona.

Sen jälkeen ovat ajat ja tavat muuttuneet, on luotu kattava kunnallinen kotipalvelu, rakennettu runsaasti palvelutaloja ja lakkautettu vanhoja, epäkäytännöllisiä vanhainkoteja. Aluksi kunnissa jaksettiin vielä laskea, kuinka paljon halvemmaksi tuli tarjota sivukylänkin asukkaalle runsaasti kotipalvelua kuin hoitaa häntä vanhainkodissa.

Sitten on käynyt juustohöylä kunnan budjetissa moneen kertaan. On priorisoitu, luokiteltu, supistettu ja rakennettu uusia palvelujärjestelmiä.

Palvelutalot tuntuivat aluksi vanhainkoteihin verrattuina kerrassaan hienoilta. Oli oma asunto, keittiönurkkaa ja kylpyhuonetta. Sai tuoda omat tavaransa, sukulainen saattoi käydessään yöpyä sohvalla. Hoitoa ja turvaa oli lähellä, kun sitä sattui tarvitsemaan. Noinhan sen pitikin olla, jos oli pakko muuttaa pois kotoa, oli kunnalla tarjota lämmin ja turvallinen koti ja tarvittava hoito.

Mutta nyt

Sivukylän vanhus voi rauhassa asua omassa kodissaan juuri niin kauan kuin kunnalliskotien aikaankin. Kotipalvelua saa, jos on sellaiseen oikeuttava vaiva. Mutta vain harvassa kunnassa on kotipalvelulla enää resursseja auttaa tavallisissa arjen askareissa. Siivous, veden ja halkojen kanto, ruoanlaitto, leipominen ja kauppa-asioiden hoitaminen eivät enää kuulu kotipalvelun tehtäviin. Muitakin palveluita tarjotaan sivukylälle kernaasti vain tilapäisesti, sillä pitkät välimatkat vievät paljon työntekijöiden aikaa

ja lisäävät kustannuksia. Jos vanhus siis tivaa kunnalta tarvitsemiansa palveluita, on niitä kyllä tarjolla runsaasti: keskustan palvelutalossa. Muiksi vaihtoehtoiksi tarjotaan sukulaisten apua ja avun ostamista yksityisiltä markkinoilta.

Muutto

Nykyisinä rauhan aikoina ei kenenkään enää pitäisi joutua pakon edessä jättämään omaa kotiaan. Me nuoremmat voimme vielä joutua muuttamaan työn, puolison tai mielijohteen perässä. Se voi olla vaivalloista ja raskasta, mutta siitä selvitään uuden alun ja parempien mahdollisuuksien toivossa.

Vanhuksen muuttaminen onkin sitten jo toinen juttu. Oma pihapiiri ja koti ovat tulleet vuosien mittaan rakkaiksi. Ympäröivän kylän asukkaat ovat tuttuja monen vuosikymmenen ajalta. Aina joku katsoo, että piipusta tulee savua ja hankeen ilmestyy askelten jälkiä. Naapurin tietää olevan siellä, vaikka häntä ei muutamaan päivään tapaisikaan. Liikkuminen voi olla fyysisesti vaivalloista, mutta vanhasta muistista se on kuitenkin suhteellisen turvallista.

Keskustaan muutto katkaisee vanhat sosiaaliset suhteet. Jos naapurikin on iäkäs, ei häntä muuton jälkeen enää voikaan tavata, kun ei linja-autovuoroja ole. Asunto on sisältä lämmin ja turvallinen, mutta ulos ei uskalla, kun uudessa ympäristössä eksyy niin helposti. Jo oman ulko-oven hahmottamien pitkistä asuntojen pötköstä voi tuottaa suuria vaikeuksia. Naapurit asuvat samaan tapaan omissa oloissaan, hyvää onnea on, jos joku naapureista on vanha tuttu. Taloissa järjestetään kyllä paljon toimintaa, mutta jos kukaan ei kisko heti muuton jälkeen mukaan, on mukaan meneminen myöhemmin vielä vaikeampaa. Mielessä kangastelee menetetty koti, yksinäisyys on niin raskasta, että se aiheuttaa fyysistä kipua. Masennusta ja kipua hoidetaan lääkkeillä, ja kaikki on päällisin puolin kunnossa.

Sinne kylälle jäänyt oma koti alkaa omia aikojaan rapistua. Harva pystyy pakkomuuton edessä myymään tai vuokraamaan taloan, vaan se jää tyhjiilleen odottamaan, jos entinen asukas vaikka palaisikin edes muutamaksi kesäiseksi päiväksi. Lapset ja heidän perheensä ehkä aluksi yrittävät pitää mummolaa kunnossa, mutta vanhan ihmisen eletyn elämän jäljet tekevät sen raskaaksi. Näin on kylän raitilla taas yhdessä talossa pimeät ikkunat ja talvella ympärillä koskemattomat hanget. Kylän autioituminen näkyy kaikille yhä selvemmin.

Yhä kauemmaksi?

Kunnallisten palvelujen järjestäminen tulee vuosi vuodelta vaikeammaksi ja kalliimmaksi, kun väestö vähenee ja ikärakenne sitä mukaa vinoutuu. Toisaalta myös asiakkaiden tarpeet ja tietoisuus mahdollisuuksista lisääntyvät tuoden mukanaan yhä uusia haasteita. Näihin vaatimuksiin ja uhkiin yritetään löytää ratkaisuja uusista toimintatavoista ja kuntien yhteistyöstä. Monia erityispalveluja onkin järkevää tuottaa seutukunnallisesti. Erityisesti vanhusten mahdollisuudet tavoittaa ja hahmottaa näitä seutukunnallisia ihanouksia ovat kuitenkin rajalliset. Kunnallisten päättäjien saattaa olla vaikea hahmottaa, että joidenkin palveluiden järjestämisessä siirtyminen lähemmäs, seutukunnan sijasta kyliin, voisikin olla jopa

kustannusvaikutuksiltaan tehokas vaihtoehto. Puhumattakaan siitä, että näin toimien myös työpaikat pysyvät omissa kunnassa.

Uusia vaihtoehtoja

Elävä kylä voi taistella autioitumista vastaan monilla keinoilla. Kouluista on opittu pitämään kiinni; hankitaan lapsiperheitä asumaan, etsitään kyläkoulusta kiinnostuneita opettajia, mainostetaan kylän tontteja ja hankitaan tyhjenneitä taloja myyntiin.

Kylän asukkaat voivat tehdä myös paljon sellaista, mikä auttaa ikääntyviä ihmisiä asumaan omissa kodeissaan pidempään, usein elämänsä loppuun saakka. Kyliin voidaan luoda hyviä ja toimivia vaihtoehtoja, joilla luodaan sellainen hoivaverkosto, joka taipuu monenlaisiin tarpeisiin ja myös työllistää, ainakin osa-aikaisesti.

Yrittäjyys

Vain harvoin suomalaisella sivukylällä on yksityisiä kotipalveluyrityksiä. Mutta voi olla maataloja, kyläkauppa, maatalouskonekorjaamo, suoramyyntitila ja muita nykyaikaisen maaseudun yrityksiä. On myös paljon asukkaita, joilla on hyvät arjen taidot, kyky seurustella ihmisten kanssa sekä aikaa ja ainakin tarvetta lisätyölle. Ja juuri näitä arjen palveluksia vanhuksset omissa kodeissaan tarvitsevat: siivousta, lumitöitä, halon hakkuuta, pieniä remonttistöitä ja sitä, että joku käy ja katsoo, että kaikki on kunnossa. Pienen suomalaisen kylän asiakaskunta on kuitenkin rajallinen, aluksi sitä ei ole lainkaan. Yrityksen on pystyttävä myymään sellaista työtä, jota ei ole totuttu ostamaan, hinnalla, joka on aina aluksi asiakkaan mielestä liian suuri. Alkuvaiheessa on siis syytä miettiä tarkasti, miten uudet palvelut tuotetaan ja miten edistetään uusien, terveiden yritysten syntyä. Pitää pohtia, yritetäänkö kylältä löytää ja kouluttaa yksi henkilö, joka pystyy auttamaan monissa arjen ongelmissa. Vai onko luontevampaa luoda toimiva verkosto, jossa luomutilan emäntä alkaa valmistaa aterioita vanhuksille, toisen tilan emäntä opiskelee tehokkaaksi kotisiivoojaksi, konekorjaamolta saa myös remonttiapua ja hyvät tuntosarvet omaava kyläaktiivi kerää ja välittää tarvittavan tiedon?

Kuva: Mia Saloranta.

Kolmas sektori

Kylässä tai kunnassa voi olla jo toimiva yhdistys, jonka tehtäviin uusi palvelutehtävä soveltuu. Palvelut voidaan järjestää yhteistyössä kyläläisten kanssa. Vaikka asukkailla olisikin lisätyön ja -tulon tarvetta, ei sopivia työntekijöitä löydy ilman kyläläisten apua ja asiantuntemusta. Usein on vedottava oman kylän tarpeeseen ja yhteiseen hyvään ennen kuin talon emännän on "sopivaa" ryhtyä auttamaan vanhuksia kotiaskareissa. Siinä mielessä suomalainen maaseutu on loistava toimintaympäristö, että hyvä työ markkinoi itse itseään. Asiakkaat ovat aluksi varovaisia, mutta hyvät työntekijät ovat tarpeen ja heitä myös käytetään. Työn alkuvaiheessa ei kenenkään ole järkevää ryhtyä suoraa päätä yrittäjäksi, on luotava sopivia esiyrittäjyyden muotoja. Yhdistys tai työosuuskunta voi toimia työnantajana ja laskuttajana, nykyään on toisarvoista, missä tuo työnantaja sijaitsee. Oman kylän kyläyhdistys on hyvä vaihtoehto, etenkin jos sillä on jo kokemusta työnantajana toimimisesta. Työtä tehdään tunti tunnulta sen mukaan, miten on tilauksia. Ja kun asiakkaita alkaa olla riittävästi, voi halutessaan ryhtyä joustavasti yrittäjäksi, kun siltä tuntuu.

Työnjohto

Pienen ja suppean asiakaskunnan maaseudulla verkottuneet palvelut edellyttävät toimivaa työnjohtoa, jonka kustannuksia ei kuitenkaan voi jyvittää suoraan asiakashintoihin. Asiakasmäärät eivät koskaan edes kuntatasolla riitä päätoimisen palveluohjaajan tai muun työnjohtajan palkkaamiseen. Pian tulee mieleen, miten työ voitaisiin järjestää useamman kunnan alueella ja sitten ollaan jo samalla tiellä kuin kunnatkin.

Toinen vaihtoehto on kylien voima: työnjohto voi olla sivutoimista, usein se on luontevasti talkootyötä. Se, joka on asiasta kiinnostunut ja omaa riittävät taidot, huolehtii työntekijöiden ohjauksesta ja on asiakkaiden yhteyshenkilönä. Tehtävään voidaan myös nimetä joku työntekijöistä pientä lisäkorvausta vastaan.

Koulutus

Maaseudun ihmisillä on hyvät arjen taidot, mutta tarvitaan myös koulutusta. Taidot ja tiedot ovat toki tärkeitä. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että koulutuksen tärkein tehtävä on osoittaa, että juuri niitä tähän asti niin vähän arvostettuja arkisia taitoja tarvitaan ja vieläpä kipeästi. Koulutus voi tapahtua omalla paikkakunnalla, parhaita kouluttajia ovat oman kunnan ja kylän ammattilaiset. Näin syntyy jo koulutuksen aikana luottamus ja tietoisuus siitä, mistä voi kysyä neuvoja ja toisaalta, millaisia ihmisiä nämä uudet työntekijät ovat. Lyhyt koulutus ei tietenkään tuo mitään muodollista pätevyyttä, se voi kuitenkin toimia kipinä ja olla alku pidemmälle ammatilliselle koulutukselle. Tärkeintä on, että se antaa valmiudet tuottaa niitä palveluja, joita yhteiskunta ei enää tuota. Kylissä asuu tietenkin myös eri alojen ammattilaisia, he ovat tärkeä osa toimivaa verkostoa, työnjohtoa ja ohjausta.

Palvelujen saavutettavuus

Kaikki tieto ei kuitenkaan edes kylissä kulje esteettä ja itsestään. On syytä miettiä, miten yhden kunnan alueen vanhukset ja muut palveluiden tarvitsijat voivat parhaiten tavoittaa palvelut. On tärkeää, että kaikki kuntaorganisaation ulkopuoliset palveluntuottajat ovat tietoisia toisistaan ja muodostavat toimivan verkoston. Sen sisällä voidaan sitten sopia yhteisestä markkinoinnista, nettisivuista ja jopa yhteisestä tilausjärjestelmästä. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa yhteistä puhelinnumeroa ja matkapuhelinta, joka kiertää verkostossa. Tärkeää on, että avun löytäminen on helppoa, että sitä voi tilata oikealta ihmiseltä ja että myös omaiset tavoittavat verkoston toimijat helposti.

Kestävyys

Ympäri Suomea on työllistetty kylien työttömiä kyläpiioiksi ja -rengiksi. Tästä työstä on peritty nimellistä palkkiota, työtä on tehty niin kauan kuin yhdistelmätukea ja sopivia työllistettäviä on riittänyt. Ja kun ne ovat loppuneet, ovat loppuneet myös nuo tarpeelliset palvelut. Ja hyväksi osoittautuneet työntekijät ovat jääneet odottelemaan viidensadan työttömyyspäivän täyttymistä.

Kestävämpi tapa on, että palkataan työntekijä entiseen tapaan ja käytetään yhdistelmätukea koulutukseen, matkoihin ja myös kompensoimaan sitä, että työteho ei ehkä aluksi ole paras mahdollinen. Asiakkaalta peritään sama hinta kuin muustakin työstä. Pidetään huoli siitä, että myös työn laatu on asiakkaan kodissa sama, oli työntekijä työllistetty tai ei. Näin rakentuu työn tekijälle heti alusta lähtien oikea identiteetti, ja ennen kaikkea hänellä on mahdollisuus työllistyä halutessaan pysyvästi. Asiakkaat voivat myös luottaa siihen, että tämä hyväksi koettu, tuttu ja turvallinen työntekijä on vastakin käytettävissä.

Kun maaseudun asukkaat joutuvat ostamaan palveluja, joista ei ole totuttu maksamaan, tuntuu niistä perittävä hinta aluksi aina liian korkealta. Vasta palvelun laatu, sen tuoma turvallisuus ja oman elämän hallinnan palautuminen osoittavat käytännössä, että hinta kannattaa maksaa. Palvelujen markkinointi on aivan yhtä hidasta, maksavat ne 5 tai 25 euroa tunnilta. Mutta 5 euron korottaminen myöhemmin edes 15 euroon on täysin mahdotonta. Hinnan on oltava kohdallaan jo koko toiminnan alkuvaiheessa.

Ne ajat ovat kaukana takana, jolloin avuksi maksamiseen pyydettiin kuntaa. Terve lähtökohta on se, että maksulla voidaan tuottaa laadukkaita, turvallisia ja kestäviä palveluita. Hinta voi maaseudun kylällä pysyä kohtuullisena, jos taustalla on talkootyötä ja yhteisön tuki. Kunta voi sitten tarvittaessa käyttää palveluseleitä, mutta niiden käyttö on aina kunnan harkinnassa, eikä sen varaan voi mitään järjestelmää luoda. On myös tärkeää muistaa, että toisen kotona tehtävä työ on aina palkkatyötä. Ja juuri siksi se on erityisen tärkeää juuri sivukylillä, missä uusia työmahdollisuuksia voi muutoin olla vaikea löytää.

Yhteistyöllä kuntoon kylien väylät ja viemärit

Kylien elinvoimaisuuteen ja viihtyisyyteen vaikuttavat monet tekijät. Kaikkiin olosuhteisiin emme voi itse asukkaina vaikuttaa, mutta paljon on vielä tehtävissä, kunhan kokoamme voimamme ja uskomme yhteiseen tavoitteeseen.

Vertti-hankkeessa huomattiin, että infrastruktuuriin liittyvät kysymykset nousivat usein esiin, kun kylissä keskusteltiin kehittämistarpeista. Vesihuolto ja liikenneturvallisuus ovat tärkeitä elämän laatuun vaikuttavia tekijöitä sekä vanhuksille että lapsiperheille. Tietoliikenneyhteyksien toimivuus huolestuttaa paitsi yrityksiä ja etätyöntekijöitä, myös kylän nuorisoa.

Sivukylällä asuvan vanhuksen mahdollisuudet kotona asumiseen saattavat olla riippuvaisia infran toimivuudesta: arkipäivän elämää helpottaa, kun veden tulo on taattu, jätehuolto pelaa luotettavasti, turvallista kevyen liikenteen väylää pitkin on helppo käväistä naapurissa ja kylätalolla, ja tarvittaessa kotisairaanhoidtaja pääsee nopeasti perille, kun tiet on pidetty kunnossa. Maalle muutosta haaveileva lapsiperhe on myös kiinnostunut teiden kunnosta ja siitä, pääseekö lapsi turvallisesti pyöräilemään kyläkoululle; talon tai rakennuspaikan valintaan vaikuttavat paikalliset vesihuoltoratkaisut. Todennäköisesti maallemuuttajat odottavat tietoliikenneyhteyksien toimivan kuten kaupungissa. Tänä päivänä maallemuutosta haaveilee moni, ja vanhukset haluaisivat yleensä asua mahdollisimman pitkään kotonaan. On ikävää, jos nämä haaveet kariutuvat siihen, että huonosti hoidettu tai teknisesti jälkeen jäänyt infrastruktuuri tekee maalla asumisesta hankalan tai mahdottoman vaihtoehdon.

Maaseudun infrastruktuurin kehittämisessä vaaditaan toimenpiteitä paitsi yhteiskunnalta, myös asukkailta itseltään. Julkiset resurssit eivät useinkaan ulotu riittävinä haja-asutusalueille asti näissä asioissa. Kylissä kannattaa pohtia, miten oma-aloitteisuudella saataisiin liikkeelle kehittämisprosesseja, ja mitä yhteisillä hankkeilla voidaan saavuttaa. Infra-ongelmat ovat monimutkaista, ja yhteistyötä tarvitaan paitsi asukkaiden kesken, myös kunnan ja erilaisten viranomaisten kanssa. Niidenkin on helpompi lähteä kehittämisprosessiin mukaan ja sitoutua siihen, kun kyläläisiltä tulee aloite ja kun asiaa on jo hyvin valmisteltu kyläläisten kesken.

Toimivia käytäntöjä on olemassa esim. tietoliikenteen ja vesihuollon aloilla; laajakaistaverkkojen ja varsinkin vesiosuuskuntien perustamisesta kylissä on paljon kokemuksia. Uusi jätevesiasetus on nostanut esiin ajatuksen kyläpuhdistamoista ja jätevesilaitteiden yhteishankinnoista. Kylälaisten yhteisillä ponnistuksilla on aikaansaatu myös pyöriteitä, jotka pelkästään julkisilla varoilla olisivat jääneet toteutumatta. Tiekuntien yhteistyöllä on tehostettu yksityisteiden kunnossa pitoa. Yhteistoiminnalla on jo saavutettu kylissä paljon, mutta monet hyvät käytännöt infran kehittämiseksi odottavat vielä keksimistään. Kylätoiminnalla on tässä(kin) tärkeä tehtävä edessään.

Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori

PALVELUJÄRJESTELMÄN SUURET MUUTOKSET

Julkisen sektorin talous ja rakenne muutoksessa

Julkisen talouden kiristyessä valtion ja kuntien tarjoamat palvelut eivät jatkossa enää välttämättä ole yhtä kattavia kuin mihin Suomessa on tähän asti totuttu. On entistä enemmän väestöryhmiä ja alueita, joissa julkinen sektori ei resurssien niukkuuden vuoksi tule tarjoamaan niitä palveluja, joita asukkaat haluavat.

Koko Suomen kohdalla suurimmat haasteet aiheutuvat ikärakenteen vinoutumisesta. Suomi vanhenee. Ikärakenteen muutos heijastuu suoraan talouteen ja palvelujen rahoitukseen. Mitä pienemmät ovat työssäkäyvät ikäluokat, sitä korkeampi on huoltosuhde, mikä tarkoittaa sitä, että entistä pienemmän työssäkäyvän väestönosan maksamilla veroilla on kustannettava entistä suuremman väestönosan tarvitsemat palvelut.

Julkisen talouden ongelmat heijastuvat suoraan myös kuntiin. Kuntien toimintakulujen jatkuva kasvu on vienyt kuntatalouden ahtaalle, kun verotulojen ja valtionosuuksien kasvu eivät suuressa osassa kuntia enää riitä kattamaan syntynyttä rahoitustarvetta. Valtio on säilyttänyt kuntien vastuulle enemmän tehtäviä kuin kuntien on nykyisillä tuloillaan mahdollista hoitaa. Vastuunjako tehtävistä ja kustannuksista valtion ja kuntien kesken on monin eri tavoin epäselvä. Näiden määrittelyjen tekeminen olisi palvelujen kannalta ratkaisevan tärkeää, mutta se on poliittisesti, hallinnollisesti ja taloudellisesti erittäin haasteellinen ja vaikea prosessi.

Kuntakoon kasvaminen vaikuttaa sekin ratkaisevasti siihen, miten palvelut tulevaisuudessa järjestetään ja miten ne ovat asukkaiden saatavilla. Mitä suurempiin kunnallisiin yksiköihin tulevaisuudessa päädytään, sitä haasteellisempi tehtävä on säilyttää toimivat lähipalvelut myös syrjäisemmillä alueilla. Niin ikään on suuri haaste, miten suuremmissa yksiköissä säilytetään kansanvaltainen ohjaus sekä riittävä paikallistuntemus.

Keskittämisestä käytävässä keskustelussa usein esiintyvä sanapari globalisaatio-lokalisaatio kuvaa hyvin tätä kehitystä ja sen kahta eri suuntaa. Maailmanlaajuisestikin toiminta keskittyy entistä suurempiin yksiköihin, kansainvälinen integraatio syvenee, päätöksenteko etäännytty monissa asioissa aikaisempaa kauemmas. Globalisaation vastapainoksi tarvitaan lokalisaatiota, eli entistä vahvempia lähi-, paikallis- ja alueyhteisöjä ja paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioon ottavaa toimintaa. Ihmisillä on voitava säilyä mahdollisuus vaikuttaa omiin ja omaa elinympäristöään koskeviin asioihin.

Samaan aikaan erilaiset palvelujen tuottamisen muodot lisääntyvät, kun yhteistyö palvelujen tuottamisessa sekä ostopalvelut ja kilpailuttaminen yleistyvät. Oman tuotannon asemesta kunnat tuottavat palveluja entistä enemmän seudullisesti, kuntien yhteistyönä, ostopalveluina, kilpailuttaen. Palveluja tuottavien yritysten ja järjestöjen rooli korostuu tulevaisuudessa entistä enemmän.

Erittäin tärkeää olisi keskustella ja täsmentää, mitkä palvelut ovat jatkossa julkisen sektorin vastuulla, mitkä palvelut annetaan järjestöjen tai vapaaehtoisten hoidettavaksi ja mikä on kansalaisten oman aktiivisuuden varassa. Ilman näitä rajanvetoja ratkaisevan tärkeä kysymys siitä, miten palvelujen tuottaminen rahoitetaan, jää leijumaan ilmaan. Näistä rajanvedoista pitäisi keskustella niin valtakunnallisesti kuin paikallisesti kuntatasolla.

Vähemmän vaikeaa on ratkaista se, kuka palvelut tuottaa. Sen sijaan kysymys siitä, kuka palveluista maksaa ja millä tavalla, on jo huomattavasti vaikeammin ratkaistava kysymys. Verovaroin kustannettavien palvelujen osuus pienenee samalla, kun asiakasmaksujen, vakuutusmaksujen ja Kelan merkitys palvelujen rahoituksessa vastaavasti kasvaa. Raha-automaattiyhdistyksen kansainvälisestäkin ainutlaatuiset tukimuodot toivottavasti säilyvät järjestöjen tuottamien palvelujen rahoituskanavana myös jatkossa siitä huolimatta, että RAY on muun muassa kilpailusäännösten vuoksi tarkistamassa avustuspolitiikkansa linjauksia.

Nämä palvelujärjestelmän tulevaisuutta määrittävät reunaehdot koskettavat koko suomalaista yhteiskuntaa, myös maaseutua. Maaseutukuntien ja -kylien kohdalla palvelujärjestelmän reunaehdoista on syytä tarkastella vielä kahdesta muustakin näkökulmasta.

Maaseutu muutoksessa

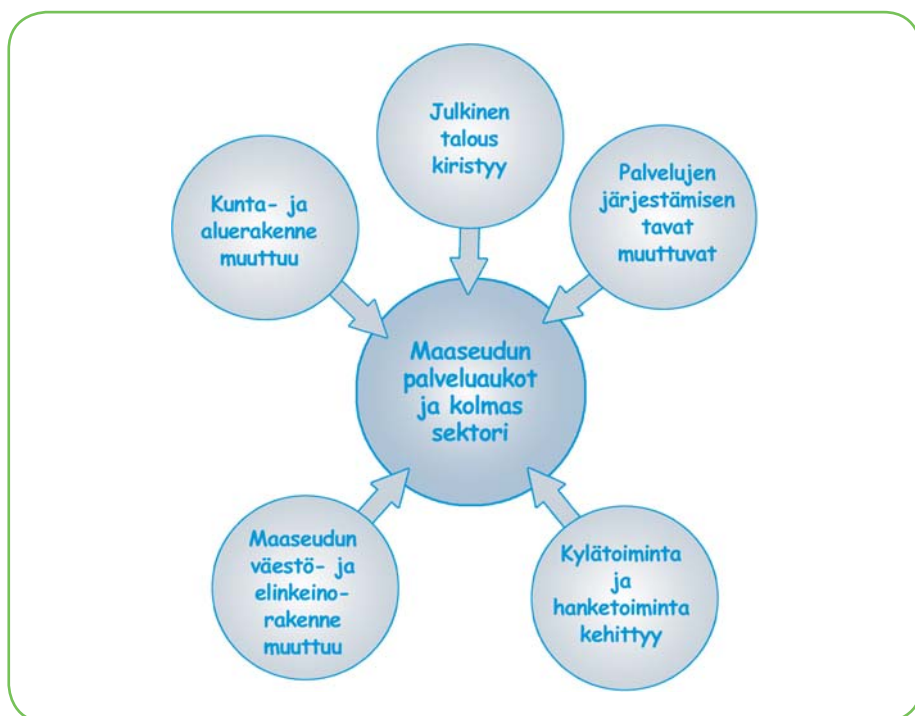
Maaseudun väestö- ja elinkeinorakenteen muutos jatkuu. Ikärakenne vanhenee tulevina vuosikymmeninä voimakkaasti koko maassa, ja muutos on monissa maaseutukunnissa vielä nopeampi ja dramaattisempi. Kuntien ja kylien ikärakenteen muuttuessa palvelujen tarve muuttuu. Kuinka esimerkiksi turvataan korkeatasoinen opetus, kun kouluikään tulevat ikäryhmät ovat entistä pienempiä? Ja kuinka kyetään vastaamaan kasvavan vanhusväestön hoivatarpeisiin?

Asukkaiden vähentyessä palvelumarkkinat ovat nekin entistä pienemmät. Vaihtoehtoisia palvelujen tuottajia on maaseudulla tästä syystä vähän eikä aitoa kilpailua synny.

EU-jäsenyys on tarkoittanut suuria muutoksia suomalaiselle maaseudulle. Ensinnäkin se kiihdytti maaseudun elinkeinorakenteen muutosta. Tilakoko on kasvanut voimakkaasti ja paljon työikäistä väestöä on näin siirtynyt eläkkeelle ja muihin ammatteihin. On tarvittu korvaavia toimeentulomuotoja ja palvelusektori on ollut yksi vaihtoehto. Pienimuotoista palveluyrittäjyyttä kehittelee tulevaisuudessa yhä enemmän, kun palvelujen järjestämisen tavat monipuolistuvat entistä enemmän ja esimerkiksi valtiovalta kehittäisi edelleen toimivaksi osoittautuneen kotitalousvähennyksen käyttöä verotuksessa.

EU-jäsenyyden myötä maaseudulla on myös opittu ohjelmalliseen maaseudun kehittämiseen ja toimintaryhmien hanketyöhön. Hankerahoitus antaisi mahdollisuuksia myös kunnille kehittää uudenlaisia ratkaisuja palvelujen tuottamiseksi yhteistyössä vaikkapa maaseudulla toimivien järjestöjen kanssa. Kun rajanvetoja julkisen sektorin ja hankerahoituksen välillä vielä täsmennetään, tätä kautta tarjoutunee jatkossa merkittäviä mahdollisuuksia maaseudun palvelujen kehittämiseksi ja rahoittamiseksi.

Kylätoiminnan ja maaseudun asukkaiden yhteistoiminnan kokemusten ja perinteiden pohjalta on mahdollista kehittää uusia palvelujen tuottamisen muotoja maaseudulle. Kirjan toisessa osassa esiteltävät kylät ovat esimerkkejä siitä, että tällaisessa toiminnassa on mahdollista myös onnistua.

Kolmas sektori kehittyy maaseudulla siellä, missä palveluille on kysyntää ja missä palvelujen tarjonnassa on aukkoja.

Palveluaukkoja on, koska julkisen sektorin palvelut eivät riitä kattamaan kysyntää ja markkinat ovat toisaalta liian pienet riittävän kysynnän synnyttämiseksi yritysmäisesti tuotetuille palveluille.

Kolmannen sektorin toiminnalle syntyy tilaa julkisen talouden kiristyessä, kunta- ja aluerakenteen muuttuessa ja palvelujen järjestämistapojen muuttuessa.

Myös maaseudun väestö- ja elinkeinorakenteen muutos ja kylä- ja hanketoiminnan kehittyminen luovat edellytyksiä kolmannen sektorin kehittymiselle.

KOLMAS SEKTORI MAASEUDULLA

Mitä kolmannella sektorilla tarkoitetaan?

Mitä tarkoittaa kolmas sektori? Käsite nousi yhteiskunnan muutoksista käytävään keskusteluun Suomessa 1990-luvulla. Julkisen sektorin, markkinoiden ja kotitalouksien rinnalla alettiin puhua kolmannelta sektorista.

Siitä, mitä kolmanteen sektoriin katsotaan kuuluvan, ei ole alan tutkijoidenkaan keskuudessa löydetty yhtä yksiselitteistä ja selvää määritelmää. Käytettyjä käsitteitäkin on useita. Puhutaan kolmannelta sektorista, kansalaisyhteiskunnasta, vapaaehtoissektorista, sosiaalitaloudesta, yhteisötaloudesta ja voittoa tavoittelemattomasta sektorista.

Tällaista käsitteiden kirjoja ja yhteiskunnan lokeroimista eri sektoreihin myös kritisoidaan. Rajanvedot ovat käytännön elämässä monesti vaikeasti hahmotettavissa ja samaan sektoriin voi kuulua hyvinkin monen tyyppisiä ja erilaisista lähtökohdista toimivia tahoja.

Kolmannen sektorin toimijoita voi luonnehtia seuraavilla tavoilla:

- ne toimivat markkinoiden, julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välisellä nopeasti muuttuvalla alueella
- ne ovat monentyypisiä yhdistyksiä, järjestöjä, liikkeitä, säätiöitä ja voittoa tavoittelemattomia, sosiaalisia näkökohtia korostavia yhtiöitä ja uusosuuskuntia
- ne toimivat monilla eri aloilla kuten sosiaali- ja terveyssektorilla, kulttuurin, vapaa-ajan, liikunnan ja urheilun saralla, harrastustoiminnassa, kansalaisvaikuttamisessa ja asukastoiminnassa
- ne hyödyntävät toiminnassaan sekä palkkatyötä että vapaaehtoistyötä
- ne pyrkivät toiminnassaan omaehtoisuuteen ja itseohjautuvuuteen eli ne haluavat toimia itsenäisesti ja vapaana valtion, kunnan tai markkinoiden ohjauksesta ja määräysvallasta
- niiden toiminta nousee ihmisten innostuneisuudesta, aktiivisuudesta ja vaikuttamisen halusta
- ne luovat toimintaa - esimerkiksi palveluja - alueille, joilla julkinen palvelutuotanto on vaikeaa esimerkiksi kohderyhmien pienen määrän tai vaadittavan erityisasiantuntemuksen vuoksi ja joilla yritysmäinen palvelutuotanto ei kysynnän vähäisyyden tai satunnaisuuden vuoksi ole kannattavaa
- niistä haetaan uusia ratkaisuja hyvinvointipalvelujen kehittämiseen, uusimuotoisiin yrittäjä- ja työllisyysmalleihin, kansalaisyhteiskunnan ja demokratian toimivuuden parantamiseksi

Kansainvälisten vertailututkimusten mukaan kolmannen sektorin työpaikkojen osuus kasvoi 1990-luvulla muita nopeammin, minkä vuoksi sen kehityksen on sanottu olevan yksi vuosituhannen vaihteen keskeisimmistä rakenteellisista muutoksista koko läntisessä maailmassa.

Suomessa kolmas sektori nousee entistä useammin esille keskustelussa siitä, miten kansalaisten tarvitsemat palvelut turvataan jatkossa, kun valtion ja kuntien resurssit eivät enää riitä. Kolmas sektori nähdään jopa mahdollisuusreservinä, jonka avulla palvelujen tuottamisen rahoituksenkin ongelmat voitaisiin ratkaista.

Paljon odotuksia

Tällainen keskustelu herättää aiheellista pohdintaa siitä, millaiset ovat kolmannen sektorin omat valmiudet ottaa vastaan tällaisia ulkoa käsin annettavia haasteita ja velvoitteita. Jos kolmatta sektoria luonnehditaan vapaaksi markkinoista ja valtiosta, herää kysymys, kadotetaanko kolmannen sektorin ominaispiirteistä ja vahvuuksista jotain, kun sen yhteistyö julkisen sektorin kanssa tiivistyy ja toiminta rahoitetaan palvelujen tuottamisesta ja ostopalvelusopimuksista saaduilla tuloilla? Kadotetaanko jotain arvokasta? Jos kadotetaan, mitä se on ja mitä sen kadottaminen merkitsee?

Aiheellinen on myös kysymys siitä, miten kolmas sektori voidaan nähdä ratkaisuna palvelujen tuottamisen rahoituskriisiin. Verovaroin aiemmin kustannettuja ja ammattilaisten toimesta palkkatyönä tuotettuja palveluja ei voida noin vain siirtää julkiselta sektorilta kolmannen sektorin hoidettavaksi. On totta, että moni kolmannen sektorin järjestö pystyy tuottamaan palveluja edullisesti sen ansiosta, että toiminnassa hyödynnetään palkkatyön rinnalla vapaaehtoisten työpanosta. On kuitenkin suuri yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun asia punnita sitä, mitä julkinen valta voi edellyttää vapaaehtoisuuteen perustuvalta toiminnalta. Jo nyt on esimerkkejä palveluista, jotka lakien mukaan velvoittavat kuntia, mutta jotka kuntien resurssien niukkuuden vuoksi jäävät suurelta osin kolmannen sektorin vastuulle. Yksi esimerkki tällaisista palveluista on pienten koululaisten iltapäivähoito.

Yhteistyö on vahvuuksien hyödyntämistä

Yhteistyön lisääntymisen, verkostoitumisen ja erilaisten rahoituksellisten vaihtoehtojen hyödyntämisen ei tarvitse tarkoittaa sitä, että kolmannen sektorin toimijat menettävät itseohjautuvuutensa, itsenäisyytensä ja omaleimaisuutensa.

Yhteistyön tuoma lisäarvo saadaan siitä, että toimijoiden erilaisuus tunnistetaan ja hyväksytään ja erilaiset vahvuudet osataan hyödyntää arkisessa toiminnassa. Julkisella sektorilla on verotusoikeuden kautta kolmanteen sektoriin verrattuna ylivoimaiset mahdollisuudet palvelujen rahoittamiseksi. Julkisen sektorin vahvuuksia ovat myös juridinen asiantuntemus ja toiminnan jatkuvuus. Kolmannen sektorin vahvuuksia ovat toiminnan joustavuus esimerkiksi yli sektorirajojen ja parempi paikallistuntemus. Kolmannen sektorin ehdoton vahvuus on myös se, että mukana olevat ihmiset ovat aidosti motivoituneita ja innostuneita.

Kylätoiminta ja kolmas sektori

Koko suomalainen yhteiskunta ja maaseutu ovat kylätoiminnan olemassaolon aikana muuttuneet valtavasti. Toimintaympäristö on 2000-luvulla aivan toisenlainen kuin kylätoiminnan alkuvaiheessa 1970-luvulla. Näin myös kyläläisten yhteistoiminnan haasteet ja mahdollisuudet ovat aivan toisella tasolla kuin tuolloin. On edelleen tärkeää kiinnittää huomiota kylän yleiseen kehittämiseen ja yhteisten etujen ajamiseen, mutta entistä merkittävämmäksi on noussut yhteinen toiminta kylän ja alueen asukkaiden toimeentulon, infrastruktuurin ja palvelujen kehittämiseksi.

Kylät ovat tarttuneet näihin uusiin haasteisiin, ja myös keinot tarttua niihin ovat kehittyneet. Kylien verkostoituminen ja yhteistyö kuntien, muiden viranomaisten ja muiden kylien kanssa on edennyt paikoin hyvinkin pitkälle. Yhä suurempi osa kylistä on järjestäytynyt oikeustoimikelpoiseksi. Mitä monipuolisempaa toimintaa, sitä pidemmälle myös kyläläisten taidot ja tiedot ja yhteistyön metodit ovat kehittyneet. Taloudellisia resurssejakin on käytettävissä huomattavasti aikaisempaa enemmän muun muassa toimintaryhmien hankerahoituksen myötä.

Yksi ajankohtaisimmista ja vaikeimmista haasteista kylien kannalta on se, miten maaseudun palvelut turvataan tulevaisuudessa. Kuten edellä todettiin, kolmannen sektorin toimintaa syntyy monesti sinne, mihin julkisen sektorin toiminta ei syystä tai toisesta ulotu ja missä yritysmäinen toiminta ei markkinoiden pienuuden vuoksi ole kannattavaa. Tämä pätee mitä suurimmassa määrin maaseutuun. Kunnat ovat vetäytymässä edelleen monien kylien palvelujen tuottamisesta, ja kehittyvä uusi palveluyrittäjäisyys on maaseudulla usein pienimuotoista eikä näin useinkaan ole ratkaisu riittävien ja kattavien palvelujen järjestämiseksi.

Kylätoiminnan kokemusten ja perinteen pohjalta on kehitettävissä uusia palvelujen tuottamisen muotoja maaseudulle.

MAASEUDUN KOLMANNEN SEKTORIN KEHITTÄMISEN REUNA-EHTOJA

Tässä luvussa tarkastellaan niitä käytännön tekijöitä, jotka ovat edistämässä tai jarruttamassa kolmannen sektorin kehittymistä. Näiden tekijöiden eli toiminnan resurssien olemassaolosta ja toimivuudesta on kiinni se, mihin suuntaan yhdistyksen, järjestön, osuuskunnan tai muun kolmannen sektorin toimijan toiminta kehittyy. Toimijoista käytetään jatkossa yksinkertaisuuden vuoksi yhteistä nimitystä järjestö.

Tutkimuskirjallisuudessa tällaista toimintaa määrittävistä tekijöistä käytetään myös termiä pääoma. Puhutaan taloudellisesta pääomasta, sosiaalisesta pääomasta, kulttuurisesta pääomasta, inhimillisestä pääomasta. Tässä käytettäväksi on kuitenkin valittu termi resurssi, koska se on lähempänä kehittämistyössä käytettävää arkikieltä.

Toiminnan kehittymiseen vaikuttavat reunaehdot on jaoteltu neljään ryhmään:

- sosiaalisiin ja kulttuurisiin resursseihin,
- inhimillisiin resursseihin,
- poliittis-hallinnollisiin ja
- taloudellisiin resursseihin.

Näiden resurssien merkitys käytännön toiminnassa vaihtelee toimijakohtaisesti muun muassa sen mukaan, minkälaisesta toiminnasta on kysymys, kuinka laajaa toiminta on, kuinka laajaa taloudellinen toiminta on, kuinka laajaa yhteistyö esimerkiksi julkisen sektorin kanssa on, minkälaisessa ympäristössä toimija toimii ja kuinka paljon toiminnassa hyödynnetään palkattua henkilökuntaa ja vapaaehtoistyötä. Niiden merkitys myös vaihtelee järjestön kehityksen eri vaiheissa.

Sosiaaliset ja kulttuuriset resurssit

Aktiiviset ja innostuneet ihmiset

Yksi maaseudun kolmannen sektorin toiminnan kehittymisen keskeisimmistä reunaehdoista on luonnollisesti se, löytyykö kylästä tai alueelta riittävästi aktiivisia ja kehittämistä innostuneita ihmisiä. Mitä suurempi kylä on, sitä todennäköisemmin löytyy ihmisiä, jotka haluavat tarttua yhteisiin asioihin ja kantaa yhteistä vastuuta.

Myös pienessä ja syrjäisessä kylässä on mahdollista toteuttaa mittaviakin hankkeita. Riski toiminnan lopahtamisesta toiminnan vetäjien siirtyessä syrjään on pienissä kylissä tietenkin selvästi suurempi kuin asukasluvultaan suuremmissa kylissä.

Alueen väestön ikärakenteella ja elinkeinorakenteella on myös merkitystä. Mitä nuorempi on alueen ikärakenne, sen monipuolisempi on erilaisten järjestötoiminnan muotojen ja palvelujen tarve. Tätä kautta voi herätä myös ihmisten kiinnostus lähteä omakohtaisesti mukaan toimintaan. Vastaavasti toisaalta vanhemmilla ikäryhmillä on vapaammat mahdollisuudet käyttää aikaa järjestöllisiin tehtäviin kuin nuoremmilla, elämän ruuhkavuosia elävillä ikäluokilla. Ikärakenteesta ei siis voi yksiviivaisesti päätellä, millaiset kehittymisen edellytykset kolmannen sektorin toiminnalla kussakin kylässä on.

Elinkeinorakenne vaikuttaa niin ikään monilla tavoin. Mitä monipuolisempi elinkeinon kirjo kylässä on, sitä heterogeenisempia ovat sekä kylä että sen ihmiset. Muun muassa ammatti- ja koulutusrakenteella sekä työssäkäyntialueella on suuri merkitys toisaalta palvelujen kysynnän kannalta, mutta myös siitä näkökulmasta, miten asukkaat suhtautuvat järjestötyöhön ja omaehtoiseen toimintaan.

Tulomuuttajat ovat tuoneet monien kylien toimintaan uutta verta ja uusia raikkaita ajatuksia ja toimintatapoja. Heidän lähtökohtansa yhteiseen toimintaan osallistumisessa on tavallaan helpompi kuin kylässä

ikänsä asuneilla. He voivat suhtautua asioihin ja ihmisiin puhtaalta pöydältä ilman perinteiden ja kylän historian painolastia. Kenties jo sukupolvien ajan naapureiden ja kyläläisten välisiä suhteita hiertäneillä menneillä tapahtumilla on yhä vieläkin suuri merkitys siinä, miten kylän yhteistoimintaan tai yhteistoiminnassa mukana oleviin ihmisiin halutaan suhtautua.

Luonnollisesti myös kylän etäisyys taajamiin ja monipuolisempiin palvelukeskittyymiin vaikuttaa siihen, kuinka realistista on ryhtyä järjestämään toimintaa kolmannen sektorin voimin. Mitä syrjäisemmästä ja vähäväkisemmästä kylästä on kysymys, sen todennäköisempää on, ettei mikään ulkopuolinen taho tule järjestämään toimintaa, jolloin ainoita mahdollisuuksia asukkaiden saada palveluja kylälle on järjestää ne itse. Taajamien läheisellä maaseudulla on mahdollisuuksia ja resursseja usein syrjäisempiä seutuja enemmän, mutta toisaalta myös kilpailevaa tarjontaa on enemmän. On selvää, että ilman todellista tarvetta ja kysyntää ei kylälle kannata ryhtyä luomaan palveluja - ei yksityisen sektorin, ei julkisen sektorin eikä kolmannen sektorinkaan toimesta.

Yhteistoiminnan perinteet ja henkinen ilmapiiri

Kylän tai alueen sijaintia, asukaslukua tai elinkeinorakennetta huomattavasti tärkeämpi kolmannen sektorin kehittämiseen vaikuttava seikka on kylän yhteistoiminnan perinteet ja henkinen ilmapiiri. Ilman vahvaa kehittämissuuntaa ja keskinäistä luottamusta kyläläisten yhteistoimintaa on vaikeaa, jopa mahdotonta kehittää tavoitteellisempaan ja vaativampaan suuntaan. Jos jo vapaamuotoisemmassa yhteistoiminnassa on aikaisemmin ollut ongelmia esimerkiksi ihmisten välisessä kanssakäymisessä, asioista sopimisesta tai yhteisistä sopimuksista kiinnipitämisessä, toiminnan kehittäminen ja laajentaminen voi olla hankalaa.

Jos kyläläiset ryhtyvät toimeen järjestääkseen itse esimerkiksi jonkin palvelun kylälle, edellyttää se kyläläisten yhteishengeltä ja -toiminnalta huomattavasti vapaata kyläläisten yhteistoimintaa enemmän. Jo pelkkä vapaamuotoisen kylätoiminnan organisoiminen juridiseen muotoon saattaa kyläläisten keskuudessa herättää kysymyksiä siitä, mitä hyötyä organisoitumisesta on ja kenelle hyöty koituu. Samat kysymykset hyödyn kohdentumisesta nousevat herkästi esille myös silloin, kun toiminnassa alkaa liikkua entistä enemmän rahaa.

Mitä monimuotoisemmasta toiminnasta kylällä on kysymys ja mitä enemmän kyläläisten yhteistoiminnassa liikkuu rahaa, sitä enemmän on kiinnitettävä huomiota avoimeen ja yhteisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaan tapahtuvaan toimintaan. Toiminnan läpinäkyvyys, selkeä tiedottaminen ja kaikille avoin keskustelu ovat edellytyksiä sille, että luottamuksen suhteet säilyvät.

Kuten Aaro Harju järjestöjen kehittämistä koskevassa kirjassaan (Harju 2004) toteaa, kansalaisjärjestö on sosiaalinen systeemi, joka on kaikkein monimutkaisin ja haastavin systeemeistä. Haasteellisuus tulee meistä ihmisistä, jotka olemme suuria mysteereitä jopa itsellemme. Kovien asioiden lomaan tulevat tunteet, mielihalut, pakkomielleet, pelot ja

käyttäytymismallit. Kun suomalaiset järjestöt ovat vielä usein aatteellisia ja vapaaehtoistyöhön perustuvia organisaatioita, syntyvät tästä omat intohimot yhteiseen keitokseen, Harju kirjoittaa. Yritykset ja kunta ovat nykyisin monimutkaisia organisaatioita, mutta vielä niitäkin kompleksisempi on järjestö. Vapaaehtoistyön ja palkkatyön yhdistäminen tai toiminnan aatteellisuuden ja arvojen sekä taloudellisen ajattelun yhdistäminen ovat käytännössä todella haasteellisia tehtäviä.

Kylätason järjestöjen asema on monilla tavoilla vielä tätäkin asetelmaa haasteellisempi. Jos järjestön tavoitteena on kylän kehittäminen tai vaikkapa palvelujen järjestäminen, ovat ne tehtävinä sellaisia, joihin jokaisella kylässä asuvalla henkilöllä on ainakin periaatteessa oikeus ottaa kantaa. Jos asioista ollaan eri mieltä, niistä tulisi keskustella esimerkiksi yhdistyksen kokouksissa niin, etteivät erimielisyydet kärjisty epäluuloiksi henkilöiden välille.

Tällaiset tilanteet ovat toiminnassa aktiivisesti mukana olevien kyläläisten näkökulmasta kiusallisia ja ristiriitaisuudessaan raskaita. Toisaalta kaikenlainen palaute on positiivista, se osoittaa, että toiminta kiinnostaa ja herättää ihmisiä ajattelemaan ja kenties toimimaan. Toisaalta negatiivinen palaute saattaa tuntua aktiivista ihmisistä sitä raskaammalta ja epäoikeudenmukaisemmalta, mitä enemmän he ovat uhranneet aikaansa ja omia varojansa yhteisiin tehtäviin.

Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan yhä enemmän sosiaalisesta pääomasta ja luottamuksen merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä. Sosiaalinen pääoma voidaan määritellä yksilöiden ja kollektiivisten toimijoiden sosiaalisten suhteiden verkostossa olevaksi resurssiksi. Se on alettu nähdä samanarvoisena, joissain tutkimuksissa jopa merkittävämpänä toiminnan ja talouden kehittämisen resurssina kuin taloudellinen pääoma.

Kylän viitekehyksessä sosiaalista pääomaa tarvitaan ja muodostuu silloin, kun aktiiviset kyläläiset toimivat sosiaalisessa kanssakäymisessä keskenään yhdessä suunniteltujen päämäärien saavuttamiseksi. Yksi mielenkiintoinen tapa käyttää sosiaalisen pääoman käsitettä käytännön toiminnan kehittämisessä on pohtia, miten kylän sosiaalisen pääoman myönteisiä ilmentymiä voitaisiin hyödyntää. Sosiaalisella pääomalla on aina väistämättä myös kielteisiä ilmentymiä, ja toiminnan kehittämisen kannalta rakentavaa olisikin pohtia, millä keinoin sosiaalisen pääoman myönteisiä ilmentymiä voisi käyttää tasapainottamaan tai jopa korjaamaan sosiaalisen pääoman kielteisiä ilmentymiä.

Jos kylällä esimerkiksi on aktiivinen ja aikaansaava pieni kylää kehittävä ryhmä, jonka toiminta perustuu luottamukseen ja yhdessä sovittuihin tavoitteisiin, mutta muut kyläläiset näkevät tämän ryhmän sisänpäin lämpiävänä ja eristäytyvänä, on kysymys sosiaalisen pääoman eri ilmentymistä. Niiden ymmärtäminen ja analysoiminen on toiminnan kehittämisen kannalta ratkaisevan tärkeää, mutta samalla erittäin vaikeaa.

Sosiaalisen pääoman käsitteen käytännön sovellusten kehittämisessä riittäisi työtä paitsi taloustieteilijöille, myös sosiaalipsykologeille. Sosiaalipsykologiaa kiinnostaa ihmismielen sosiaalinen muotoutuminen

sekä ryhmien väliset suhteet, ja se kohdistaa huomion samanaikaisesti sekä yksilöön että ryhmään. Kuvaamalla ja selittämällä järjestötoimintaan ja kylätoimintaan liittyvien sosiaalisten ilmiöiden syntyä ja muuttumista, analysoimalla toimintaan liittyvien konfliktien taustoja ja ratkaisukeinoja voitaisiin saada paljon uutta arvokasta tietoa kolmannen sektorin toiminnan ymmärtämiseen ja kehittämiseen.

Järjestökulttuuri

Varsin yleisesti ollaan sitä mieltä, että ihmisten kiinnostus ja kiinnittyneisyys järjestölliseen toimintaan on vähentynyt ja muuttunut. Aikaisemman jopa elinikäisen sitoutumisen asemesta on entistä useammin niin, että ihmiset ovat mukana järjestön toiminnassa vain sen ajan kun toiminta palvelee ja hyödyttää heitä.

On hyvin tavallista, että ulospäin hyvinkin aktiiviselta vaikuttavan järjestön toiminta lepää muutaman innokkaan henkilön harteilla. Näin ei kuitenkaan tarvitsisi olla. Hyvin suunniteltuna ja organisoituna ja ihmisten todellisiin tarpeisiin vastaavana järjestötoiminta puhuttelee ihmisiä ja houkuttelee heitä mukaan.

Järjestökulttuurilla tarkoitetaan yhteistä identiteettiä, tunnetta johonkin suurempaan kuulumisesta. Järjestökulttuurissa on kysymys merkityksistä, intresseistä, tahtotiloista ja pyrkimyksistä. Ne ovat mukana olevilla toimijoilla - jäsenillä, vapaaehtoisilla, työntekijöillä - erilaiset, koska kukin tulee erilaisin intressein ja odotuksin järjestöön. Organisaatiokulttuuria tutkineen Edgar Scheinin mukaan organisaatiokulttuurissa on kolme tasoa. Helpoimmin tunnistettavissa ovat näkyvät ympäristön, käyttäytymisen ja toimintatapojen tunnuspiirteet. Toisena tasona ovat organisaatiossa omaksutut arvot, normit ja arvostukset. Ne ovat julkilausuttuja, mutta saavat henkilöstä riippuen erilaisia tulkintoja. Kolmas ja samalla syvin ja vaikeimmin analysoitavaksi avautuva taso kattaa perusolettamukset ja uskomukset, alitajuisen tietoisuuden ja koettavat tunnelmat.

Järjestökulttuurin merkityksestä puhutaan yleisesti hyvin vähän, vaikka se on järjestön menestymisen kannalta olennaisen tärkeä asia. Järjestökulttuuriin liittyvät asiat vaikuttavat mukanaolijoiden asenteisiin ja käyttäytymiseen. Niiden perusteella monet ihmiset myös ratkaisevat sen, lähtevätkö he mukaan toimintaan vai eivät. Jos järjestön kulttuuri, tapa toimia viehättää ja puhuttelee heitä, he liittyvät mukaan. Näkyvistä ja näkymättömistä, kovista ja pehmeistä, tiedostetuista ja tiedostamattomista, tarkoitettuista ja tarkoituksettomista asioista ja tapahtumista syntyy järjestöllinen kokonaisuus. Kun järjestötoiminnan sisältöä ja laatua lähdetään kehittämään, huomiota pitää kiinnittää kaikkiin näihin asioihin.

Vaikka järjestötoiminta onkin maaseudulla jo pitkältä ajalta historiasta tuttua, ovat nykyiseen yhteiskuntaan sovitettut, kylätoiminnan perinteen pohjalta kehittyvät kolmannen sektorin toiminnan muodot ihmisille vielä varsin vieras ajatus. Vaikka kylätoiminnan järjestäytyminen ja hanketoiminta onkin tuonut toimintaan paljon lisää suunnitelmallisuutta ja jonkinlaista "yrittäjämaista vakavuutta", on toiminnalla edelleen usein harmittoman harrastelun tai puuhastelun leima. Tarvitaan edelläkävijöiden hyviä

esimerkkejä, mutta lisäksi tarvitaan pitkäjänteistä toiminnan suunnittelua, arvioimista ja työtä järjestötyön sisällön ja laadun parantamiseksi.

Tiedottaminen

Mitä monimutkaisemmista ja taloudellisesti merkittävämmistä tehtävistä järjestö kantaa vastuuta, sitä tärkeämpää on selkeäsanainen ja läpinäkyvä tiedottaminen. Tiedon pitää kulkea sekä toimintaa pyörittävien aktiivisten vastuuhenkilöiden kesken että järjestön sidosryhmien suuntaan.

Jatkuva ja avoin tiedottaminen on paras keino hälventää ennakkoluuloja ja ehkäistä väärinkäsityksiä. Se on myös toimivimpia keinoja herättää ihmisten mielenkiinto järjestön toimintaa kohtaan ja näin kenties houkutella mukaan uusia aktiivisia tekijöitä.

Tulevaisuudenusko koetuksella

Tulevaisuudenusko on maaseudulla jatkuvasti koetuksella. Perinteisten elinkeinojen tulevaisuus on epävarma, toimeentulon hankkimisen vaihtoehtoja on vähän, kyläkouluja suljetaan, kunnalliset ja kaupalliset palvelut katoavat, väestö vähenee ja vanhenee. Kyläläisten yhteistoiminnan kuihtuminen voi tapahtua vähitellen, kun aktiiviset ihmiset väsyvät ja siirtyvät syrjään. Myös jokin yksittäinen asia tai tapahtuma voi olla myötävaikuttamassa siihen, etteivät kyläläiset halua olla mukana yhteisessä toiminnassa.

Negatiivisen henkisen kehän murtaminen vaatii lujaa tahtoa ja sitkeää toimintaa. Tässä suhteessa kyläläisten yhteistoiminta edellyttää vahvoja yksilöitä. Ilman kyläläisten omiin mahdollisuuksiin ja tulevaisuuteen uskovia yksittäisiä tulisieluisia kyläläisiä ei myöskään ole riittävästi tahtoa ja liikettä yhteisen toiminnan rakentamiseen.

Inhimilliset resurssit

Toiminnan tulisielut

Kuten edellä todettiin, yksi maaseudun kolmannen sektorin toiminnan kehittymisen tärkeimmistä reunaehdoista on se, että kylästä tai alueelta löytyy riittävästi aktiivisia ihmisiä. Sinnikkyys, vahva usko omiin näkemyksiin ja mahdollisuuksiin vaikuttaa itse kehityksen suuntaan ovat piirteitä, joita löytyy niistä ihmisistä, jotka ovat menestyvien kolmannen sektorin esimerkkien takana.

Näiden ihmisten merkitys on kyläyhteisössä ratkaisevan tärkeä. Heidän pitkäjänteisyytensä, mielipiteensä, tietonsa ja taitonsa kehittää toimintamuotoja, luoda asia- ja henkilöverkostoja ja kykynsä nähdä kokonaisuuksia ja katsoa tulevaisuuteen ovat elintärkeitä paitsi itse järjestön toiminnan kehittymisen kannalta, mutta myös muiden ihmisten innostajana, mielipidejohtajana ja suunnannäyttäjänä. Ilman näitä tulisieluita kolmannen sektorin toiminnalla ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia kehittyä.

Toiminta henkilöityy usein vahvasti näihin tulisieluihin. Heidän kasvonsa, nimensä, ajattelu- ja toimintatapansa, kontaktiverkostonsa heijastuvat toimintaan. Aktiiviset ja aikaansaavat ihmiset ovat usein voimakkaita persoonallisuuksia, ja he myös herättävät vahvoja tunteita, puolesta ja vastaan.

Asiassa on kaksi puolta. Toisaalta vahvat persoonat herättävät ihmisiä ajattelemaan ja keskustelemaan, ja houkuttelevat näin kenties uusia voimia mukaan aktiiviseen järjestötoimintaan. Asetelma on kuitenkin erittäin herkkä. Ellei näillä vahvoilla aktiiveilla ole herkkyyttä tunnistaa ja huomioida toisten ihmisten mielipiteitä ja erilaisia toimintatapoja, on riski, että osa ihmisistä jättäytyy henkilösyistä järjestötoiminnan ulkopuolelle. On myös mahdollista, että asiat jäävät tällaisissa tilanteissa henkilöristiriitojen jalkoihin. Vaarallisimpia järjestön kannalta ovat tilanteet, joissa aktiiviset toimijat "alistavat" järjestön omien tarkoituksensa toteuttamiseen ja kunnianhimensa tyydyttämiseen. Tässäkään ei ole mitään pahaa, jos kunnianhimo suuntautuu järjestön hyväksi. Mutta jos järjestöä käytetään omien intressien ajamiseen, ollaan vaarallisilla vesillä.

Tässä näyttäytyy jälleen järjestötoiminnan haasteellisuus. Vapaaehtoisuuteen perustuva toiminta edellyttää ihmisiltä vahvaa henkilökohtaista innostusta, "hengen paloa", jota ilman kokouksiin, tapahtumiin ja talkoisiin lähteminen on käytännössä usein ylivoimaista. Aktiivisimpien toimijoiden innostus ei saisi kuitenkaan tukahduttaa alleen muiden ihmisten näkemyksiä ja piilevää aktiivisuutta. Aktiivisilta toimijoilta edellytetään siten yhtä aikaa rohkeaa edelläkävijän ja suunnannäyttäjän otetta sekä herkkää taitoa aistia ja kuunnella muiden näkemyksiä. Tässäkin suhteessa järjestötoimijoilta edellytetään aivan toisenlaisia valmiuksia kuin muussa työelämässä. Järjestötoiminta on yksilöiden näkökulmasta inhimillisesti hyvin vaativa toiminnan laji.

Nämä huimat vaatimukset huomioiden on helppo ymmärtää, miksi moni järjestötoiminnassa mukana oleva ihminen uupuu. Sen lisäksi, että käytännön työtaakka kasaantuu usein kovin harvojen harteille, myös toiminnan henkinen kuormittavuus kasaantuu. Näitä ihmisten inhimillisiin ominaisuuksiin liittyviä kysymyksiä on lisäksi vaikea käsitellä kyläyhteisössä. Ne ovat aiheina hyvin herkkiä, ja niistä keskusteleminen edellyttää varovaisuutta ja hienotunteisuutta.

Asenteet ja taidot

Järjestötoimintaa ja siinä mukana olevien ihmisten motiiveja on mahdollista ymmärtää vain, kun ymmärtää asenteiden merkityksen.

Keskeisin asenne järjestötoiminnassa on valmius tehdä pyyteetöntä työtä yhteiseksi hyväksi. Henkilökohtaisia etuja on vaikea saavuttaa, ja hyödynsaajina ovat usein muut ihmiset ja lähiyhteisö. Ihminen, jolla ei ole sosiaalista mieltä, valmiutta tehdä työtä toisen ihmisen hyväksi tai yleisen hyvän puolesta, ei viihdy kauan järjestötoiminnassa. Ilon hetket, onnistumisen tunteet ja hyvä mieli hyvästä teosta kasvattavat motivaatiota ja antavat voimia jatkoponnisteluihin.

Järjestötoiminta edellyttää ihmisiltä myös kykyä arvostaa muita ihmisiä. Me olemme kaikki erilaisia, osaamme ja arvostamme eri asioita, meitä kiinnostavat eri asiat. Jokainen ihminen on taidoistaan ja tiedoistaan huolimatta kuitenkin yhtä arvokas ja tuo oman lisäarvonsa ja -panoksensa järjestön toimintaan. Tämä on järjestötyön ehdoton vahvuus ja rikkaus, ja sille on osattava antaa tilaa.

Asenteet ovat yksilöiden käyttäytymiseen vaikuttavia ominaisuuksia. Ne muuttuvat ja monipuolistuvat elämäkokemuksen lisääntyessä. Myös järjestötyö jalostaa asenteita. Mukana oleminen, osallistuminen, konkreettinen tekeminen ja vastuun kantaminen kasvattavat ihmistä. Tässä suhteessa olisi erittäin tärkeää, että myös järjestökulttuuri tukisi asenteiden kehittymistä. Osataanko järjestössä arvioida omaa toimintaa, omia heikkouksia ja vahvuuksia? Osaako järjestö ottaa opikseen, kehittyä ja muuttua? Näitä kysymyksiä on syytä pohtia järjestössä vuosittain esimerkiksi toimintasuunnitelmaa laadittaessa, mutta viimeistään silloin, jos järjestön toiminta alkaa tuntua taakalta tai ihmisten yhteistyö ontua.

Toimeentulo

Järjestötoiminta vaatii toiminnassa mukana olevilta ihmisiltä runsaasti aikaa ja paneutumista, ja vaativimmillaan se vastaa täysipäiväistä työtä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toiminnassa mukana olevien ihmisten toimeentulon on oltava turvattu toista kautta. Vapaaehtoisuuteen pitkälti perustuvassa järjestötoiminnassa ei ole mahdollista korvata kaikkea työtä palkkana, vaan palkkio tehdystä työstä saadaan muussa muodossa; hyvänä mielenä, tärkeinä ihmissuhteina ja sosiaalisena vuorovaikutuksena, tyytyväisyytenä siihen, että voi olla mukana yhdessä tärkeiksi koettujen asioiden tekemisessä. Yhteiseen toimintaan osallistumisesta koituu osallistujille iloa ja hyötyä, se on jollain tavalla merkityksellistä ihmisen oman elämän kannalta.

Kolmannen sektorin roolia ja sen toiminnassa mukana olevien ihmisten toimeentulon turvaamista koskevassa keskustelussa on usein esitetty ehdotus kansalaispalkasta tai kansalaistulosta. Sen avulla turvattaisiin ihmisten perustoimeentulo, ja näin monille tarjoutuisi mahdollisuus keskittyä yhteisölliseen toimintaan, josta ei makseta normaalia palkkaa. Kansalaispalkkajärjestelmä ei kuitenkaan toteutune lähivuosikymmeninä. Olisi kolmannen sektorin ja siten koko yhteiskunnan kehittymisen kannalta kuitenkin erittäin tärkeää pohtia keinoja tukea järjestöissä vapaaehtoistyötä tekevien ihmisten toimeentuloa. Se voisi tapahtua muillakin tavoin kuin kansalaispalkan muodossa.

Vaativista järjestötehtävistä suoriutuminen edellyttää monissa tapauksissa varsinaisen työnantajan ja työajan joustamista tai yrittäjän kohdalla tuottavasta yrittäjätyöstä tinkimistä. On paljon työntekijän ja työnantajan välisistä luottamussuhteista kiinni, kuinka työntekijän on mahdollista hoitaa järjestöllisiä tehtäviä työaikansa puitteissa. Yhteiskunnallisesti tarkastellen tällaiset työelämän joustot ovat esimerkiksi kuntatyönantajan näkökulmasta erittäin tärkeitä ja tervetulleita.

On hyvin tavallista, että järjestöissä toimivat ihmiset vastaavat esimerkiksi toiminnan aiheuttamista puhelin- ja matkakuluista itse. Pitkien välimatkojen

maaseudulla nämä kustannukset voivat vuositasolla olla hyvinkin huomattavia.

Nämä järjestötoiminnassa mukana olevien ihmisten ajankäyttöön, toimeentuloon ja kustannuksiin liittyvät kysymykset ovat käytännössä usein hankalia ja vaikeasti ratkaistavia. Toiminnasta aiheutuvia todellisia kuluja ei haluta tai voida periä järjestöltä, koska järjestön talous ei välttämättä kestäisi sitä. Kustannusten täysimääräinen periminen voidaan myös kokea hankalaksi toiminnassa, joka perustuu pitkälti vapaaehtoistyöhön. Varsinkin pienissä järjestöissä ja pienissä yhteisöissä rajanveto henkilökohtaisten kustannusten ja hyödyn ja yhteisen hyödyn välillä on inhimillisesti katsoen vaikea tehtävä, ja edellyttää aktiivisilta toimijoilta käytännössä tarkkuutta ja herkkyyttä. Luottamuksen suhteiden säilyminen ja avoin tiedonkulku ovat tässäkin suhteessa toiminnan onnistumisen avaintekijöitä.

Poliittis-hallinnolliset reunaehdot

Järjestön toiminnan sisältö ja laatu

Järjestöjen toiminnassa ja toiminnan kehittämisessä on muutamia kohtia, joihin on paikallaan kiinnittää erityistä huomiota. Nämä "akilleen kantapäät" nousevat esille myös niissä kuudessa esimerkkikylässä, joiden toimintaa tässä tutkimuksessa on seurattu. Näitä asioita ovat

1. Kannustava asenneilmapiiri
2. Toiminnan tarkoituksen selkeys
3. Toimiva työnjako
4. Terve talous ja selkeä hallinto

Järjestötoiminnan pitäisi automaattisesti olla iloista ja positiivista toimintaa. Vapaaehtoisten rekrytointi ja motivointi on vaativa tehtävä, ja siinä epäonnistutaan varmasti, jos toiminta näyttäytyy tiukkapipoisena, kireänä, ristiriitaisena tai henkisesti uuvuttavana. Kannustavalla, iloisella ja positiivisella asenteella luodaan sellaista asenneilmapiiriä, jossa ihmiset viihtyvät ja haluavat toimia. On tavoittelemisen arvoinen asia, että järjestössä toimivat ihmiset ovat järjestöstä ja siinä toimimisesta ylpeitä. Ihmisten on saatava toiminnasta mielihyvää.

On syytä korostaa järjestöllisten ihmissuhdetaitojen merkitystä. Hyviä ominaisuuksia ovat kyky suvaita erilaisia ihmisiä, taito antaa muillekin tilaa ja arvostaa muidenkin näkemyksiä ja osaamista, kyky sietää ristiriitoja ja ratkaista niitä sekä taito kiittää ja kannustaa ihmisiä. Yhdessä toimiminen on vaativa laji, mutta jokainen voi opiskella ja harjoitella sitä.

Järjestön olemassaolon ja toiminnan tarkoitus on syytä ajoittain kirkastaa niin yksittäisten toimijoiden kuin koko järjestönkin mielessä. Järjestön ja siinä toimivien ihmisten resurssit ovat rajalliset, ja tämän vuoksi on hyödyllistä miettiä sitä, mihin nämä rajalliset resurssit halutaan käyttää.

Mitä haasteellisempiin ja laajempiin tehtäviin järjestö tarttuu, sen tärkeämpää tämä järjestön perustehtävä, missio, on pitää selkeänä.

Siitä keskusteleminen sopii hyvin esimerkiksi tilanteisiin, kun järjestön toimintasuunnitelmaa tai toimintakertomusta laaditaan. Myös mahdollisia ristiriitatilanteita voidaan lähteä purkamaan tarkastelemalla järjestölle määritellyjä perustehtäviä. Usein käy niin, että käytännön toiminta vie kaiken ajan, huomion ja voimavarat, ja toiminnan perimmäinen tarkoitus hämärtyy.

Tärkeää on myös se, että järjestön toiminnan tarkoitus on selvä ja yhteneväinen kaikille osapuolille, niin toimintaa sivusta seuraaville kyläläisille, vapaaehtoisille, luottamushenkilöille, palkatulle henkilökunnalle ja muille sidosryhmille, kuten esimerkiksi kunnan viranhaltijoille ja päätöksentekijöille. Monet epäselvät tilanteet olisivat käytännössä vältettävissä, jos toiminnan tarkoitus olisi kaikille selvä.

Toimiva työnjako on järjestön toiminnan laadun ja jatkuvuuden kannalta ratkaisevan tärkeä asia. Näin on riippumatta siitä, tapahtuuko toiminta kokonaan vapaaehtoisvoimin tai onko järjestöllä myös palkattua henkilökuntaa. Työn- ja vastuunjaosta huolehtiminen on ihmisten hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtimista, minkä merkitystä ei voi koskaan liiaksi korostaa.

On tavallista, että vapaaehtois pohjalta toimivissa pienissä järjestöissä leijonanosia tehtävistä lankeaa hallitukselle ja siellä usein puheenjohtajalle ja sihteerille. Näin ei kuitenkaan tarvitsisi olla, sillä suunnittelemalla sekä tehtäviä ja vastuita delegoimalla työnjakoa voidaan parantaa ja avainhenkilöiden työtaakka keventää. Esimerkiksi hallituksen jäsenille on kullekin mahdollista määritellä oma vastuualueensa. Niin ikään projektiluonteisia tai erityisosaamista edellyttäviä toimintoja varten valittaviin työryhmiin voidaan nimetä mukaan keitä tahansa asiasta kiinnostuneita.

Työnjakoon liittyvät kysymykset ovat pohjimmiltaan varsin yksinkertaisia - usein riittää tehtävän huolellinen valmistelu ja se, että ihmistä tartutaan hihasta: "Tulisitko mukaan?" Suostuttelu, vetoaminen, rohkaiseminen, kannustaminen, kiittäminen, palkitseminen, huomioiminen, arvostuksen osoittaminen - nämä ovat avainsanoja, jotka liittyvät paitsi positiiviseen asenneilmapiiriin, myös toimivan työnjaon edellytyksiin.

Järjestössä, jossa on palkattua henkilökuntaa, ovat työn- ja vastuunjakoon liittyvät käytännön tilanteet ja kysymykset huomattavasti monitahoisempia. Suuremmissa järjestöissä henkilökunnan johtaminen kuuluu palkatun johdon tehtäviin. Mitä pienempi järjestö, sitä herkemmällä alueella liikutaan, sillä järjestön luottamusjohdon on monesti kannettava myös esimiesvastuuta.

Käytännön tilanteet esimerkiksi pienissä muutaman työntekijän yhdistyksissä voivat olla hankalia sen vuoksi, että esimiehen tehtäviä ei ole osoitettu varsinaisesti kenellekään. Asioiden johtaminen voi esimerkiksi hallituksen puheenjohtajalta vielä onnistua, mutta ihmisten johtamisessa luottamusjohdon ja palkatun henkilökunnan roolit menevät jo herkästi ristiin. Näistä lähtökohdista tarkastellen on selvää, ettei järjestöjen johtamiseen voida suoraan soveltaa liike-elämän tai julkisen sektorin johtamisoppeja. Ottaen huomioon järjestökentän laajuuden ja järjestöjohtamisen poikkeuksellisen haasteellisuuden järjestöjen johtamista

on tutkittu ja kehitetty hämmästyttävän vähän. Johtaminen on myös kylätason järjestöjen kohdalla erittäin haasteellinen ja tärkeä kehittämisen kohde.

Toimiva ja yksinkertainen hallinto sekä terve talous ovat järjestön käytännön toiminnan tärkeimpiä kivijalkoja. Vaikkei kolmannen sektorin toiminnan lähtökohta olekaan voiton tavoittelu, järjestöjenkään toimintaa ei voi pyörittää tappiota tekemällä. Kulut on pystyttävä kattamaan, mikä on varsinkin palkkoja maksaville järjestöille nykyisin suuri haaste. Toiminnallisen, henkisen ja taloudellisen tuloksen tulisi järjestöissä olla hyvässä tasapainossa.

Osaamisen merkitys

Kun esimerkiksi kyläyhdistys ryhtyy suunnittelemaan ja toteuttamaan laajempia, vaikkapa palvelujen tuottamiseen liittyviä hankkeita, hallinnollisten tehtävien ja sidosryhmien merkitys kasvaa huomattavasti vapaamuotoista kylätoimintaa suuremmaksi.

Muun muassa työnantajana toimiminen ja verovelvolliseksi joutuminen tarkoittavat käytännössä paitsi paljon lisätyötä, myös sitä, että substanssikysymykset on järjestössä hallittava huomattava entistä paremmin. Asioita ei ole mahdollista hoitaa ”sinne päin”, vaan toiminnan on oltava täsmällistä ja säädöksiä vastaavaa. Tässä suhteessa monilla järjestöillä on toiminnassaan vielä paljon parantamisen varaa.

Järjestötyössä on siis paneuduttava entistä paremmin hallinnollisten tehtävien ja vastuiden huolelliseen hoitamiseen. Toimintaa pitää osata suunnitella, suunnitelmat pitää onnistua toteuttamaan, toimeenpanoa tulee seurata ja tuloksia arvioida. Toiminnallisten asioiden lisäksi on huolehdyttävä taloudesta, rahan ansaitsemisesta ja siitä, että rahat myös riittävät.

Tehtävien ja juridisen vastuun laajeneminen tarkoittaa sitä, että myös järjestöissä on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota hyvään johtamiseen. Hyvä johtaja hallitsee sekä ihmisten että asioiden, arvojen, kulttuurin ja aatteen johtamisen. Ja mitä laajempaa yhteistyötä sidosryhmien kanssa tehdään, sitä tärkeämpää on se, että järjestötoimijat osaavat tunnistaa ja hallita eri sektoreiden erilaiset logiikat ja toimintamallit. Järjestö toimii eri tavalla kuin kunta tai yritys, päätökset suunnitellaan ja tehdään eri tavalla ja eri perustein, ja myös tavat kommunikoida ovat erilaiset.

Palvelurakenteen muutokset

Vaikka kolmannen sektorin toiminnassa halutaankin korostaa sen periaatteellista riippumattomuutta markkinoista ja julkisesta sektorista, on esimerkiksi kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö käytännössä usein tiivistä. Palvelujen tuottamisesta tehdyt ostopalvelusopimukset sekä rahoitus- ja hallintoratkaisut ovat monesti värikäs palapeli kolmannen sektorin ja julkisen vallan välillä.

Yksi merkittävimmistä kolmannen sektorin toiminnan kehittymiseen vaikuttavista ulkoisista reunaehdoista on se, millä tavalla kunta- ja

palvelurakenne tulevaisuudessa järjestetään. Tätä pohditaan muun muassa syksyllä 2005 käynnistyneessä valtion kunta- ja palvelurakennemuutoshankkeessa. Paitsi kuntajaotukseen, hankkeessa on tarkoitus selvittää ja edistää palvelujen eri järjestämis- ja tuottamistapoja. Sen sijaan, että kunnat itse tuottaisivat palvelut, palveluihin haetaan joustavuutta ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Tässä tilanteessa myös kolmannen sektorin rooli ja sen mahdollisuudet osallistua palvelujen tuottamiseen on aiheellista nostaa julkisessa keskustelussa entistä paremmin esille.

Kuntapäätäjillä on siis edessään suurten ja haasteellisten päätösten tekeminen. Kuntakokoa ja -jakoa paljon tärkeämpiä kysymyksiä ovat, miten kuntalaisten tarvitsemat palvelut järjestetään, mitä tuotetaan itse, mitä ulkoistetaan ja kilpailutetaan, mistä palvelut ostetaan. Jokaisen kunnan on itse hahmotettava oman palvelukonseptinsa tulevaisuus.

Kunnan näkökulmasta tilanne ei ole helppo. Yhtenä tärkeänä lähtökohtana palvelujen uudelleenjärjestelyssä on kustannusten säästäminen, eikä parempaa laatua yleensä saa halvemmalla. Päätäjätkään eivät pääse vastuusta, vaan vastuu pikemminkin kasvaa palvelutuotannon paletin kirjavoituessa. Ostetun palvelun on vastattava sitä, mitä on tilattu ja mitä sen on sovittu maksavan, ja tätä on kunnallisten päättäjien myös valvottava.

Kolmannen sektorin näkökulmasta nämä ajankohtaiset julkisen sektorin muutokseen tähtäävät suunnitelmat ovat erittäin mielenkiintoisia. Ilman julkisen sektorin osallistumista palvelujen rahoittamiseen kolmannenkaan sektorin ei ole mahdollista ottaa vastatakseen julkiselle sektorille kuuluneiden tehtävien hoitamista. On totta, että vapaaehtoistyötä hyödyntämällä kolmannen sektorin toimijoiden on joissain tehtävissä mahdollista toimia kustannustehokkaammin kuin julkisen sektorin tai yritysten. Ja on totta, että lähellä ihmisten arkea ja asiakkaita toimivana kolmannen sektorin palveluratkaisut vastaavat monesti tehokkaammin, ennakoivammin ja kustannuksia palvelujärjestelmässä toisaalla säästämällä ihmisten tarpeisiin. Nämä ovat kuitenkin niin monitahoisia kysymyksiä, että niistä olisi välttämätöntä käydä laajempaa arvokeskustelua silloin, kun puhutaan kolmannen sektorin ja julkisen sektorin yhteistyöstä.

Kuntakulttuuri

Vaikka vaihtoehtoiset palvelujen tuottamisen tavat ovatkin yleistyneet Suomessa nopeasti viimeisten 10-15 vuoden aikana, on yhteistyöhön, kumppanuuteen ja verkostomaiseen toimintaan tottumisessa ja oppimisessa vielä monin paikoin paljon tehtävää. Niin kuntien viranhaltijoilla ja luottamushenkilöillä kuin kylien asukkaillakin on edelleen usein vaikeuksia hahmottaa ja hallita kumppanuuden haasteita.

Kumppanuutta sekä palvelujen suunnittelua ja toteuttamista leimaa edelleen vahva virkamiesvetoisuus. "Aloitevallan" koetaan hyvin usein vielä kuuluvan kunnan viranhaltijoille. Jos kyläläiset toimivat oma-aloitteisesti ja aktiivisesti suunnitellen ja toteuttaen kunnan perinteisesti hoitamiin palveluihin liittyviä hankkeita eikä kunnan viranhaltijoita oteta mukaan työhön riittävän aikaisessa vaiheessa, voi kumppanuuden ilmapiiri tullehtua hyvin nopeasti.

On totta, että kylien hankkeiden suunnittelussa tulisi heti alusta alkaen ottaa huomioon esimerkiksi rahoitusratkaisut ja se, miten kyläläisten päätökset sitovat kunnan resursseja. Kuntien toiminta perustuu edustukselliseen demokratiaan eli päätökset resurssien kohdentamisesta tehdään vaaleilla valituissa valtuustoissa. Vaikka kyläläisten suunnittelema toiminta olisi kylän kannalta ja kyläläisten näkökulmasta kuinka perusteltua ja tarpeellista tahansa, se on alistettava kunnan päättäjien käsiteltäväksi, jos sen toteuttamiseen käytetään verovaroja. Näin huolehditaan resurssien jakamisesta kunnan eri alueiden, toimijoiden ja sektoreiden kesken niillä demokraattisilla pelisäännöillä, jotka ovat suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden peruspilareita.

On myös niin, että varsinkin pienemmissä kunnissa asiat henkilöityvät valitettavan usein. Tämä näkyy käytännössä monin eri tavoin. Asioiden käsittelyn eteneminen voi olla kiinni asenteista, asiaa toimittavan henkilön "maineesta" tai kyläläisten aikaisemmista hankkeista. Asetelmasta tekee vielä haasteellisemman se, että kylässä aktiivisesti toimivat ihmiset ovat usein aktiivisia myös muualla, kuten kunnallispolitiikassa tai muissa näkyvissä luottamustehtävissä. Monissa saappaissa seisominen voi aiheuttaa epäselviä ja ristiriitaisia tilanteita, joiden välttämiseksi jääviyskysymyksissä on syytä olla erittäin tarkkaavainen. Hankalia voivat olla myös ne tilanteet, joissa kunnan virassa työskentelevä henkilö on aktiivisesti mukana kylän toiminnassa. Työajan käyttöön ja vastuukysymyksiin liittyviä ongelmatilanteita voidaan välttää keskustelemalla menettelytavoista ja pelisäännöistä jo etukäteen.

Järjestöjen yhteistyö ja yhdistyminen

Jo usean vuosikymmenen ajan Suomessa on käyty keskustelua maaseudulla toimivien järjestöjen lukumäärästä ja siitä, onko lainkaan tarkoituksenmukaista ja järkevää, että samassa kylässä toimii useita eri järjestöjä. Pienessäkin kylässä voi toimia muun muassa kylätoimikunta, maamiessseura, nuorisoseura, marttayhdistys, maa- ja kotitalousnaiset, metsästyseura ja niin edelleen.

Toiset tahot ovat sitä mieltä, että näin monella taholla toimimiseen hukataan paljon aikaa ja inhimillisiä voimavaroja, kun taas toiset tahot ovat katsoneet, että kaikkien kukkien tulee ehdottomasti antaa kukkia.

Mitä vaativammaksi kylän järjestöjen toiminta laajenee ja mitä painavampia niiden vastuut ja velvoitteet ovat, sitä keskeisemmäksi nousee kysymys, kuinka montaa järjestöä kyläläiset jaksavat luotsata eteenpäin. Mitä vaativammista tehtävistä järjestöt huolehtivat, sitä raskaammaksi käy pelkästään pakollisten tehtävien hoitaminen. Nämä pakolliset hallinnolliset vastuut lisääntyvät entisestään, kun esimerkiksi verottaja on tiukentamassa suhtautumistaan yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaan ja talkootyön verotukseen. Eikä tilannetta helpota sekään, että järjestötoimintaan innostuvien ja sitoutuvien vapaaehtoisten ihmisten määrä on pikemminkin vähenevä kuin kasvava.

Monissa kylissä olisi tarpeellista ja hedelmällistä herättää keskustelua siitä, millä tavoin kylän järjestöt voisivat tiivistää yhteistyötään ja

jopa yhdistää toimintojaan. Historiallisista syistä, toimintaan liittyvistä ideologisista syistä tai henkilökysymyksiin liittyen tällaisen keskustelun virittäminen voi olla käytännössä vaikeaa. Ilman näitä rajoitteita olisi aiheellista kuitenkin miettiä, voitaisiinko rajallisia inhimillisiä resursseja ja yhteistyöstä saatavia etuja hyödyntää huomattavasti nykyistä paremmin, jos esimerkiksi nyt erillään toimivien järjestöjen hallinnolliset ja juridiset tehtävät koottaisiin yhden sateenvarjona toimivan järjestön hoidettavaksi. Varsinaiseen toimintaan liittyvät erot, tehtävänjaot eri henkilöiden ja nykyisten järjestöjen välillä voitaisiin säilyttää, vaikka hallinnollisia tehtäviä koottaisiinkin yhteen.

Taloudelliset resurssit

Järjestöjen toiminnan rahoituksessa ja taloudenhoidossa on omia erityispiirteitä. Ne liittyvät suurelta osin järjestöjen toiminnan perusluonteeseen: ne eivät tavoittele toiminnallaan taloudellista voittoa, vaan toiminnalla tavoitellaan jotain sellaista, joka jää hoitamatta yritysten ja julkisen sektorin tai yksittäisten ihmisten toimesta.

Tähän liittyy se merkittävä lähtökohtainen ero, joka on otettava huomioon kolmannen sektorin toimintaa tarkasteltaessa ja verrattaessa sitä julkisen sektorin ja yritysten toimintaan. Julkisen sektorin toiminta perustuu verotusoikeuteen ja yritysten toiminta tavaroiden tai palveluiden myynnistä asiakkailta perittyihin maksuihin. Järjestöillä ei ole julkiselle sektorille kuuluvaa verotusoikeutta eikä niillä useinkaan ole mahdollisuuksia kattaa ainakaan kaikkia toimintansa aiheuttamia kuluja asiakasmaksuilla. Järjestöjen rahoitus on useasti huomattavasti monipuolisempi kokonaisuus. On tavallista, että järjestön toiminnan rahoitus kootaan monesta eri lähteestä.

Tätä lähtökohtaista eroa on syytä korostaa varsinkin silloin, jos järjestötoimintaa ryhdytään vertaamaan taloudellista hyötyä tavoittelevaan yritystoimintaan. Järjestöjen ja yritysten asettamiseen samalle viivalle esimerkiksi verotuksessa ja kilpailutilanteessa sisältyy monia vaikeita ja tulkinnanvaraisia kysymyksiä.

Toiminnan taloudelliset resurssit ovat järjestössä sitä tärkeämmät, mitä monipuolisemmaksi ja laajemmaksi järjestön toiminta kehittyy. Varsinkin silloin, kun järjestöllä on palkattua henkilökuntaa tai se investoi, toimiva ja terve talous on toiminnan tärkeimpiä tukijalkoja. Seuraavassa käydään läpi muutamia tärkeimpiä ja osin hyvinkin ajankohtaisia kolmannen sektorin rahoitukseen liittyviä kysymyksiä.

Järjestöjen avustukset

Erilaiset avustukset ovat järjestöjen toiminnan kannalta monesti ratkaisevan tärkeitä. Valtion maksama valtionapu kohdistuu pääasiassa suurille järjestöille ja on huomattavasti mittavampaa ja järjestöjen toiminnan laajuuden kannalta tärkeämpää kuin kuntien omalla alueellaan toimiville järjestöille maksamat toiminta-avustukset. Vaikkeivät euromääräisesti suuria olisikaan, on esimerkiksi kunnan toiminta-avustuksen pienentymisen

tai lakkauttamisen henkinen vaikutus otettava huomioon. Pienikin julkinen tuki voi olla vapaaehtoistyötä tekeville hyvinkin tärkeä motivaatioon vaikuttava seikka.

Raha-automaattiyhdistyksen avustukset ovat kansainvälisesti poikkeuksellinen ja järjestöjen kannalta erinomainen ja samalla vaikeasti korvattavissa oleva keino hankkia rahoitusta. RAY on viime vuosina myöntänyt avustuksia vuositasolla noin 300 miljoonan euron verran, josta kymmenen suurimman avustuksensaajan osuus oli vuonna 2005 noin 56 miljoonaa euroa. Avustusta saaneita järjestöjä on ollut vuosittain kaikkiaan noin tuhat.

RAY:n avustusta voi hakea

- yleisavustuksena järjestön toiminnasta aiheutuviin menoihin,
- kohdennettuna toiminta-avustuksena jonkin toiminnon toteuttamisesta syntyviin menoihin,
- investointiavustuksena käyttöomaisuuden hankintaan, peruskorjaushankkeisiin sekä uudisrakentamishankkeisiin sekä
- projektiavustuksena kokeilu, kehittämis-, käynnistämisen- tai tutkimushankkeesta syntyviin menoihin.

Hyvä esimerkki Raha-automaattiyhdistyksen avustusten merkityksestä on maaseudulla 1990-luvulla yleistynyt kyläavustajatoiminta. Ilman RAY:n tukea moni kotona asumista tukeva palvelumuoto ja työpaikka olisi jäänyt maaseutukyllissä toteutumatta. Asiakkaiden täysin itse kustantamana myös kyläavustajien palvelujen hinta nousee herkästi kysyntää rajoittavaksi tekijäksi, eivätkä kunnat kykene monin paikoin tarjoamaan itse riittävästi ja juuri sellaista apua, jota ikääntyvät kyläläiset ovat kyläavustajilta tilanneet.

Raha-automaattiyhdistys on viime vuosina selvästi tiukentanut avustuslinjauksiaan. Avustuspolitiikan muutokset liittyvät EU:n myötä tiukentuneisiin kilpailu- ja hankintasäädöksiin. Kunnat ovat perinteisesti hankkineet runsaasti erilaisia sosiaali- ja terveyspalveluja järjestöiltä. Alan yksityisen yritystoiminnan yleistyessä näitä samoja palveluja tuottamaan on ilmestynyt yhä enemmän myös yrityksiä.

Kilpailu ja maaseutu?

Mikä tekee tilanteesta sitten ongelmallisen? Ensinnäkin yrityksillä ei ole mahdollisuutta saada RAY:n avustuksia. Raha-automaattiyhdistyksen avustuksia koskevan lain mukaan RAY:n avustuksilla ei saa aiheuttaa vähäistä suurempia kilpailuhaittoja, ja tällä perusteella on katsottu, ettei yksityisten yritysten kanssa kilpailevia järjestöjäkään voida tukea RAY:n avustuksilla.

Kilpailusäännösten ja julkisia hankintoja ohjaavien säännösten kannalta on ongelmallista myös se, jos RAY:n avustusta käytetään toimintaan, jota kunta ostaa ostopalveluna. Samaan problematiikkaan liittyy se, ettei kilpailuttamiskulttuuri ole kunnissa vielä kehittynyt täysin aukottomaksi ja lainmukaiseksi. Oman organisaationsa ulkopuolelta palveluja hankkiessaan kuntien olisi kilpailutettava palveluhankinnat. Useissa tapauksissa kunnat

ovat tehneet järjestön kanssa sopimuksen palvelujen tuotannosta ilman kilpailutusta, ja on jopa niin, että kunta on valinnut järjestön kumppaniksi sen vuoksi, että järjestöllä on mahdollisuus saada investointiin tai toimintaan RAY:n avustusta.

Maaseudun ja maaseutukylien palvelujen kannalta nämä kilpailuun ja kilpailuttamiseen liittyvät kysymykset ovat hankalia. Minkälaista kilpailua harvaan asutulla, pitkien välimatkojen maaseudulla ylipäätään on mahdollista kehittyä? Kuinka paljon maksukykyistä ja maksuhaluista potentiaalista asiakaskuntaa on olemassa? Kuinka realistista on odottaa, että maaseudun palveluja tuotettaisiin jatkossa entistä enemmän yksityisten yritysten voimin?

Maaseudun näkökulmasta kilpailunäkökohtia tärkeämpi kysymys on tulevaisuudessa varmuudella se, kuka pitää huolen siitä, että palveluja ylipäätään on saatavilla? Kuka palvelut tuottaa ja ennen kaikkea, miten ne rahoitetaan? Olisi välttämättä tarkennettava, mikä on jatkossa julkisen sektorin, yritysten, kolmannen sektorin ja palveluja käyttävien kuntalaisten rooli ja vastuu. Näistä rajanvedoista olisi keskusteltava ja päätettävä paitsi suurten linjausten osalta valtakunnallisesti koko maata koskien, myös paikallisesti siellä, missä tiedetään, minkälaista kysyntää ja tarjontaa palveluista paikallisella tasolla on.

Järjestöjen verotus

Samaan aikaan kun Raha-automaattiyhdistys on tiukentamassa avustuslinjauksiaan, myös verottaja on tarkentanut yleishyödylliseksi katsotun toiminnan verotusohjeita. Muutokset ja niistä tehtävät tulkinnat voivat tarkoittaa sitä, että yhä suurempi osa järjestöjen toiminnasta voidaan jatkossa tulkita elinkeinotoiminnaksi ja siten veronalaiseksi. Muutokset koskevat rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä. Varsinaiset yritysmuodot kuten osakeyhtiö ja osuuskunta kuuluvat luonnollisesti yritysverotuksen piiriin.

Rekisteröidyt yleishyödylliset ja voittoa tavoittelemattomat yhdistykset ovat tähän mennessä harvoin joutuneet maksamaan veroa toiminnastaan. Yleishyödyllisyys ei kuitenkaan ole ennenkään tarkoittanut kaikesta verotuksesta vapautumista. Yhdistys saattaa harjoittaa laajaakin toimintaa ja tällöin myös verotuksellisesti saattaa syntyä epäselviä tilanteita. Näistä merkittävimmät ovat elinkeinotoiminnan harjoittaminen ja siihen liittyvä verovelvollisuus sekä arvonlisäverovelvollisuus. Järjestö joutuu verotuksen kanssa tekemisiin myös silloin, kun se maksaa esimerkiksi kulukorvauksia tai kokouspalkkioita, ylläpitää kiinteistöä tai saa vuokratuloja.

Mikä sitten katsotaan yleishyödyllisen yhteisön elinkeinotuloksi? Se on helpointa määritellä sen kautta, mikä ei ole elinkeinotoimintaa. Elinkeinotuloa ei ole esimerkiksi

- yhteisön toimintansa rahoittamiseksi järjestämistä arpajaisista, myyjäisistä, urheilukilpailuista, tanssi- ja huvitilaisuuksista saamat tulot,
- edellä mainittujen tilaisuuksien yhteydessä harjoitetusta tarjoilu- ja myyntitoiminnasta saadut tulot,

- jäsenlehdistä ja bingon pitämisestä saadut tulot sekä
- adressien, merkkien, korttien, viirien tai muiden sellaisten hyödykkeiden myynnin muodossa suoritetusta varainkeräyksestä saadut tulot.

Kaikki muu kuin edellä mainittu toiminta voi periaatteessa olla elinkeinotoimintaa ja siten veronalaista. Oikeuskäytännössä elinkeinotoimintaa on määritelty siten, että se on säännöllistä, riskialtista, laajamittaista, rajoittamattomaan asiakaskuntaan kohdistuvaa sekä yleisillä markkinoilla kilpailevaa toimintaa. Näillä määrittelyillä haetaan rajapintaa kaupalliseen yritystoimintaan, joka on poikkeuksetta elinkeinoverotuksen piirissä. Mikäli yleishyödyllinen järjestö toiminnallaan kilpailee varsinaisten elinkeinonharjoittajien kanssa, verottajan tulee asettaa kaikki toimijat verotuksellisesti samalle lähtöviivalle.

Jos esimerkiksi järjestön tuottamat palvelut katsotaan elinkeinotoiminnaksi ja siten veronalaiseksi toiminnaksi, on huomattava, että verottaja tarkastelee tällöin vain kyseistä toiminnan osa-aluetta. Jos se osa toimintaa, joka katsotaan elinkeinotoiminnaksi, on tuottanut voittoa, sitä verotetaan, vaikka yhdistyksen toiminta kokonaisuutena olisikin tappiollista. Sillä ei myöskään ole merkitystä, että voitto olisi käytetty yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseen. Elinkeinotulon vero on 28 prosenttia voitosta.

Arvonlisäverotus on elinkeinotulon verotuksen ohella toinen järjestöjen toimintaa laajemmin koskeva verotuksen muoto. Vuonna 1994 voimaan tullut arvonlisäverolaki oli edeltäjänsä liikevaihtoverolakia huomattavasti kattavampi ja koskee tavaroiden lisäksi myös palvelujen myyntiä.

Milloin yleishyödyllinen järjestö on myymistään tavaroista ja palveluista arvonlisäverovelvollinen? Veronalaisuus arvioidaan arvonlisäveron kohdalla samalla tavoin kuin elinkeinotulon verotuksessa, eli edellä lueteltuja arpajaisia, huvitilaisuuksia, jäsenlehtiä, bingoja jne. voi järjestää ilman arvonlisäveroa. Jos toiminta on säännöllistä, riskialtista, laajamittaista, rajoittamattomaan asiakaskuntaan kohdistuvaa sekä yleisillä markkinoilla kilpailevaa, on todennäköistä, että se katsotaan arvonlisäverolliseksi toiminnaksi. Tällaista toimintaa järjestöillä on yleensä kioskien tai muiden myyntipisteiden pitäminen, julkinen koulutustoiminta sekä muiden palvelujen ja tuotteiden julkinen myynti. Samoin kuin elinkeinoverotuksen kohdalla, myös arvonlisäverotuksessa veronalaista on vain se osa järjestön toimintaa, jonka verottaja katsoo olevan arvonlisäverollista. Esimerkiksi jäsenmaksuihin tai jäsenlehtien tilausmaksuihin ja ilmoitustuottoihin ei arvonlisäveroa tarvitse lisätä.

Arvonlisäverotus ei koske sosiaalihuollon palveluja. Lasten, vanhusten tai vammaisten palvelut ovat siten pääsääntöisesti vapaita arvonlisäverosta, mutta verottajan linjaukset vaihtelevat tässäkin suhteessa hyvinkin paljon.

Verohallinnon linjaukset sen suhteen, mikä katsotaan yleishyödylliseksi toiminnaksi, ovat siis tiukentumassa. Se merkitsee, että aikaisemmin yleishyödyllisenä pidetty toiminta voikin olla jatkossa verotettavaa liiketoimintaa myös rekisteröidyn yhdistyksen nimissä tehtynä. On paikallaan kysyä, mitä tämä tarkoittaa käytännössä järjestöjen toiminnan kannalta ja miksi verottaja toimii näin?

Tiukentuvat verosäännökset tarkoittavat järjestöille käytännössä paljon lisätyötä laskutuksessa, kirjanpidossa ja tilityksissä. Ovatko lisääntyvät tehtävät ja entistä vaikeammin tulkittavat verosäännökset hallittavissa vielä järjestön vapaaehtoisvoimin vai onko nämä tehtävät hankittava maksullisena järjestön ulkopuolelta? Kestääkö kamelin selkä katkeamatta?

Veronalaisuus voi tarkoittaa myös sitä, että järjestön on nostettava veron vuoksi hintojaan, mikä etenkin pienillä ja asiakkaiden maksukyvyyn kannalta rajallisilla markkinoilla on usein vaikeaa.

Tehokas talous ja kolmannen sektorin kulmakivet

Jos entistä suurempi osa yleishyödyllisten järjestöjen toiminnasta katsotaan verotettavaksi liiketoiminnaksi, on niiden pohdittava sitä, missä juridisessa muodossa toimintaa on järkevintä harjoittaa. Moni järjestö on jo päätenyt yhtiöittämään palvelujensa tuotannon, sillä yhdistys- tai säätiömuoto ei toiminnan verolliseksi muuttumisen jälkeen ole enää tarkoituksenmukaisin tapa toimia.

Tässä piilee kuitenkin koko aiheen kannalta kaikkein vaarallisin sudenkuoppa. Mitä yhtiöittämisen myötä tapahtuu järjestöjen vapaaehtoistoiminnalle ja mitä tapahtuu yhteisöille, joissa toimiminen on monille ihmisille erittäin merkittävä osa elämää ja joissa luodaan tärkeitä ihmissuhteita ja tehdään arvokkaaksi koettuja yhteisiä asioita? Markkinahenkinen tehokas talous ja kilpailuajattelu eivät saisi tappaa alleen näitä ihmisten ja koko yhteiskunnan kannalta tärkeitä järjestötoiminnan kulmakiviä.

Se, että perinteisen yleishyödyllisen toiminnan rinnalle syntyy selvästi kaupallista toimintaa, ei tarkoita yksioikoisesti sitä, että yleishyödyllisen toiminnan yleishyödyllisyys vähenisi. On vielä helppo ymmärtää se, että muun muassa verottajalla on vaikeuksia vetää rajaa kaupallisen toiminnan ja yleishyödyllisen, yhteiseen hyvään tähtäävän toiminnan välillä.

Paradoksaaliseksi tilanteen tekee se, että kolmatta sektoria näin valjastaessaan julkinen valta pitkällä tähtäimellä lisää omaa taakkaansa ja kustannuksiaan. Pitäisi olla itsestään selvää, että myös julkinen valta näkisi koko yhteiskunnan kannalta elintärkeäksi pitää huolta siitä, että yleishyödyllinen toiminta kolmannella sektorilla säilyy ja kehittyy. Kolmatta sektoria tarvitaan tulevaisuudessa entistä enemmän paikkaamaan niitä palveluaukkoja, jotka jäävät julkisen sektorin ja markkinaehtoisesti toimivan yritystoiminnan ulkopuolelle.

Hankerahoituksen mahdollisuudet

Rajanvedon vaikeus julkisen toiminnan, yritystoiminnan ja kolmannen sektorin toiminnan välillä tulee vastaan myös maaseudun kehittämistyössä ja toimintaryhmien rahoittamien kehittämishankkeiden kohdalla. Kyläyhdistysten, -osuuskuntien, -yhtiöiden ja muiden maaseudun kehittäjien on mahdollista kehittämisideat hankkeistamalla saada huomattavasti lisää ulkopuolisia taloudellisia resursseja.

Hanketyössä ja rahoitettavien hankkeiden valinnassa on kuitenkin ollut – ohjelmittain ja toimintaryhmittäin alueellisesti jonkin verran vaihdellen –

vaikeuksia rajata, miten suhtautua hankkeisiin, jotka ovat toisaalta lähellä kuntien aiemmin järjestämää toimintaa ja toisaalta kaupallista yritystoimintaa. Mitä vaikeampaa kuntien on jatkossa vastata edes lakisääteisten tehtäviensä järjestämisestä, sitä keskeisemmäksi nousee kysymys siitä, miten maaseutukyläiden palvelut voidaan säilyttää ja miten maaseudun kehittämiseen tarkoitettua hankerahoitusta voitaisiin käyttää tässä hyödyksi.

Hanketoiminnalla ja -rahoituksella ei luonnollisestikaan tule automaattisesti korvata julkiselle sektorille kuuluvia tehtäviä ja vastuita. Mutta jos maaseudun palvelut kuihtuvat muun rahoituksen niukkuuden vuoksi, on ihmeellistä, ellei hankerahoitusta suunnattaisi entistä enemmän juuri palvelujen uudenlaisten tuottamistapojen kehittämiseen. Tähän kehittämistyöhön tarvitaan mukaan sekä julkista sektoria että maaseudun asukkaita niin, että työtä tehdään yhdessä, molempien lähtökohdat ja resurssit huomioon ottaen. Muutos edellyttää tarkistuksia myös hankerahoituksen ohjeistuksessa ja maaseudun kehittämisohjelmien painotuksissa.

Suuntaamalla maaseudun kehittämishankkeiden rahoitusta entistä enemmän palvelujen kehittämiseen ja yhteistyön monipuolistamiseen julkisen sektorin kanssa voitaisiin samalla todennäköisesti parantaa hankerahoituksen vaikuttavuutta.

Sosiaalinen yritystoiminta ja yleishyödyllisyys

Laki sosiaalisista yrityksistä tuli voimaan Suomessa vuoden 2004 alussa. Sen mukaan yritys, jonka työntekijöistä vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia tai yhteenlaskettuna vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä, on oikeutettu saamaan työllistämistukia muille yrityksille maksettavasta tuesta poikkeavin ehdoin. Tämä tarkoittaa sitä, että tukea voidaan myöntää muita yrityksiä väljemmin ehdoin ja pidemmältä ajalta.

Uuden lain myötä lanseerattu termi sosiaalinen yritys on aiheuttanut myös sekaannusta. Lain mukainen sosiaalisen yrityksen määritelmä on huomattavasti suppeampi kuin mitä ihmiset monesti ymmärtävät. Lain mukaan sosiaalinen yrityksen kriteerit täyttää vain sellainen yritys, joka työllistää tietyn määrän vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Usein kuitenkin sosiaalisena yrityksenä pidetään myös sellaisia yrityksiä, joiden toiminnassa painottuvat liiketoiminnan kannattavuuden ohella yhteisölliset tai yleishyödylliset tavoitteet ja näkökulmat.

Kun lakia sosiaalisista yrityksistä laadittiin, niiden arvioitiin vaikuttavan tasapainoisemman, osallisemman ja inhimillisemmän yhteiskunnan syntyyn. Niillä sanottiin olevan siten muita yrityksiä laajempi yhteiskunnallinen tarkoitus. Näiden perustelujen valossa on aiheellista kysyä, onko lain kapea näkökulma oikeutettu? Onko oikein, että sosiaalisiksi yritykseksi katsotaan vain sellainen yritys, jonka työntekijöistä vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä?

Jos lain tavoitteena on tukea osallisemman ja inhimillisemmän yhteiskunnan kehittämistä, sekä määritelmä että käytettävien keinojen valikoima voisi

olla huomattavasti laajempi. Yritys toimii sosiaalisesti myös esimerkiksi silloin, kun se käyttää osan liiketoimintansa tuotosta yhteisön yleiseen kehittämiseen tai palvelujen parantamiseen.

Julkinen tuki

Tärkeää olisi luonnollisesti pohtia niitä keinoja, joilla julkinen valta voisi tukea laajemminkin niitä järjestöjä ja yrityksiä, jotka huomioivat toiminnassaan sosiaalisia, yhteisöllisiä tai yleishyödyllisiä näkökohtia. Tuki voi olla paljon muutakin kuin vain mahdollisuus hyödyntää työvoimapolitiittisia tukia normaalia väljemmin ehdoin.

Yrityksiä voitaisiin tukea esimerkiksi myöntämällä niille helpotuksia palkkauksen sivukuluissa. Jotta tätä kautta annettava tuki olisi taloudellisesti yritysten kannalta merkittävä, helpotusten pitäisi ulottua myös palkkaperusteisiin eläke- ja vakuutusmaksuihin. Käytännön hyöty pelkästä sosiaaliturvamaksusta annettavasta vapautuksesta jää Lapissa saatujen kokemusten perusteella melko vähäiseksi. Vähäininkin tuki koetaan kuitenkin positiivisena ja konkreettisena merkinä siitä, että valtiolta haluaa olla tukemassa ja kannustamassa tällaista toimintaa.

Toinen konkreettinen tapa, jolla valtio voisi tukea sosiaalisia, yhteisöllisiä tai yleishyödyllisiä näkökohtia toiminnassaan painottavia yrityksiä, on parantaa yritysten ja järjestöjen rahoitusmahdollisuuksia. Varsinkin niissä tilanteissa, kun yritys tai järjestö investoi, se tarvitsee usein ulkopuolista rahoitusta. Olisi suuri askel parempaan suuntaan, jos pankeilla ja myös Finnveralla olisi valtion avulla mahdollisuus tarjota tavallista edullisempia rahoitusvaihtoehtoja, esimerkiksi korkotukea tai tällaiseen toimintaan selvästi kohdennettuja investointiavustuksia.

Yhdistyksillä ja säätiöillä on ollut mahdollisuus hakea RAY:n investointiavustuksia mittaviinkin investointihankkeisiin. Viime vuosina varsinkin asuntorakentamiseen tarkoitetut RAY:n avustukset ovat kuitenkin selvästi pienentyneet, johtuen suurelta osin tiukentuneista kilpailusäännöksistä. Raha-automaattiyhdistyksen avustusta osittain korvaamaan on tullut Valtion asuntorahaston uusi investointiavustus erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi.

Visaisia rahoitukseen liittyviä pulmia on myös niissä tilanteissa, kun järjestö tai yritys hyödyntää maaseudun kehittämiseen tarkoitettua hankerahoitusta. Suuremmissa hankkeissa omarahoitusosuuden kokoaminen saattaa edellyttää lainarahoitusta, jolloin myös vakuuskysymykset tulevat ratkaistavaksi. Se käytännössä tuttu tilanne, että järjestöaktiivit joutuvat muiden vakuuksien puuttuessa henkilökohtaisesti takaamaan järjestön lainoja, on kohtuuton. Myös näissä epäkohdissa olisi huomattavan paljon korjattavaa. Yksi merkittävä parannus on vuonna 2006 käyttöön otettava uusi rahoitusmuoto, jossa hanketoimijat saavat lainaa hankepääöstä vastaan. Tämä järjestely on kehitetty Suomen Kylätoiminta ry:n aloitteesta.

Järjestäytymismuoto - liiketoiminnalliset resurssit

Sillä, missä juridisessa muodossa kolmannella sektorilla toimitaan, on merkitystä monessa eri tilanteessa. Juridisen muodon perusteella ei voi myöskään yksiselitteisesti arvioida, minkälaisista lähtökohdista ja periaatteilla yritys tai järjestö toimii.

Esimerkiksi osakeyhtiö saattaa periaatteiltaan ja toiminnaltaan olla hyvinkin lähellä yleishyödylliseksi katsottavaa rekisteröityä yhdistystä ja sopia kolmannen sektorin määritelmään. Suomessa ei ole monien eurooppalaisten maiden tapaan kolmannelle sektorille erityisesti tarkoitettua juridista muotoa, vaan meillä toimijana voi olla rekisteröity yhdistys, säätiö, osuuskunta tai jopa osakeyhtiö. Näin myös kolmannen sektorin toimijoita koskevat säädökset ovat hyvin kirjavia.

Merkittävin lähtökohtainen ero on se, että osuuskunta ja osakeyhtiö ovat yritysmuotoja. Rekisteröity yhdistys on tarkoitettu aatteelliseen toimintaan eikä se ole yritysmuoto, vaikka yhdistykset monesti harjoittavatkin laajaakin taloudellista toimintaa.

Juridisen muodon valinta on käytännössä usein vaikea tehtävä, ja valinnassa on punnittava eri muotojen etuja ja haittoja. Alla on listattu muutamia näkökohtia, joita toiminnan juridisen muodon valinnassa kannattaa pohtia:

- Yhdistyksen laillisen toiminnan edellytyksenä on sen rekisteröinti. Tämä tarkoittaa myös sitä, etteivät asioita yhdistyksen puolesta hoitavat henkilöt ole henkilökohtaisessa vastuussa yhdistyksen velvoitteista, toisin kuin rekisteröimättömissä yhdistyksissä, joissa tehdyistä toimista vastaavat ne henkilöt, jotka asioita hoitavat. Yhdistys kannattaa siis rekisteröidä aina, jos sen toiminta on vähänkään laajempaa.
- Rekisteröity yhdistys on tarkoitettu aatteelliseen toimintaan. On kuitenkin paljon yhdistyksiä, jotka esimerkiksi tuottavat merkittäviä määriä palveluja ja näin pyörivät suurtaakin liikevaihtoa. Raha-automaattiyhdistyksen ja verottajan kiristäessä linjauksiaan tällainen yhdistysten laajamittainen elinkeinotoimintaa muistuttava toiminta joutuu kuitenkin jatkossa entistä huolellisempaan tarkasteluun. Voi olla, että huomattava osa varsinkin suurempien yhdistysten taloudellisesti mittavammasta toiminnasta joudutaan järjestämään esimerkiksi osakeyhtiön muotoon.
- Koska osakeyhtiö ja osuuskunta ovat yritysmuotoja ja ne on tarkoitettu liiketoiminnan harjoittamiseen, saattaa toiminnasta saatavien hyötyjen kohdentumisesta syntyä väärinkäsityksiä. Näin voi käydä varsinkin osakeyhtiössä, vaikka yhtiössä toimittaisiinkin yhteiseksi hyväksi. Avoin ja selkeä tiedottaminen varsinkin talousasioissa on paras keino hälventää ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä.

- Osakeyhtiöllä ja osuuskunnalla ei ole mahdollisuutta saada Raha-automaattiyhdistyksen avustusta. Myös rahoituslaitosten ja työvoimaviranomaisten suhtautuminen osakeyhtiö-, osuuskunta- ja yhdistysmuotoon voi vaihdella.
- Osakeyhtiö ja osuuskunta ovat yritysmuotoja. Yrityksellä on oltava liikeidea. Esimerkiksi toiminta kylän yleiseksi kehittämiseksi ei vielä riitä, yrityksellä on oltava edellytykset kannattavaan liiketoimintaan.
- Mahdollisuudet koota omaa pääomaa ovat osakeyhtiössä ja osuuskunnassa helpommat kuin rekisteröidyn yhdistyksen kohdalla. Osakeyhtiössä vähimmäisosakepääoma on 8 000 euroa. Osuuskunnan osuuspääomalle ei ole minimivaatimusta.
- Äänivalta jakaantuu osakeyhtiössä osakeomistuksen suhteessa. Osuuskunnassa jokaisella osakkaalla on yksi ääni riippumatta osuuskuntaan sijoitetun pääoman suuruudesta. Yhdistyksessä asioista päätetään yhdistyksen hallituksessa sekä yhdistyksen yleisissä kokouksissa.
- Osakeyhtiö ja osuuskunta kuuluvat yritysverotuksen piiriin ja ovat siten verotuksellisesti epäedullisemmassa asemassa kuin rekisteröidyt yhdistykset. Yleishyödyllinen yhdistys joutuu maksamaan harvoin toiminnastaan veroa. Tilanne on tosin muuttumassa.
- Myös kiinteistöveron kohdalla verotuskäytäntö on kirjava. Yleishyödyllisten yhteisöjen on mahdollista kiinteistöverolain nojalla hakea kunnanvaltuustolta vapautus omistamastaan rakennuksesta ja sen maapohjasta perittävästä kiinteistöverosta. Kiinteistövero voidaan määrätä myös normaalisti perittyä veroa alhaisemmaksi. Osakeyhtiöitä ja osuuskuntia ei voida tuloverolain mukaan katsoa yleishyödyllisiksi yhteisöiksi, joten niillä ei ole mahdollisuutta hakea vapautusta kiinteistöverosta.

Olennaisinta käytännön toiminnan kannalta ei ole se, missä juridisessa muodossa toimitaan, vaan se, mitkä ovat toiminnan periaatteet ja tavoitteet.

Yhteistoiminnan tuloksia

Kevyen liikenteen väylä yhteistyöllä

Liikenteestä kannetaan huolta myös maaseutukylissä. Liikenteen määrä kasvaa, mutta tiemäärärahat riittävät hädän tuskin olemassa olevan tieverkoston ylläpitämiseen. Kevyen liikenteen ja etenkin lasten koulumatkojen turvallisuus nousevat melkein aina esille kylien kehittämisen yhteydessä.

Köyliössä vauhditetaan pyörätien rakentamista talkoilla

Köyliön kuntakeskuksen Kepolan sekä Ristolán kylán välille rakennetaan 4 km kevyeen liikenteen väylää. Kylien väliá kuljetaan vilkasta Säkyli-Peipohja-tietä ja mm. koulu, kaupat, kunnanvirasto, kirjasto ja terveyskeskus sijaitsevat Kepolassa. Ristolassa on taas teollisuutta, ja sinne kuljetaan töissä muun muassa Kepolasta. Reitti on myös lenkkeilijöiden ja sunnuntaipyöräilijöiden suosiossa, ovathan näkymät ympärillä kuuluisaa kansallismaisemaa.

Kevyen liikenteen väylä nousi ykkösjalle kummankin kylán kyläsuunnitelmassa, ja niinpä Kepolan kyläyhdistys ry ja Ristolán kylätoimikunta esittivät kunnalle, että kyläläiset lupaavat talkootyöllä muun muassa hankkia maanomistajien luvat ja raivata puuston pyörätien reitiltä. Tiehallinto saatiin mukaan rakentamaan Köyliönjoen ylittävä silta, ja niin kunta päätti osallistua hankkeeseen. Kunnan vuoden 2005 talousarviossa oli kevytväylään 120 000 euroa. Vuodelle 2006 on varattuna 200 000 euroa, mutta talkootyön suuren määrän ansiosta ainakin vuonna 2005 osa rahoista jäi käyttämättä.

Turun tiepiiri vaati, että väylästä laaditaan tiesuunnitelma eikä vain parantamissuunnitelma. Suunnitelma eteni kuitenkin nopeasti, eikä sitä tarvinnut asettaa näytteille, koska kaikilta maanomistajilta saatiin kirjallinen suostumus.

Kyläyhdistykset raivasivat puuston väyläalueelta syksyllä 2005, ja viljelijät saivat korjata satonsa pelloilta. Sen jälkeen kunnan kilpailuttama urakoitsija pääsi pohjustustöihin, jotka ovat meneillään nyt talvella 2006. Silta valmistunee ensi syksynä.

Lisätietoja: Kepolan kyläyhdistys: www.sataviestinta.fi/kepola/index.html ja Ristolán kyläyhdistys: www.koylio.com/kotisivu.php?id=98

Orimattilassa kevytväylä talkoilla

Orimattilan Pakaalla kyläläiset rakentavat itse kevytväylää Lahti-Koskenkylätien viereen. Kaupunki on luokitellut tien vaaralliseksi, ja koululaiset saavat koulukyydin. Tälläkin tiellä on runsaasti raskasta liikennettä.

Pyörätieasiasiaa on alusta alkaen ajettu yhdessä Orimattilan kaupungin ja Hämeen tiepiirin kanssa. Pyörätie ei ollut tiepiirin suunnitelmissa, mutta

tiesuunnitelman tekoon annettiin lupa. Maanomistajat ovat lahjoittaneet maankäyttöoikeuden väylän kohdalta, ja myös konetyöt tehdään talkoilla. Töitä rahoitetaan rahankeräyksellä. Kaupungilta on saatu mm. sora ja taloudellista avustusta siltaa varten. Isoon urakkaan kannusti myös naapurikylän esimerkki: Uudenkartanon kyläläiset olivat jo aiemmin rakentaneet pyörätien koululle.

Lisätietoja: www.orimattila.fi/koulut/pakaa/pakaan_kyla/pakaa.html.

Salon seudulla tehdään pyöräilyreitti pikkuteitä pitkin

Salo-Strömman-pyöräilyreitistö toteutetaan olemassa olevia pikkuteitä, yksityisteitä ja metsäteitä hyödyntäen. Suunnittelu aloitettiin vuonna 2003, ja alusta alkaen mukana olivat Teijon alueen kyläyhdistys, Kotaladon kyläyhdistys, Strömman-Dahlbyn kyläyhdistys sekä alueen kunnat, tiepiiri, metsähallitus, TE-keskus ja Lounais-Suomen maaseudun kehittämissyhteistyö. Pyöräilyreitistön suunnitteluun saatiin tukea paitsi toimintaryhmältä, myös Liikenneministeriön Jaloin-ohjelmasta. Hanke toimii pilottihankeena haja-asutusalueen kevyen liikenteen turvallisuuden parantamisessa. Sen myötä alueelle saadaan turvallinen kevyenliikenteen reitti kyläläisten arkiliikkumiseen. Samalla se lisää alueen matkailullista vetovoimaa.

Kyläyhdistys voi vaikuttaa

Pyörätie on vain yksi mahdollisuus, kun liikenneturvallisuutta halutaan parantaa. Muita ratkaisuja ovat nopeusrajoitukset, hidasteet ja ajoradan kavennukset. Taajamissahan liikenne on yleensä rajoitettu 40 tai 50 kilometriin tunnissa.

Tiepiirit laativat vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelmia, joissa on seuraavan viiden vuoden tienpidon hankkeet ja investoinnit. Taloussuunnitelmia varten tiepiirit pyytävät lausuntoja kunnilta ja maakuntien liitoilta. Kyläyhdistyksen kannattaa olla yhteydessä sekä kuntaan että suoraan tiepiiriin, ja tarjoutumalla tekemään osan työstä itse voi saada hankkeet etenemään nopeammin.

Kepolan-Ristolän pyörätie on hyvää vauhtia valmistumassa. Kuva: Pirjo Kotiranta.

Hoidettaisiinko jätevedet yhdessä?

Uusi jätevesiasetus hämmentää maaseudun asukkaita. Vanhat sakokaivot eivät enää riitä täyttämään vaatimuksia. Mahtuuko tontille maasuodattamo? Pienpuhdistamo on vaihtoehto, mutta ei mikään halpa sellainen.

Usein on edullisempaa ja tehokkaampaa hoitaa asia usean kiinteistön tai peräti koko kylän voimalla. Kunnan runkoputkeen liitettävä oma viemäriverkosto tai kyläpuhdistamo ovat hyviä ratkaisuja - varsinkin jos kylä ei ole maantieteellisesti kovin hajanainen.

Mikäli kiinteistön jätevesien johtaminen vesihuoltolaitoksen viemäriverkostoon ei onnistu, eikä yhteispuhdistamonkaan rakentaminen ole mahdollista, täytyy kiinteistön jätevedet puhdistaa omalla tontilla. Ensin tulee selvittää kunnasta, minkälaisia määräyksiä ja suosituksia alueelle on annettu. Yhdessä jätevesisuunnitelman tekijän kanssa valitaan kiinteistölle sopiva käsittelymenetelmä: maaperäpuhdistamo, laitepuhdistamo tai umpisäiliö. Edullisuusvertailussa tulee ottaa huomioon paitsi laite- ja rakentamiskustannukset, myös käyttökustannukset. Tässäkin vaiheessa kannattaa tehdä yhteistyötä naapurien ja kyläläisten kanssa: yhdessä kilpailuttamalla laitevalmistajia ja urakoitsijoita voidaan säästää kustannuksissa.

Västanfjärd - Päästötön kunta- pyrkii minimoimaan kunnan jätevesistä aiheutuvat päästöt. Mm. kaikkiin uudisrakennuksiin kunnassa on asennettu ekologiset käymälät. Kuvassa kylän yhteinen matonpesupaikka, jonka jätevedet puhdistetaan juurakko-puhdistamossa. Kuva: Mia Saloranta.

Lisätietoja: www.vastanfjard.fi/agenda21

Taivassalossa kyläläiset rakensivat paineviemäriverkon

Taivassalon Vehaksen kyläläiset päättivät ratkaista jätevesiongelmansa yhdessä ja perustivat jätevesiosuuskunnan. Osuuskuntaan kuuluu 60 kiinteistöä. Viemäriä on rakennettu 12,5 km, josta jätevesi pumpataan kunnan viemäriverkoston. Paineviemäriin päädyttiin, koska se on ympäristöstävällinen ja edullinen menetelmä hoitaa jätevedet.

Vehaksen alueella on 39 vakituisesti asuttua taloa, kesämökit mukaan lukien osuuskunnan mahdollisia jäseniä on yli 100, joista siis ensimmäisessä vaiheessa liittyi mukaan 60.

Paineviemärijärjestelmässä jokaisella talolla tai taloryhmällä on oma repijäpumppaamo, joka hajottaa viemärijätteen. Pumppaamoita on Vehaksessa noin 30. Jäteliete johdetaan sitten 40 mm putkessa 6 km pitkään runkoverkkoon. Runkoverkko mitoitetaan siten, että viemäriputken virtausnopeus pysyy samana. Vehaksen runkoputken läpimitta kasvaa 63 millistä 75 milliin ja myöhemmin 90 milliin.

Runkoverkkoon tulee lisäksi kolme linjapumppaamo. Linjapumppaamoon voidaan liittää taloja perinteisellä viettoviemärillä. Viemäriinjoja vedettäessä pyritään aina kiertämään räjäytyksiä vaativat kohteet. Räjäytystarve nostaa aina hintaa. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen peukalosäännön mukaan siirtoviemäriä ei kannata rakentaa, jos kustannukset nousevat yli 5 000 euron liittyjää kohti.

Vehaksen viemäriverkoston kustannusarvio on 300 000 euroa. Hankkeen alussa Lounais-Suomen ympäristökeskus myönsi hankkeelle tukea 54 000 euroa. Jo samana syksynä saatiin lisäavustus toteutumatta jääneitä hankkeita varten myönnettyistä varoista, ja tukea on mahdollisuus hakea lisää kahtena seuraavana vuotena. Tuen ehtona on, että viemäriin varrella on vakituisia asukkaita.

Talkootyöllä on myös tärkeä osa niin Vehaksen kuin muidenkin kylälähtöisten vesi- ja viemärihankkeiden toteutuksessa. Kaivuutyöt ostettiin Vehaksessa urakoitsijalta, mutta monet muut työt hoituivat talkoilla. Naisväki keitti kahvia kaivuutöissä olleille kaksi kertaa päivässä koko runkolinjavaiheen ajan ja tämä joudutti osaltaan töitä.

Paineviemäri on tarkempi kuin viettoviemäri jätteen koostumuksen suhteen. Metall- ja muoviesineitä ei missään tapauksessa saa laittaa viemäriin, ne rikkovat repijäpumppuja. Järjestelmä on kuitenkin toiminut moitteettomasti, tarkoitus on laajentaa verkostoa tulevana vuosina. Samalla vedetään vesijohto sitä vaille oleville kiinteistöille.

Porvoon saareen kymmenen kyläpuhdistamo

Porvoon Emäsalossa valmistui kesäkuun -05 alussa ensimmäinen kymmenestä saareen rakennettavasta yhteispuhdistamosta. Saaren vesiasiat hoidettiin kerralla kuntoon: Samalla kun rakennettiin 82 km runkovesijohtoa, asennettiin myös 25 km jätevesiviemäriä, ja jätevedet johdetaan yhteisiin puhdistamoihin. Hanke on mahdollistanut saaren asukkaille pääsyn nykyaikaisen vesihuollon piiriin.

Käynnistämistä vaille valmis kyläpuhdistamo oli hankkeen opintoretikkohteena Emäsälössä. Kuva: Mia Saloranta.

Sykäys Emäsälön 1,5 miljoonan euron vesiprojektiin ja sen mukana tuleviin yhteispuhdistamoihin saatiin naapurisaarella Vessön Londbölen kylässä toteutetusta vesiprojektista.

Emäsälön vesiprojektia johtaa Esko Väänänen, ja hänen aloitteestaan toteutettiin myös Londbölen kylän projekti, joka sai alkunsa Väänäsen perheen omista ja naapureiden tarpeista. Saarella talousveden saanti oli suuri ongelma, sillä niin rengas- kuin porakaivoihinkin tuli huonoa vettä.

Ehtona vesijohdon vetämiselle oli, että jätevesiasiatkin on hoidettava. Tarjouskilpailun ja eri vaihtoehtojen arvioinnin perusteella päädyttiin siihen, että kallioisessa saarella paras vaihtoehto on rakentaa useamman kiinteistön yhteisiä, biologis-kemiallisia panospuhdistamoita.

Londbölen projekti toimi hyvin pilottihankkeena ja hyvät puhdistustulokset innostivat kymmenen pienpuhdistamon hankkimisprojektiin. Alueen

vesi- ja jätevesihankkeita koordinoimaan perustettiin pari vuotta sitten Porvoon Saariston Vesihuoltolaitos Osuuskunta, joka rakennuttaa ja omistaa järjestelmät. Rinnalle perustettu Porvoon Saariston Hoitokunta Oy vastaa käytännön tason operatiivisista tehtävistä. Esko Väänänen on myös osuuskunnan sihteeri.

Saarella puntaroiitiin erilaisia vaihtoehtoja jätevesien hoitamiseksi. Eri pienpuhdistamo- ja pumppukaivotekniikat kilpailutettiin, ja valituksi tuli järjestelmä, josta valmistaja pystyi esittämään hyviä ja luotettavia viranomaisten valvomia puhdistustuloksia. Tietoja vahvistivat omat Vessön puolelta saadut tulokset. Esko Väänänen sanoo nyt hankittujen panospuhdistamoiden olevan muihin tarjolla olleisiin vaihtoehtoihin verrattuna kallis ratkaisu. Mutta investointi tehdään 25 vuoden päähän, ja valinnassa painoivat hintaa enemmän laitoksen luotettavuus ja puhdistustulokset.

Puhdistamo on niin sanottu suljettu systeemi, jossa kiintoainetta jää jäljelle vain pieni määrä. Kiintoaineen voi kompostoida, ja puhdistettu jätevesi eli kirkaste voidaan johtaa maastoon tai käyttää kasteluun.

Porvoon Emäsalossa on vakituisesti asuttuja kiinteistöjä n. 177 ja vapaa-ajan kiinteistöjä yli 600. Monissa vapaa-ajan asunnoissa asutaan myös lomien ulkopuolella. Osuuskuntaan on liittynyt jo yli 370 yhteisestä vesihuollosta kiinnostunutta taloutta, joista 220 on Emäsalosta. Tämän ja ensi vuoden aikana Emäsaloon rakennettavat kymmenen kyläpuhdistamoa mahdollistavat n. 200 kiinteistön jätevesien käsittelyn.

Esko Väänänen kiittelee vesiprojektin toteutumisesta Uudenmaan ympäristökeskusta, joka on paitsi myöntänyt vesihuoltoavustuksen ja koordinoanut EU-rahoituksen, niin myös ohjannut hanketta positiivisella ja kannustavalla otteella. Myös Porvoon Veden rooli on ollut tärkeä: siltä on saatu sekä henkistä tukea että materiaaliavustuksia.

Lisätietoja: Esko Väänänen, esko.vaananen@porvoonsaariston.fi

Jätevesisuunnitelmien teko työllistää

Ryhdyttäessä parantamaan jätevesien käsittelyä uuden asetuksen vaatimalle tasolle, on laadittava jätevesisuunnitelma, jonka tekijän tulee olla pätevytynyt alan asiantuntija. Jätevesisuunnitelmalla pyritään löytämään edullisin tapa hoitaa jätevesiä siten, että käsittely täyttää asetuksen vaatimukset. Esimerkiksi Varsinais-Suomen Vesihuolto-osuuskunta tekee suunnitelmia Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa Oripään kunnasta käsin.

Myös puolueeton ei-kaupallinen neuvonta on tarpeen, jotta maaseudun asukkaat eivät eksyisi laiteviidakossa. Vertti-hankkeen jätevesi-illat herättivät suurta mielenkiintoa, osanottajamäärät nousivat ennätyksellisiksi verrattuna muihin kyläiltoihin. Päteviä neuvoja asuinkiinteistöjen jätevesien puhdistamiseen löytyy esim. Suomen vesiensuojeluyhdistysten liiton Internet-sivuilta: www.jatevesi.fi. Puolueetonta tutkimustietoa jätevesijärjestelmistä löytyy Suomen Ympäristökeskuksen puhdistamotiedostosta: www.ymparisto.fi
> Vesivarojen käyttö > Vesihuolto > Haja-asutuksen jätevedet > SYKEN puhdistamotiedosto.

Tiet ja tietoverkot työllistävät

Kyläyhdistysten rooli palvelujen ja infrastruktuurin ylläpitäjänä vahvistuu. Yhdistys tuntee kylänsä palvelutarpeet ja se voi toimia sopijana tai työntekijöiden löytäjänä. Kuitenkin itse palvelut tuottaa usein yksityisrittäjä tai osuuskunta. Paikallisuus tuo silloinkin tuttuutta ja luotettavuutta asiakassuhteisiin, ja yhä useampi yrittäjä on jollakin tapaa mukana kyläyhdistyksen toiminnassa aktiivisena toimijana tai sponsoriavun antajana.

Tiet ovat kylien napanuoria!

Kari Äikäs toimii tieisännöitsijänä Pirkanmaan Mouhijärvellä. Hän teki rohkean päätöksen; jätti työnsä teollisuudessa, kävi Suomen Tieyhdistyksen tieisännöitsijäkurssin, kouluttautui myös jätevesineuvojaksi ja muutti maalle.

Tieisännöinti on uusi ammatti ja palvelu yksityisteille. Tehtävänä on huolehtia oikeudenmukaisuudesta tienpidossa ja tiestön kunnosta nyt sekä teiden säilymisestä tuleville polville. Lisäksi tieisännöitsijä on usein yksi kylän toimijoista.

Tieisännöitsijä toimii yrittäjänä ja tarjoaa palveluita yksityisteille ja tiekunnille. Hänen palvelujaan ostetaan yksittäisinä toimeksiantoina tai kokonaispalveluna. Palveluvalikoimaan sisältyy tieyksikkölaskenta, tiekokousten ja muun tiehallinnon hoitaminen, maksuunpanoluetteloiden laadinta, kunnossapidon, avustusasioiden ja parannushankkeiden hoitaminen, tieriitojen sovittelu, neuvonta ja paljon muuta.

Kuva: Mia Saloranta.

Suomessa toimii noin 120 tieisännöitsijää ja lisää koulutetaan siten, että jo vuonna 2007 pitäisi heitä olla töissä noin 200. Tällä hetkellä 2–3 kunnan alueella riittää töitä yhdelle tieisännöitsijälle, mutta koska nykyään talkoilla hoidettavia tiekuntia koko ajan siirtyy ostopalveluihin, tarvitaan tulevaisuudessa jo yhden keskiverto maaseutukunnan alueelle 1–2 tieisännöitsijää.

Yksityisteille suunnatun julkisen rahan vähentyminen, vastuuhenkilöiden ikääntyminen, kylien autoituminen, perinteisen talkoohengen katoaminen, tienkäytön tarpeen muuttuminen, kaupunkilaisomistus... Edellä on syitä, joiden takia tieisännöintipalveluiden tarve kasvaa nopeasti.

Kilpailuttamalla auroksia, soratoimituksia ja muita palveluja tieisännöitsijä saattaa säästää tiekunnan varoja hyvinkin oman palkkionsa verran. Ennen kaikkea tarkoituksena on parantaa teiden hoitoa ja kuntoa. Tällä hetkellä teiden kunto koko maan keskiarvona tutkittuna on heikentynyt.

Tieisännöitsijä on tulevaisuudessa ehkä yksi tärkeä kylien toimivuuden takuumies. Hänen vastuulleen jää merkittävä osa tienpidon järjestämisestä. Tieisännöitsijästä kehittyä kylien asukkaiden ja viranomaisten välinen toimija tieasioissa joka lisäksi huolehtii että puunkuljetus onnistuu ja mökkiläiset pääsevät esteittä perille.

Suomen tiestöstä lähes 80 % on yksityisteitä ja yksityisteiden varrella asuu noin ½ miljoonaa suomalaista. Vapaa-ajan asuntojakin on noin 600 000 joista suurin osa sijaitsee yksityisteiden varsilla. Suomessa on myös laaja ja toimiva metsätieverkosto. Tiet ovat kylien ehkä tärkein elinehto. Jos maamme 350 000 km yksityistietä ei pidetä yllä, työssäkäynti ja vapaa-ajanvietto maaseudulla vaikeutuu ja kylät hiljenevät.

Lisätietoja: Tieisännöitsijä Kari Äikäs, 050 434 2410.

Kuka avaa laajakaistat?

Elektroniikkahuolto Pentti Paananen huoltaa Pertunmaan ja naapurikuntien sähkölaitteita "sähköpaimenista tietokoneisiin". Ukkosten jälkeen riittää vipinää, kun asiakkaat pyytävät korjaamaan tai vaihtamaan rikkiäisiä modeemeja, televisioita ja maatalouden laitteita.

Myös laajakaistamodeemit ja päätelaitteet työllistävät Penttiä. Etelä-Savoon ja osin naapurimaakuntiin rakennetaan parhaillaan maailman laajinta langatonta laajakaistaverkkoa. Taloon tulevan antennin paikka vaihtelee maaston ja tukiaseman etäisyyden mukaan. Jos tukiasema on lähellä ja antenni asennetaan räystääseen, niin asiakas saattaa itse asentaa antennin. Jos tukiasema on etäällä, niin sopivan paikan löytäminen, antennin kiinnittäminen, kaapeloinnit ja asennukset saattavat työllistää Penttiä pidemmäksikin aikaa.

Pentti on tuttu esiintyjä kyläteatterissa, laulutilaisuuksissa ja rivitanssipurukassa. Tuttua yrittäjää on helppo pyytää paikalle avaamaan laajakaistat, poistamaan virukset tai huoltamaan sähköpaimenet.

Lisätietoja: www.kolumbus.fi/e.h.p

Valokuitu maksaa mutta herättää innostusta

Kruunupyryssä rakennetaan tulevaisuuden verkostoa

Kuva: Nina Plogman.

Kruunupyryn Pohjoisen Alavetelin kylässä rakennetaan valokuituverkosta, jossa kulkee niin televisiokuva kuin 100 megabittiä sekunnissa siirtävä laajakaistaverkko. Liittyminen on kallista. Se maksaa 1 000 euroa taloa kohti. Koska innostus kylässä kuitenkin oli suuri, suunnittelussa lähdettiin siitä, että 50 kylän 85 talosta liittyä verkostoon. Liittyjiä on jo yli odotusten: 64 taloa.

Alavetelin valokuituverkon suunnittelu alkoi vuonna 2003 Pomo-rahoitteisella hankkeella. Mallia haettiin niin muualta Pohjanmaalta kuin Ruotsistakin. Ruotsissa tutustuttiin kyliin, jotka olivat elpyneet aivan uuteen kukoistukseen valokuituverkoston ansiosta. Nuorille hyvät tietoliikenneyhteydet merkitsevät paljon. Tavoitteena on houkuttaa Alaveteliin uusia asukkaita, ja tämä hanke tähtää pitkälle tulevaisuuteen.

Rakennushankkeen kustannusarvio oli noin 160 000 euroa, josta 100 000 euroa tulee Alma-rahana TE-keskukselta ja kunnalta. Omarahoitusosuus on noin 60 000 euroa. Talkootyön ansiosta kustannukset ovat pysyneet suunnitelluissa raameissa. Valokaapeliverkoston kustannukset vaihtelevat paikallisten olosuhteiden mukaan; Pohjanmaan Kuusiokuntien 2 000 liittyjän valokaapeliverkko maksoi noin 6 euroa metriä kohti.

Kesällä 2005 valokuitukaapelit kaivettiin Pohjoisen Alavetelin alueen taloihin. Talot sijaitsevat yhdeksässä pienemmässä kylässä, joista suurin on Sandbacka – 25 taloa – ja pienin kahden talon Storkärr.

Valokuitujen puhaltaminen kaapeliputkeen.

Kuva: Lillemor Lerbacka.

*Valokuituputkea asennetaan maahan.
Kuva: Nina Plogman.*

Kyläyhdistys järjesti kurssit valokuitujen puhaltamisesta kaapeliin ja kaapeleiden hitsaamisesta. Suuri osa työstä tehtiin talkoilla. Joka ilta oli mukana reilu kymmenen kyläläistä, eikä työ ollut raskasta, vaan seurusteluunkin jäi sopivasti aikaa.

Syksymmällä kaapelit sitten hitsattiin yhteen ja päästiin nauttimaan kaapelitelevisiion viidestätoista kanavasta ja todella nopeasta laajakaistasta.

Verkon omistaa kyläyhdistys Hängbron (suom. Riippusilta). Yhdistys on saanut nimensä riippusillasta, joka yhdistää alueen kyliä. Kylät sijaitsevat Perhojoen kummallakin puolella noin neljän kilometriä pitkällä ja kaksi kilometriä leveällä alueella. Kun verkko on kyläläisten omistuksessa, niin nettioperaattoreita voidaan kilpailuttaa ja valita halvin. Verkko mahdollistaa tehokkaan etätöy, videoneuvottelut sekä korvaa televisioantennit.

Kyläyhdistys perustettiin vasta vuonna 2003, sen tavoitteena on yhdistää kyläläisiä ja kehittää palveluja alueella. Kyläyhdistyksen tärkeimmät tavoitteet ovat alueen vetovoimaisuuden lisääminen ja palvelujen parantaminen. Alueella ei ole omaa kokoontumispaikkaa, mutta kyläyhdistyksen ylläpitämää nettiportaalia on tarkoitus kehittää tärkeäksi tapaamispaikaksi, kertoo portaalin ylläpitäjä Nina Plogman.

Kyläyhdistys on myös järjestänyt tietokoneen käytön peruskoulutusta, ja suunnitelmissa on tietokoneiden yhteisostoja.

Yhdistys käynnisti ripeästi suuren hankkeen, vaikka jäsenet eivät tietenkään ole alan ammattilaisia. He ovat kuitenkin oman kylänsä asiantuntijoita ja tietävät, minkälaista tulevaisuutta he haluavat rakentaa. Tukea on saatu niin maakuntaliiton IT-hankkeesta kuin paikalliselta puhelin-yhtiöltä.

Lisätietoja: www.nedervetil.fi

Tietokoneet tutuiksi ja nettipalvelut haltuun

Tietokoneita on tänään monessa kodissa, ja tietotupien suosio on siksi vähentynyt. Tietotupien nettikoneet ovat kuitenkin erityisesti kesäasukkaiden ja matkailijoiden ahkerassa käytössä. Tietotupa voi olla myös koulutuspaikka. Jos tyytyy hieman vanhempiin koneisiin, saa niitä hyvinkin edullisesti. Nettitupa on myös tapaamispaikka, jossa voi suunnitella ja toteuttaa kylän tiedotusta ja muuta kehittämistoimintaa.

Anjalankoskella kolmen kylän nettitupa

Anjalankosken Kaipiaisten, Saaramaan ja Enäjärven alueilla toimii vuonna 2001 perustettu Kylänetti-yhdistys. Vuonna 2002 avattiin Kaipiaisten 400 asukkaan taajamassa nettitupa, jonka tehtävät ovat muuttuneet vuosien varrella.

Alussa nettitupa toimi koululaisten iltapäivien pelitupana. Osa koneista oli varattu hyötykäyttöön, mutta pelaaminen oli kuitenkin päällimmäisenä. Sitten siirryttiin toisiin tiloihin ja hankittiin lisää koneita. Nettituvassa on kymmenkunta tietokonetta, ei uusinta mallia mutta kuitenkin tarpeeksi tehokkaita esimerkiksi Windows XP:lle. Nyt tuvassa järjestetään kursseja, esimerkiksi yritysten henkilökunnan ATK-taitojen kertauskursseja. Enäjärven koulu tarjoaa valinnaisena kurssina tietotekniikkaa, ja opetus on Nettituvassa.

Nettituvassa tuotetaan kolmen kylän yhteinen Kylien kaiku -lehti. Lehdestä ilmestyy neljä numeroa vuodessa, lehden levikki on noin 1 300 kpl. Lehti jaetaan joka talouteen ja rahoitetaan kokonaan mainostuloilla, joita saadaan 600–1 000 euroa numeroa kohti. Enäjärven kylä teki Nettituvassa kyläesitteen, jota painettiin 1 000 kpl ja jaettiin messuilla ja tapahtumissa.

Nettituvan rahoitusta saatiin osaksi Leader-rahoitteisesta atk- ja elämyshankkeesta. Hankkeessa valikoiduille testiryhmille tarjottiin räätälöityä tietotekniikkaopetusta ja vapaa-ajan ohjelmaksi paikallisia luontoon ja kulttuuriin sekä ruokaan liittyviä elämyksiä. Elämysten tuottajina olivat yhteistyössä paikalliset yrittäjät. Hanke poiki muun muassa kotisivu- ja järjestelmätukitilauksia sekä kyläkursseja. Nettitupatoimintaa on voitu jatkaa tukityöllistämisen avulla.

Kaipiaisten nettituvassa on hyvä pitää kursseja, vaikka koneet eivät ole aivan viimeistä mallia. Tässä Vertti ja Tyyne -hankkeen kyläasiamiehet tarkistavat sähköpostejaan. Kuva: Henrik Hausen.

Seuraavan hankkeen nimi oli NetVillage. Itäalan keravalainen yrittäjä Hannu Puhakka, alueen kesäasukas, otti yhteyttä Enäjärven kyläyhdistykseen ja Kylänetti-yhdistykseen. Hannu oli yritystoiminnassaan miettinyt etätyön teettämistä vartenotettavana vaihtoehtona ja halusi kuulla, olisiko tällä alueella kiinnostusta asiaan.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu otti hallinnoitavakseen hankkeen työvoimapolitiittisen koulutuksen, jolla koulutettiin ohjelmoijia ja järjestelmäasiantuntijoita. Hankkeeseen osallistui myös yrityksiä pääkaupunkiseudulta. Lähtökohtana oli näiden yritysten atk-palvelujen kysyntä, kysyntään vastaava koulutus ja etätö Anjalankoskella.

Koulutuksen tuloksena perustettiin osuuskunta Sysmill, joka työllistää osapäiväisesti 8 jäsentään. Osuuskunta tarjoaa erityisesti pienyrityksille monipuolisesti muun muassa koulutusta, laitteiden ja ohjelmien asennusta ja ylläpitoa, tietoturva- ja kotisivupalveluita sekä palvelintilaa. Osuuskunta perustettiin vuoden 2005 alussa, pääpaikkana on Kaipiaisten nettitupa mutta jäsenet asuvat eri puolilla Kymenlaaksoa ja tekevät työnsä pääosin etätöinä. Osuuskunta välittää laajakaistaliittymiä ja se sai hoidettavakseen myös Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kotisivut.

Sysmill kuuluu myös IT-talkkariverkoston, joka toimii kolmen maakunnan eli Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Pirkanmaan alueella. Verkostoon kuuluu toinenkin osuuskunta: SF-Data Hollolasta. IT-talkkari toimii yrityksen ATK-tukena ja järjestelmien kehittäjänä. Palvelut suunnataan alle 10 työntekijän yrityksille.

Lisätietoja: <http://users.kymp.net/kylanetti/> , www.sysmill.fi/

Heinolan Kyläpirtti on tulevaisuudessa etäpalvelupiste?

Heinolan kirkonkylä sijaitsee vain kuuden kilometrin päässä kaupungista. Kirkonkylässä on noin 3 000 asukasta. Kuntaliitoksen jälkeen taajaman palveluja ruvettiin riisumaan, mutta aktiivisen toiminnan ansiosta kyläyhdistys on saanut tämän kehityksen pysäytettyä. Kylä valittiin valtakunnalliseksi Vuoden kyläksi vuonna 2005.

Kylätoiminnan keskus ja kyläläisten olohuone on punaisessa hirsitalossa sijaitseva Kyläpirtti. Kyläpirtissä on kahvilan, matkailuneuvonnan, suoramyyntipisteen ja kokoustilojen lisäksi myös hyvä tietotekniikan varustus. Nettikoneen käyttö maksaa 50 senttiä tunti, oman työaseman käyttö langattomassa verkossa 30 senttiä tunti, mustavalkoinen tuloste 20 senttiä ja faksin lähettäminen 80 senttiä perusmaksu + 20 senttiä sivu. Talossa on myös x-box-pelinurkka, joka on erityisesti koululaisten suosiossa.

Heinolan Kyläpirtin paikallisverkossa pystyy pelaamaan useilla koneilla.

Kuva: Hannu Rinne.

Kyläpirtin aktiivien haaveissa on Skynet-verkkopalvelu, jota he olivat esittelemässä Heinolan asuntomessuilla. Skynetin avulla voidaan korvata esimerkiksi pankkien ja valtion virastojen "tiskin yli" -asiointi. Henkilökohtainen palvelu tapahtuu videoneuvottelulaitteiden avulla, jolloin asioitaan voi hoitaa etäpalveluna. Järjestelmä hyödyntää laajakaistaistaverkkoa ja henkilön sähköistä tunnistamista. Käyttäjän ei tarvitse osata käyttää tietokonetta, vaan häntä ohjaa elävä ihminen yhteyden toisessa päässä. Skynetin rahoitus voisi tulla esimerkiksi siten, että Kyläpirtti toimisi julkishallinnon yhteispalvelupisteenä. Kaupunki ei ole vielä lämmennyt tällaisen palvelun rahoittamiseen.

Lisätietoja: www.kylapirtti.fi

Kylätoiminta ylläpitää lähipalvelu-uskollisuutta

Lähipalvelut tarvitsevat asiakkaita. Aktiivinen kyläyhdistys voi nostattaa lähikauppauskollisuutta niin, että kauppa säilyy mutta helppoa se ei ole, kun ihmisten elämä on tänä päivänä liikkuvampaa kuin ennen.

Karjaalla kyläkauppa avasi uudelleen ovensa

Vuonna 2000 Karjaan Mustion kylässä levisi huhu, että kyläkauppa on sulkemassa ovensa. K-kauppias oli vaikeuksissa. Kyläyhdistys kutsui heti koolle kyläkokouksen, johon tulikin väkeä tupa täyteen. Kun kauppa kuitenkin lopetti toimintansa, Mustion kyläyhdistys ry/Svartå byaråd r.f. aloitti heti aktiivisen toiminnan uuden kaupan saamiseksi kylälle.

Mustiossa ja sen lähiseudulla on noin 1 500 asukasta, etäisyys Virkkalaan on 12 ja Karjaalle 15 km. Kyläyhdistys otti heti yhteyttä kaikkiin kauppa- ja palveluyhtiöihin, jotka olivat "periaatteessa myönteisiä" asialle, mutta asia ei lähtenyt etenemään. Karjaan yksi kauppias olisi ollut valmis avaamaan sivupisteen Mustioon, mutta se ei sopinut keskusliikkeen kuvioihin.

Kyläyhdistys käynnisti kampanjan, jolla nostatettiin lähipalvelu-uskollisuutta. Kyläkokouksissa sekä naapurien ja tuttavien kanssa keskustellessa nostettiin esille kysymys: jos saisimme kyläkaupan takaisin, niin ostaisitko sitten sieltä? Myös kauppa- ja palveluyhtiöt tekivät omia kartoituksiaan.

Kuva: Mia Saloranta.

Neuvotteluyhteyttä ketjuihin ylläpidettiin säännöllisesti, mutta kylän kauppakiinteistöön tuli joksikin aikaa lämpövaatteita valmistava yritys, joka kuitenkin ei menestynyt. Lopulta vuonna 2004 kyläyhdistyksen puheenjohtaja Bertel Sundman sai odotetun puhelun: Tradeka oli päättänyt, että perinteikkääseen kauppakiinteistöön avataan Siwa-kauppa. Avajaiset pidettiin 25.11.2004, ja paikalla olivat sekä kyläyhdistyksen että Karjaan kaupungin edustajat.

Kyläkauppa työllistää 4–5 henkilöä, suuri osa työntekijöistä on löytynyt omalta kylältä. Kaupan valikoima on laajempi kuin ketjun kaupunkimyymälöissä, jonkun verran myös oman kylän tuotteita on myynnissä. Kyläyhdistys pitää edelleen yhteyttä Tradekaan, josta on kerrottu, että kyläkaupan myynti ylittää odotukset. Bertel Sundman kuitenkin korostaa, kaupan säilyvän vain, mikäli asiakasuskollisuus pysyy ja kyläläiset keskittävät hankintansa kyläkauppaan.

Toiminta kaupan hyväksi ei tietenkään noussut tyhjistä. Kyläyhdistys oli vuonna 2003 toteuttanut vanhan veturin kunnostuksen. Sähköveturi eli mustiolaisittain "Pässi" on vuodelta 1903, joten 100-vuotispäiviä vietettiin 12.7.2003. Pässi kuljetti aikoinaan puuhioketta 4 km:n päässä olevalle rautatieasemalle. Paluukuormassa oli tavallisesti kivihiiltä lämmityskattilaan, mutta myös halkoja ja massapropseja hiomolle. Nämä kuljetukset jatkuivat vuoteen 1964, jolloin juna poistettiin käytöstä - nyt se on kylän nähtävyys.

Kauppakysymyksen ratkeaminen antoi uutta puhtia kyläyhdistykselle, ja seuraavana vuonna saatiin kylälle rakennettua lasten leikkipaikka. Kylän asukasmäärä on kasvussa ja sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen koulu ovat voimissaan. Kyläyhdistyksellä, kouluilla ja kirjastoyhdistyksellä on yhteiset Internet-kotisivut. Kirjastoyhdistys ylläpitää kylän kirjastoa, Ekkullan monitoimitilaa ja kotiseutumuseota.

Kyläyhdistyksen kyläkysely tehtiin elokuussa 2005 ja palaute kylän toiminnasta oli erittäin myönteinen. Bertel Sundman kiittää myös Länsi-Uudenmaan kyläasiamiestä hyvästä yhteistyöstä. Kyläsuunnitelma on tarkoitus saada valmiiksi vuoden 2006 kuluessa. Suunnitelma jaetaan joka kotiin. Yksi tavoite on lisätä kiinnostusta oman kylän palvelujen säilyttämiseen.

Lisätietoja: www.svartamustio.fi

Kuva: Mia Saloranta.

Palveluasuminen sopii maaseudulle

Dragsfjärdin saaristoon palvelukoti paikallisin voimin

Dragsfjärdin Hiittisten saarella on kaksi kylää - kirkonkylä ja Rosala - joissa on yhteensä noin 250 vakituista asukasta. Palvelukoti Solglimten sijaitsee näistä pienemmässä, Hiittisten kirkonkylässä. Palvelukoti valmistui syksyllä 2003 ja se on paikallisten järjestöjen ja seurakunnan perustaman säätiön omistama. Kodissa on kahdeksan asuntoa, iso yhteistila, keittiö, saunat, pesutupa, yksi henkilökunta-asunto ja muut tarpeelliset tilat.

Talon asunnot on kaikki suunniteltu liikuntaesteisille ja niissä on olohuone, makuualkovi, keittonurkkaus, WC ja suihku. Neliöitä on kussakin asunnossa 37,5 joten ne ovat kyllin tilavat pariskunnillekin. Jokaisella asukkaalla on siis talossa ikioma koti, jossa voi oleskella omassa rauhassa ja ottaa vastaan vieraita. Talon hoitoideologiaan sisältyy arvokkaan vanhenemisen tavoite ja myös saaristolaisuus - paikallisuutta ei haluta unohtaa.

Kodissa on todettu, että tuttu ympäristö, tutut ihmiset ja lähellä asuvat sukulaiset vaikuttavat myönteisesti viihtyvyyteen ja turvallisuuteen. Juuri turvattomuuden tunne uhkaa vanhempia ihmisiä, varsinkin jos muisti heikkenee. Tutussa ympäristössä myös muistia harjoitellaan luontevasti, kun jutellaan tapahtumista, paikoista ja ihmisistä. Turvallisessa ympäristössä rauhoittavien lääkkeiden ja unilääkkeiden käyttöä voidaan vähentää. Säännöllisen ulkoilun on todettu edistävän erityisesti vatsan toimintaa mutta myös immuunivastetta ja nukkumista.

Talon rakentamiseen saatiin Raha-automaattiyhdistykseltä (RAY) avustusta 46 % mutta toiminnanjohtaja Pia Nylund kertoo, että Solglimten oli viimeisiä, jotka rakennettiin RAY:n avustuksella -RAY suuntaa nyt apunsa toisenlaisiin kohteisiin.

Solglimten työllistää noin viisi henkilöä. Talo luokitellaan palvelukodiksi, ja näin ollen esimerkiksi yöpäivystys ei ole pakollinen. Yöpäivystyksestä on kuitenkin huolehdittu koko ajan talon avaamisesta lähtien. Alussa kyläläiset ja omaiset jakoivat yöpäivystysvuorot, sitten perustettiin omaisten yhdistys Hustomten ("Kotitonttu"), joka huolehtii yöpäivystyksestä. Tällä hetkellä yöpäivystyksen hoitaa kaksi talossa palvelevaa siviilipalvelusmiestä. Hustomtenin vapaaehtoisavustajat järjestävät edelleen talon asukkaille ja kyläläisille monenlaista virkistystoimintaa.

Solglimten on paitsi palvelukoti myös kokoontumispaikka Hiittisten ja lähikylien yhdistyksille, asukkaille ja kesävieraille. Talon itse järjestämien yleisötilaisuuksien tavoitteena on madaltaa kynnystä käydä ja ottaa osaa talon toimintaan. Kyläyhdistyksellekin talo tuli tarpeeseen, koska muuta kokoontumistilaa ei enää ole. Talossa järjestetään myös terveydenhoitajan

vastaanotot viikoittain ja kunta tilaa kodilta ateriapalveluja kylän ikäihmisille. Tarkoitus on kaikin puolin palvella myös ympäröivää kylää.

Talon toiminnan rahoitusta paikattiin alussa erilaisin keräyksin ja lahjoituksin, sekä kylän asukkaat että kesäasukkaat osallistuivat kiitettävästi. Pia Nylundin mielestä tätä mahdollisuutta on kuitenkin tältä erää käytetty tarpeeksi, ja kestävä rahoitus on palvelujen oikea hinnoittelu. Pienen kylän kyläläisten kukkarolla ei voi jatkuvasti käydä.

- Nyt kun talo on melkein täysi, näyttää tulevaisuus hyvältä, vaikka taksat ovat kaupunkien palveluasuntojen taksoja reilusti halvempia. Toimiminen saassa vaatii tietysti omat järjestelynsä, mutta niin kauan kuin yhteysalus kulkee noin 7 kertaa päivässä, niin se ei aiheuta meille lisäkustannuksia, kertoo Pia Nylund.

Kesäasukkaiden kanssa Solglimtenillä on paljon yhteistyötä. Mökkiläisiä on mukana Hustomten vapaaehtoistyössä, ammattilaisia on ollut myös sijaisina Solglimtenissä. Mökkiläiset ja purjehtijat käyttävät myös Solglimtenin saunaa, pesutupaa ja joskus ateriapalveluja.

Lisätietoja: www.salonseutu.fi/solglimten

Heinävedellä toimii monipuolinen hoitokoti

Pohjois-Heinäveden Palokin kylällä 60 km:n päässä lähimmästä kaupungista toimii Johanneskoti. Se tarjoaa tehostettua palveluasumista, johon sisältyy aina yöpäivystys. Koti on toiminut osakeyhtiömuotoisena vuodesta 1998 lähtien, ja sen omistavat Matti ja Merja Vihma. Koti toimii läheisessä yhteistyössä kyläyhdistyksen kanssa. Viimeksi kuluneen vuoden aikana on yhteistoimintaa ollut myös uuden Simsakat-palveluasuuskunnan kanssa. Hoitokoti työllistää yrittäjäpariskunnan lisäksi 6 henkilöä.

Kuva: Matti Vihma.

Johanneskoti tarjoaa asumispalvelujen lisäksi kotipalveluja ja asiantuntijapalveluja sosiaalialan yrityksille. Monipuolisuus on yrityksen valtti. Asuntoja on välillä tyhjillään ja silloin jopa neljännes tuloista saadaan asiantuntija- ja kotipalvelujen myynnistä. Laadunkehittämistyötä tehdään niin kunnissa, yrityksissä kuin kolmannen sektorin järjestöissäkin.

Yleensä kunta maksaa kodin hoito-osuuden ja asukas itse vuokra- ja ateriaosuuden. Kodissa on ollut myös kokonaan itse maksavia asiakkaita, laskutus on silloin hieman alle 3 500 euroa kuukaudessa eli lähellä maanlaajuista keskiarvoa tai hieman sen alle.

Johanneskoti on palkittu järjestelmällisestä laatutyöstä ja myös vuoden hoivayrityksenä vuonna 2004. Toimitusjohtaja Matti Vihma korostaa, että maaseutuyrityksen osaamisen pitää olla erittäin monialaista. Julkisen sektorin kilpailutukset tehdään usein kömpelösti. Kun suurin osa kustannuksista menee palkkoihin ja henkilökunnan pätevyysvaatimukset säädetään, niin kovin suurta varaa hintakilpailuun ei ole. Siksi on tärkeää, että kilpailun vääristymiä ei ole erilaisten tukien kautta ja niistä onkin suurimmaksi osaksi päästy. Vihma luottaa nyt lujasti yrityksensä tulevaisuuteen.

Lisätietoja: www.johanneskoti.fi

Monipalvelukeskus tuo uutta eloa kylään

Kyltien palveluita halutaan säilyttää ja uusiin ratkaisuihin on myös valmiuksia. Kyläkoulu on monessa kylässä ykkösasia, mutta palveluita on muitakin: lasten päivähoito, kyläkauppa, kahvila, posti, apteekki, terveydenhoito, nuorten tilat, harrastustoiminta, liikuntatilat. Keräämällä erilaisia julkisia, kaupallisia ja yhdistystoiminnan palveluja saman katon alle voidaan löytää pienellekin kylälle toimiva ratkaisu.

Nastolassa Kyläpaikka ja ryhmäkoti palvelevat monia

Seestan kylän koulu lakkautettiin vuonna 2000. Koulu myytiin, ja näin kylältä katosivat myös yhteiset kokoontumis- ja harrastustilat. Vuonna 2002 koulu saatiin vuokratuksi takaisin Manna ry:lle palvelutoimintakäyttöön. Manna ry on vuonna 1996 perustettu palvelujärjestö, jolla on palvelukoteja 38 asukkaalle naapurikylä Uusikylässä.

Seestan kylän harrastustoiminta on elpynyt koulun lakkauttamisen jälkeisestä aallonpohjastaan. Kuva aktiivisesta kuvataidekerhosta. Kuva: Marja-Leena Pellikka.

Koulu sijaitsee hyvien liikenneyhteyksien ja kohtuullisten etäisyyksien päässä Lahdesta, Heinolasta ja Nastolasta. Rakennus sopii monenlaiseen käyttöön, tilojen kunnostamiseen saatiin tukea Etpähätoimintaryhmältä. Näin saatiin toimivat tilat vanhusten päivätoiminta- ja kylvetyspalveluille sekä kokoontumiseen.

Seestan Kyläpaikan avajaiset pidettiin jo joulukuussa 2002. Seuraavana vuonna käynnistettiin kunnan rahoittama vanhusten päivätoiminta torstaisin sekä kylvetys- ja pyykkipalvelu alueen vanhuksille perjantaisin. Kylän toimijoista Seestan Martat alkoivat kokoontua säännöllisesti tiloissa, ja useat yhdistykset ja henkilöt ovat järjestäneet siellä kokouksia, tapahtumia ja juhlia.

Alkusyksystä 2003 vapautui koulun pihapiirissä sijaitseva, 1950-luvulla rakennettu asuntorakennus. Rakennukseen perustettiin pienryhmäkoti Seestan Mannakoti, joka tarjoaa tehostettua asumispalvelua asukkaille, jotka hyötyvät kuntouttavasta ja toiminnallisesta ympäristöstä maaseutumiljöössä.

Kotiin mahtuu kuusi asukasta. Tällä hetkellä kaikki asukkaat ovat lahtelaisia, mutta myös muiden kuntien asukkaat voivat kuntapäätöksellä asua Seestan Mannakodissa. Kotipalvelut, päivätoiminta ja kylvetyspalvelu ovat pääosin tarkoitettu lähiympäristön vanhuksille ja muille palveluja tarvitseville. Tällä hetkellä asumis- ja tukipalvelut Seestalla työllistävät 5–6 henkilöä, joista suurin osa on kyläläisiä.

Vuonna 2004 käynnistettiin Seestan kyläverstas -hanke, jolla entiseen kouluun rakennettiin ATK-työskentelypaja ja muihin rakennuksiin käsityö- ja metallipajat. Pajoja käyttävät Mannakodin asukkaat ja kyläläiset, mutta muutakin käyttöä kehitellään, esimerkiksi kuntouttavaa työtoimintaa ja ohjattua työpajaa nuorille. Tiloissa toimii aktiivinen kuvataidepiiri ja 4H-kerho. Tietokonekursseja on järjestetty sekä vapaaehtoispuhjalta että kansalaisopiston kautta. ATK-piste kylällä laajentaa myös loma-asumisen mahdollisuuksia.

Kesäkahvila Päivänsäde ja Menninkäinen järjestettiin vapaaehtoisvoimin Manna ry:n, Seestan Marttojen ja Nastolan Pelastakaa Lapset ry:n yhteistoimintana. Kahvila toimi ensin koulun välittömässä läheisyydessä sijaitsevassa vanhassa Alestien Torpassa kahtena kesänä. Toiminta siirrettiin kuitenkin kylätalolle, jossa toimii myös lounaskahvila ja pitopalvelu.

Manna ry on kolmannen sektorin palveluntuottajajärjestö, joka tukee yksilöiden ja perheiden selviytymistä arkielämässä. Yhdistyksenä Manna ry on sitoutunut kristilliseen arvopohjaan, joka käytännössä tarkoittaa arjen diakoniaa ja palvelemista. Aatteellinen yhdistys ei tavoittele palvelutuotannossaan liiketaloudellista voittoa. Taloudellisena tavoitteena on ammatillisesti tuotettujen palvelujen menojen kattaminen ostopalvelumaksuina ja käynnistysvaiheen jälkeinen itsenäinen, subventoimaton toiminta.

Manna ry:n toiminnanjohtaja Marja-Leena Pellikka on Seestan kylän paluumuuttaja. Hän on itse käynyt kyläkoulussa, joka nyt toimii kylätalona. Pellikan mielestä Kyläpaikka ja palvelukoti ovat jo elvyttäneet kylän toimintaa ja identiteettiä merkittävästi. "Tämän kehityksen tutkiminen ja mittaaminen voisi olla mielenkiintoinen kohde tutkimukselle, jolla voitaisiin kartoittaa toimintakyvyn palauttamisen ja sosiaalisen pääoman lisääntymisen mahdollisuuksia taantuneessa kartanokyläyhteisössä", Pellikka sanoo.

Kylässä on myös kasvavaa kiinnostusta paikallishistorian tutkimiseen ja hyödyntämiseen. "Seestan kartanokylän historian esiin nostaminen, kokoaminen ja julkaiseminen on tärkeää lähes täysin mitätöidyn ja taantuneen kylän elinvoiman säilyttämiseksi", Marja-Leena Pellikka miettii.

Alestien Torppa on kartanon ja koulun ohella harvoja vanhoja rakennuksia kylässä. Puolivuotisen Kylän Torppa -hankkeen aikana vuonna 2005

aloitettiin työ, joka jatkuu hankeajan jälkeenkin. Torppaa ja sen miljöötä on kohennettu, Kylän Torpalle on kehitetty käyttösuunnitelma ja ohjelma, jota on toteutettu kuluneen vuoden aikana.

Lisätietoja: www.manna.fi

Syksyllä 2005 Seestan kyläpaikassa järjestettiin sieninäyttely paikallisin talkoovoimin. Kuva: Marja-Leena Pellikka.

Sosiaalisen yrityksen mallia kokeillaan maaseudullakin

Sosiaalisesti yritykseksi kutsutaan yritystä, joka kantaa yhteiskunta-vastuuta työllistämällä vammaisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaalinen yritys merkitään työministeriön ylläpitämään rekisteriin. Kaikille työntekijöille maksetaan näissäkin yrityksissä työehtosopimusten mukaista palkkaa. Sosiaalisten yritysten rekisteriin kuuluminen ei tuo yritykselle automaattisesti tukea, mutta työllistämistukia saa muita yrityksiä paremmilla ehdoilla.

Orivedellä kyläläiset työllistävät ja kantavat vastuuta

Oriveden Eräjärvi on 900 asukkaan kylä, joka aikoinaan on ollut oma kuntansa. Ehkä siksikin siellä on totuttu hoitamaan omia asioita itse. Eräjärven kehittämissyhdystys ry perustettiin vuonna 1991. Yhdistyksen palvelupiste on monipuolinen: siinä on posti, tavallista laajempi lääkekaappi, kyläläisten tuotteiden suoramyypintipiste, matkailuinfo, nettipiste, pestipalvelu ja paljon muuta. Eräjärvellä on muitakin erittäin aktiivisia yhdistyksiä kuten urheiluseura, kulttuuriyhdistys, työväen näyttämö, Punaisen ristin osasto, 4H ja Martat. Kylän kulttuuritoiminta on vilkasta, ja kylässä on uusi kyläkoulu.

Pestipalvelutoimintaan saatiin aiemmin Raha-automaattiyhdistyksen tukea. Tuettu palvelu suunnattiin vanhuksille, muilta perittiin täysi kustannuksia vastaava hinta. Vuoden 2005 alusta alkaen RAY:n avustus jäi pois, ja nyt veloitetaan kaikilta täysi, kustannukset kattava hinta: 18 euroa tunnilta sekä matkakorvaus 40 snt/km. Asiakas voi hyödyntää palvelun verovähennysoikeutta.

Yhdistys julkaisee myös viikottaisen infolehden, joka jaetaan talkoilla jokaiseen kotiin – talvella 650 ja kesällä 750 kpl. Infolehti kustannetaan mainostuloin. Eräjärvellä on myös otettu hoidettavaksi suuri määrä kylän kehittämishankkeita. Toimintaa rahoitetaan myymällä kirjanpito-, isännöinti- ja muita palveluja sekä postista, veikkauksesta ja tuotteiden ja palvelujen myynnistä saaduilla tuloilla. Kehittämissyhdystys työllistää kaksi toimistotyöntekijää, pestipalvelussa 1–2 työntekijää, atk-avustajan ja kolme osa-aikaista projektityöntekijää. Kesäkausina on lisäksi työllistetty kylän nuoria.

Toiminta kehittyy kylän tarpeiden mukaan. 1990-luvulla tietotupatoiminta oli tärkeää, ja toimistossa oli viisi yleisökoneetta. Nyt kun koneita on yhä useammassa kodissa, palvelukeskuksessa ei ole kuin yksi nettikone yleisessä käytössä.

Kehittämissyhdystyksen pestipalvelun pysyviä asiakkaita ovat sotainvalidit, joiden siivouspalvelun valtio maksaa ostosopimuksella. Toinen yhtä tärkeä kohde on kaupungin kotipalvelu, jota myös hoidetaan ostosopimuksella. Kolmas oli naapurikunnan Kuhmalahden kotipalvelu, mutta tämän kunta kilpailutti ja palvelu meni yksityiselle yrittäjälle. Asiakkaat tilaavat myös suoraan palveluja kehittämissyhdystykseltä.

Elokuussa 2005 Eräjärven kehittämissyhdystys sai sosiaalisen yrityksen statuksen, jonka ansiosta se voi hyödyntää työllistämistukia normaaleista työnantajista poikkeavin ehdoin, esimerkiksi siten, että vajaakuntoiseksi todetun työntekijän työllistämistukijakso voi olla huomattavasti normaalia puolivuotiskautta pidempi. Kehittämissyhdistyksen taloudenhoitaja Reijo Kahelin sanoo aina mieltäneensä yhdistyksen toiminnan sosiaaliseksi. Onhan se työllistänyt oman kylän ja lähialueen ihmisiä, ja palveluja on tarjottu kysynnän mukaan. Työsuhteet eivät suinkaan aina ole katkenneet hankkeiden tai työllistämistuen loppuessa.

Sosiaalisen yrityksen pitkäjänteinen työllistämistavoite todettiin yhdistyksen toimintakulttuurille sopivaksi. Toiminnan tuotot ovat siirtyneet aina yhdistyksen kehittämis- ja palvelutoimintaan. Yleensä kylien kehittämisen voimavarana pidetään talkootyötä, mutta pelkästään sen varassa ei pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen toiminta ole mahdollista. Tarvitaan työntekijöitä, jotka toteuttavat kehittämis- ja palvelutoimintaa.

Ilmoittautuminen sosiaalisten yritysten rekisteriin toi yhdistykselle uutta maanlaajuista kiinnostavuutta, mutta paikallisesti oli niitäkin, jotka mielsivät nimikkeen kielteisesti - voiko yrityksen työn laatuun luottaa? Tiedottamisella pyritään saamaan kaikki vakuuttuneiksi siitä, että ollaan tekemässä täyspäisten vaativaa työtä.

Kylän aktiivinen toiminta ei ole mennyt hukkaan. Noin 60 kilometrin päässä Tampereelta ja 20 km Oriveden keskustasta sijaitseva Eräjärvi kasvaa ja houkuttelee erityisesti lapsiperheitä. Uusi kyläkoulu valmistui kesällä 2005 ja siinä on 67 oppilasta.

Lisätietoja: www.erajarvi.net

*Kyläläisten itse perustama apteekki on saanut virallisen luvan käyttää nimeä kyläapteekki. Lääkelain mukaan kyse on lääkekaapista mutta 300 käsikauppavalikoimalla kyse on tavallista laajemmasta toiminnasta. Reseptilääkkeet hankitaan kaksi kertaa viikossa, reseptit faksataan Oriveden apteekkiin ja viedään sitten myös tarkistettavaksi. Järjestelmä on nopea ja toimiva. Apteekki on yhdistykselle merkittävä tulonlähde.
Kuva: Hannele Kortesoja.*

Paikallisilla hankkeilla luodaan hoivapalveluja

Tuuloksen 4H kehittyi hoivapalvelujen tuottajaksi

Tuuloksen 4H-yhdistyksen toiminta oli vakavasti uhattuna vuonna 1997. Kunta ei enää halunnut entisessä määrin rahoittaa pienen kunnan ”pelkkää kerhotoimintaa” eikä oma varainhankinta enää riittänyt kattamaan toiminnanjohtajan palkkaa ja muita kuluja.

Samaan aikaan käynnistettiin alueella Keski-Hämeen Leader II -ryhmän toimintaa. Ensimmäisten joukossa rahoitettiin Tuuloksen 4H:n vanhuspalveluiden kehittämishanketta, jossa syksyllä 1997 koulutettiin 20 vanhusten avustustyöstä kiinnostunutta eri-ikäistä naista.

Varsinainen työ aloitettiin tammikuussa 1998. Asiakkaita oli aluksi vähän, ja työntekijät tekivät muutaman tunnin viikossa. Tarvetta kuitenkin oli, hyvä työ puhui puolestaan; sitkeällä tiedottamisella asiakaskunta alkoi kasvaa. Työnjohdosta, laskutuksesta, palkanmaksusta ja tilausten vastaanotosta vastasi aluksi yhdistyksen toiminnanjohtaja Aila Keskinen muun toiminnan ohella.

Seuraava hanke aloitettiin Hämeen liiton rahoituksella kesällä 1999 Hauhon, Tuuloksen ja Lammin alueella, jälleen toiminnasta kiinnostuneiden koulutuksella. Vuosina 2000–2004 toteutettiin samoissa kunnissa edelleen Hämeen liiton rahoituksella Lähilinkki -projekti, johon palkattiin päätoiminen työnjohtaja projektipäälliköksi.

Nyt, tammikuussa 2006, yhdistyksen kotipalvelu toimii täysin tulorahoituksella. Työssä on edelleen päätoiminen työnjohtaja ja n. 15 työntekijää, joista osa on kokopäivätoimisia ja osa omasta halustaan osa-aikaisia. Nuoria työllistetään lähinnä kesäaikaan ulko- ja pihatöihin.

Asiakkaita Lammilla, Tuuloksessa ja Hauholla on yhteensä noin 400, joista puolet maksavat asiakasmaksunsa kokonaan itse ja noin puolet ovat kunnan ostopalvelujen piirissä.

Yhdistyksen toiminnanjohtaja vastaa edelleen laskutuksesta, palkanmaksusta ja taloussuunnittelusta. Kaikki asiakkaat maksavat matkasta riippumatta matkakorvausta 2 euroa käyntiä kohti, näin tasataan kustannuksia niin, että palvelu ei tule kaukana asuville asiakkaille kohtuuttoman kalliiksi.

Tuuloksen 4H-yhdistyksen toiminnanjohtaja Aila Keskinen sanoo, että yhdistyksen on osattava muuttua yhteiskunnan muutoksen mukana. Perinteinen kerhotoiminta ei enää riittänyt, joten vastattiin vanhustyön haasteeseen. Nyt toiminta on vakiintunut, hankerahoitusta ei enää tarvita ja palvelutoiminta työllistää kolmen kunnan alueella 16 henkilöä. Toiminnassa on myös toteutunut se tärkeä periaate, että hankerahoituksella palkattu työntekijä on saanut jatkaa tehtävässään. Hänen palkkansa pystytään kattamaan toiminnan tuloilla.

Toiminta on pitkäjänteistä – ensimmäisistä, vuonna 1997 koulutetuista työntekijöistä on useita edelleen yhdistyksen palkkalistoilla. Asiakassuhteet ovat vakiintuneet, toiminnan tärkeänä valttina onkin, että asiakkaat tietävät saavansa aina saman, tutun työntekijän luokseen.

Tuuloksen 4H-yhdistyksen esimerkki osoittaa, että kolmannen sektorin toiminta on usein kaksijakoista. Toisaalta se on perinteistä yhdistys- ja kerhotoimintaa, toisaalta kilpailutettua, liiketaloudellisesti kannattavaa ”yritystoimintaa”. Molemmille on yhteistä se, että palvelemaan ympäröivää yhteiskuntaa ja maaseudun eri-ikäisiä ihmisiä.

Lisätietoja: <http://hame.yhdistykset.4h.fi/> > Työpalvelutoiminta > Senioripalvelu

Parkanon 4H-kurssi johti pysyvään palveluun

Parkanossa 4H-yhdistys järjesti vuonna 2005 senioripalvelukurssin, jossa opittiin erilaisia palvelutaitoja.

Kurssilla opittiin, miten kohdata vanhus. Myös vuorovaikutuksesta ja hyvästä palvelusta, ikääntymisestä, hätätilanteista, apuvälineistä ja vanhusten liikunnasta saatiin tietoa. Myös käytännön siivous, ruokahuolto ja erityisruokavaliot olivat esillä. Setlementtiyhdistyksen edustaja kertoi vapaaehtoistyön tukemisesta. Paljon asiaa tiukassa paketissa – onneksi runsaan kymmenen kurssilaisen joukko oli motivoitunut ja aktiivista oppimaan uusia asioita.

Kouluttajina toimivat oman kunnan ammattitaitoiset ihmiset kotipalvelusta, palvelutalolta, ruokahuollosta, vapaaehtoistoimijoista sekä yrittäjistä ja paikallisesta Lupaus-koulutushankkeesta.

Apuna seniorin arjessa -hankkeen kautta on työllistynyt pysyvästi kaksi aikuista ja kaksi nuorta työntekijää – ajoittain muitakin, tarve kasvaa koko ajan. Työntekijät tulevat eri puolilta Parkanoa, ja näin voidaan vastata myös kyläalueiden tarpeisiin. Toiminnan yhteistyökumppaneiksi ovat nousseet Parkanon kotipalvelu ja Palvelutalo Rauhala sekä yksityinen Palvelutalo Rantakoto. Nimestään huolimatta 4H-yhdistyksen palvelua voivat hyödyntää myös lapsiperheet ja muutkin apua tarvitsevat.

Lisätietoja: <http://yhdistykset.4h.fi/> > 4H Piirit ja yhdistykset > Parkano

Kuivasjärveläinen Minna Vienola suoritti kurssin ja piti sitä antoisana. Vaikka moni asia oli perheenäidille tuttua, sai kurssilta myös paljon uutta tietoa. Minnaa työ ikäihmisten parissa kiinnostaa kovasti, ja ajatuksissa on ollut oman yrityksen perustaminen muutaman vuoden kuluessa. Kuva: Maarit Lehto.

Hollolan Avittajat-kurssi kouluttaa auttajia tarpeeseen

Hollolan 4H-yhdistys ja Tyne-hanke järjestivät yhdessä Avittajat palvelukurssin.

Hollolan ja Orimattilan 4H:n Avittajat -palvelu auttaa ikäihmisiä kotiaskareissa, kuten siivouksessa, ikkunanpesussa ja pihatöissä. Veloitus on selkeä: 16 euroa tunnilta sisältäen matkat lähialueella. "Avuntarvitsijoita on enemmän kuin apua on mahdollista antaa", toteaa Hollolan yhdistyksen toiminnanjohtaja Mervi Jauho.

Palvelukurssin tarkoituksena on antaa valmiuksia ja vinkkejä käytännön kotityöhön ikäihmisten parissa. Kurssiin kuuluu lisäksi päivän tutustuminen kunnan kotipalveluun tai palvelutaloon. Myös verotuksessa saatavaan kotitalousvähennykseen perehdytään, koska kotityöpalvelun laskut ovat verovähennyskelpoisia.

Toiminnan käynnistyminen ei ollut aivan helppoa. 4H-yhdistyksillä ei ollut työpalvelutoimintaa ennen kuin sitä käynnistettiin Etpähä-toimintaryhmän rahoittamilla hankkeilla. Ensin vuonna 2003 Hollolassa ja Orimattilassa oli erilliset hankkeet ja vuonna 2004 yhteinen Arjen avittajat -hanke. Hankkeisiin sisältyi koulutusta kunnallista kotipalvelua täydentäviin tehtäviin.

Lisätietoja: www.4h.fi/hollola > Avittajat-palvelu

Äetsän koulutus toi lisää palveluja ja uusia yrittäjiä

Tyne-hankkeen ensimmäisten tehtävien joukossa oli Äetsän Elävät kylät -hankkeen pyynnöstä aloitettu kotipalvelukoulutus. Koulutuksen runko oli peräisin 4H-järjestöltä, sitä täydennettiin työharjoittelulla ja muokattiin yhdessä kotipalvelun ohjaajan kanssa Äetsän tarpeisiin. Koulutus onnistui hyvin, mukana oli 15 motivoitunutta henkilöä, joista osalla oli jo alan koulutus.

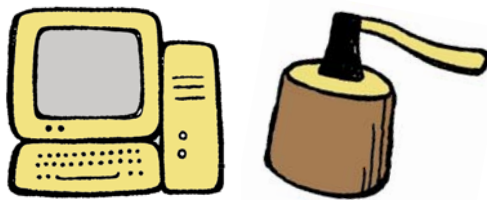
Kurssin loputtua oli tarkoitus organisoida osuuskunnaksi, sillä Äetsässä ei ollut tarkoitukseen sopivaa valmista organisaatiota. Asiaa selvitettiin, mutta loppujen lopuksi kurssilaiset päätyivät perustamaan omat yrityksensä, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä. Omien yritysten perustaminen tuotti joillekin yrittäjille avuksi starttirahaa.

Viisi yritystä aloitti toimintansa 1.10.2005. Yhteiseksi markkinointinimeksi valittiin Kylä Luudat. Yhteisessä koulutuksessa syntyi keskinäinen luottamus, ja ryhmän yhteistyö toimii hyvin. Pääosin asiakkaat ovat yksityisiä, kunta ei vielä ole käyttänyt kovinkaan paljon ostopalveluja.

Myöhemmin ryhmään ei ole enää voinut liittyä, mikä on ehkä tulevaisuuden ja kasvutarpeiden kannalta hankalaa. Tulevaisuus osoittaa, miten hyvin tällainen viiden yrittäjän yhteistyö toimii ja miten se käytännössä eroaa esimerkiksi yhdistysten tai osuuskuntien hoitamasta palvelutuotannosta.

Lisätietoja: www.pirkankylat.fi > hoivahanke

Tiedonlähteitä

Vertin hyödyllisiä tietolähteitä

Vesihuolto ja jätevedet

Vesihuoltolaki:

www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2001/20010015.pdf

Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla:

www.finlex.fi/fi/laki/smur/2003/20030542

Ympäristöhallinnon sivusto, josta löytyy tietoa vesihuollosta; mm. talusvedestä, kaivoista sekä vesihuollon rahoituksesta ja avustuksista:

www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Vesihuolto

Suomen ympäristökeskuksen *Hyvä kaivo* -esite pdf-tiedostona:

www.ymparisto.fi > Suomen ympäristökeskus > Julkaisut > SYKEN esitteet > Hyvä kaivo -esite

Vesiosuuskunnan ABC -opaskirja pdf-tiedostona:

www.ymparisto.fi > Uusimaa > Palvelut, tuotteet j... > Julkaisut > Monisteita > Monisteita 2005 > UUSmo160 Vesiosuuskunnan ABC (Tilattavissa Uudenmaan ympäristökeskuksesta)

Ympäristöhallinnon sivusto, josta löytyy SYKE:n puhdistamotiedosto sekä tietoa mm. jätevesien käsittelyvaihtoehdoista, kesämökin jätevesien käsittelystä ja kompostikäymälöistä. Lisäksi Ravinnesampo-projektin raportit, aiheeseen liittyvä kirjallisuusluettelo ja mallilomake: Selvitys jätevesijärjestelmästä, käyttö- ja huolto-ohje sekä päiväkirja:

www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Vesihuolto > Haja-asutuksen jätevedet

Suomen ympäristökeskuksen *Hyvä jätevesien käsittely* -esite pdf-tiedostona:

www.ymparisto.fi > Suomen ympäristökeskus > Julkaisut > SYKEN esitteet > Hyvä jätevesien käsittely -esite

Lounais-Suomen ympäristökeskuksen opas *Jätevesien käsittely haja-asutusalueella* pdf-tiedostona:

www.ymparisto.fi > Lounais-Suomi > Palvelut, tuotteet j... > Julkaisut > Opassarja > Opassarjan julkaisut > OP3 Jätevesien käsittely haja-asutusalueella

Valtion asuntorahaston sivuilla on tietoa talousjätevesiavustuksesta:

www.ara.fi > Avustukset > Korjaus- ja energia-... > Talousjätevesiavustus

Maa- ja metsätalousministeriön vesihuoltosivu, josta löytyy mm. Vesihuoltolakiopas (MMM:n julkaisuja 1/2002):

www.mmm.fi/luonnonvarat_vesivarat_maanmittaus/vesivarat/vesihuolto/

Kuntaliitto:

www.kunnat.net > Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö > Vesihuolto > Haja-asutuksen jätevedet

Suomen vesiensuojeluyhdistysten liiton ylläpitämät sivut, joilta löytyy käytännöllisiä ohjeita mm. jätevesijärjestelmän valintaan:

www.jatevesi.fi

Vesi- ja viemärlaitosyhdistyksen sivuilta löytyy tietoa mm. yhdistyksen koulutuksista ja julkaisuista:

www.vvy.fi

Laitevalmistajien yhteinen sivusto, jossa tietoa mm. haja-asutusalueen vesihuollon toteuttamisesta ja vesiosuuskunnan (VOK) hyödyistä sekä alan suunnittelijoista ja urakoitsijoista:

www.vok.fi

Jätevesijärjestelmien vertailukustannukset, lähde: Suomen Salaojakeskus, Lokaputs -hanke:

www.iisalmenreitti.net/vertailukustannuksetlokaputs.pdf

Käymäläseura Huussi ry:n sivuilta löytyy monenlaista tietoa kuivakäymälöistä:

www.huussi.net

KLARA-Saariston Puhtaanapito Oy:n jätevesisivut haja-asutusalueiden asukkaille:

www.klara.fi/suomi/jatevedet/index.html

Varsinais-Suomen Agenda 21:n sivustolla on laaja jätevesiasioiden tietopankki, josta monet näistäkin linkeistä on poimittu:

www.vsagendatoimisto.fi

Satakunnan vesistöohjelma Satavesi 2002–2006 ja Haja-hanke 2004–2005:

www.ymparisto.fi > Satakunnan vesistöohjelma

www.rakentaja.fi > Vesi ja viemärointi > Hajahanke

Talousjätevesien käsittelyn kehittäminen haja-asutusalueilla -hanke edistää talousjätevesien käsittelyä koskevien uusien määräysten soveltamista Keski-Suomen alueella 20.1.2004–31.5.2006:

<http://talousjatevesihanke.jypoly.fi>

Suomen ympäristökeskus: Haja-asutuksen ja muiden pienten yksiköiden vesihuoltoon, erityisesti jätevesien ja käymäläjätteiden käsittelyyn sekä kompostointiin liittyviä suomalaisia ohjeita, tutkimusraportteja ja muita julkaisuja vuodesta 1990:

www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Vesihuolto > Haja-asutuksen jätevedet > Kirjallisuutta hajajätevesiasioista

Jätehuolto

Jätelaki:

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931072

Valtakunnallista tietoa mm. jätehuollon järjestämisestä:

www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Jätteet ja jätehuolto

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnan (YTV) jätehuoltosivut, joilta löytyy mm. jätteiden lajitteluopas:

www.ytv.fi/FIN/jatehuolto/etusivu.htm

Fiksu tuottaa vähemmän jätettä - hanke:

www.fiksu.net

Eko-ostajan jätehuoltotietoa:

www.kuluttajavirasto.fi/ostajanoppaat > Eko-ostaja > Jätehuolto

Kierrätyskeskuksia ympäri Suomea:

koti.phnet.fi/oijala/kierratyskeskus.htm

Yksityisteiden kunnossapito ja kevyen liikenteen edistäminen

Tieisännöitsijäkoulutuksen esitteet ja kurssitiedot:

www.tieyhdistys.fi > Tiko - Tieisännöitsijöiden koulutusohjelma

Valtionavustus yksityisen tien kunnossapitoon ja parantamiseen:

www.tiehallinto.fi > Palvelut > Luvat, avustukset... > Yksityistiet

Liikenne- ja viestintäministeriön kevyen liikenteen edistämishanke JALOIN; sivuilta löytyy mm. tutkimusraportteja ja hankkeen loppuraportti pdf-tiedostona: *Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen Suomessa - Jaloin-hanke 2001–2004*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 29/2004:

www.tieliikelaitos.fi/jaloin

Kevyen liikenteen väylät liikuntapaikkoina on eri hallinnonalojen yhteistyöprojekti, jonka tarkoituksena on edistää kevyen liikenteen väylien käyttöä. Sivuilta löytyy mm. kevyen liikenteen suunnitteluohjeet:

www.klipa.info

Vuolenkosken kylän kevytväylä litissä on yksi hyvä esimerkki yhteistyön ja talkoiden saavutuksista:

www.vuolenkoski.com/projektit.php

Painettu opas tiemaisemien hoidosta:

Mäkinen, K. & Mahosenaho, T. **Tiemaisema kuuluu kaikille. Puuston ja pensaikon hoito-opas**. 2003. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Tiehallinto.

Tietoliikenneyhteydet kylissä

Suomen Seutuverkot ry:n sivuille on koottu mm. osoitteita kylä- ja seutuverkkoihin liittyville sivustoille. Etusivulta on ladattavissa pdf-tiedostona opaskirja *Verkottamisen ja verkottumisen peruseriaatteen ja tavoitteet tietoyhteiskunnan kehittämiseksi* (Riukulehto Tuija 2003):

www.seutuverkot.net

Verkonkutojan käsikirja (Riukulehto Tuija 2003) on ladattavissa pdf-tiedostona:

www.etelapohjanmaa.fi/julkaisut/verkkokirja.pdf

Verkko-osuuskunta Kuuskaista toimii Etelä-Pohjanmaalla kuuden kunnan alueella, yli 50 kylässä:

www.kuuskaista.com

Verkko-osuuskunta Valokaista Ylistarossa:

www.valokaista.fi

Verkko-osuuskunta Hakukaista Kurikassa:

www.hakukaista.fi

Hindersbyn kylän valokuituverkko Lapinjärvellä:

hindersby.dk/Hindersbynet

Fibernät: Hur bygger man?

hindersby.dk/bred/byggafiber.html

Liedeksen-Meriläisen kyläverkko Halsualla:

www.kpkylat.fi/kylasivut/halsua/Liedes/

Dynamo Net rakentaa Närpiössä valokuituun perustuvaa verkkoa, joka ylettyy myös kyliin:

www.dynamonet.fi

Tulevaisuuden kylä -hankkeessa Jakokoskelle on rakennettu langattomaan tekniikkaan perustuva kylän tietoverkko:

www.jakokoski.net > Omaverkko

RaJuPuSun Laajakaista-hankkeessa toteutettiin tietoliikenneyhteydet 90 prosentille alueen asukkaista ja pääosin langattomasti:

www.rajupusu.info

RaJuPuSu-alueen langattoman laajakaistahankkeen jälkeen rakentaminen on laajennettu koko Etelä-Savon alueelle ja verkko on pian valmistumassa. Se on yksi maailman laajimmista langattomista Wimax-verkoista:

www.esavolaajakaista.info

Etelä-Karjalan kylien laajakaistahanke toteutti laajakaistavalmiudet maaseudun 84 puhelinkeskukseen, joihin operaattorit eivät olisi markkinaehtoisesti yhteyksiä toteuttaneet:

www.ekarjala.fi > Kylien laajakaista

Tyynten hyödyllisiä tietolähteitä

Lainsäädäntöä

Alaa koskeva keskeinen lainsäädäntö saatavilla valtion säädöspankista:
www.finlex.fi

Arvonlisäverolaki (1501/1993)

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (804/1992)

Laki (603/1996) ja asetus (1208/1996) yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta

Laki (152/1990) ja asetus (744/1990) yksityisestä terveydenhuollosta

Laki (36/1973) ja asetus (239/1973) lasten päivähoidosta

Laki (559/1994) ja asetus (564/1990) terveydenhuollon ammattihenkilöistä

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta (733/1992)

Lastensuojelulaki (683/1983) ja lastensuojeluasetus (1010/1983)

Perhehoitajalaki (312/1992)

Perusopetuslaki (628/1998)

Sosiaalihuoltolaki (710/1982) ja sosiaalihuoltoasetus (607/1983)

Tuloverolaki 1535/1992 (kotitalousvähennys)

Erilaiset neuvontaorganisaatiot

Ammatillisten perhekotien liitto ry:n tavoitteena on tukea siihen kuuluvia perhekoteja korkealaatuisten lasten sijaishuoltopalvelujen tuottamisessa sekä, yhteistyössä muun lastensuojelukentän kanssa, toimia alan yleisten toimintaedellytysten parantamiseksi:

www.apkl.fi

Finnvera Oyj rahoittaa alkavia yrityksiä, joilla on hyvä liikeidea ja edellytykset kannattavaan toimintaan silloin, kun yrityksen omat vakuudet eivät riitä investointien tai kehittämishankkeiden toteuttamiseen. Finnveran tarjoamia palveluja ovat lainat, takaukset ja vientitakuut:

www.finnvera.fi

Lastensuojelun Keskusliitto toimii yhteiskuntapoliittisena vaikuttajana lapsia koskevassa päätöksenteossa. Keskusliitto kokoaa alan voimat yhdistämällä eri tahojen lastensuojelua siiantuntemuksen. Lastensuojelun Keskusliitto luotaa yhteiskuntaa lapsen ja lastensuojelun näkökulmasta ja on lastensuojelun vastuullinen kehittäjä:

<http://lskl.fi>

Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot antavat tietoa yksityisen palveluntuottajan lupa- ja ilmoitusmenettelystä:
www.laanhallitus.fi

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y on maataloustuottajain, metsänomistajien ja muiden maaseutuyrittäjien valtakunnallinen talouspoliittinen ammatti- ja etujärjestö:
www.mtk.fi

Nuori Suomi ry on sitoutumaton järjestö, jonka tehtävänä on lasten ja nuorten elämän ilon ja hyvinvoinnin lisääminen liikunnan avulla. Nuori Suomi ry:n kotisivuilta löytyy tietoa mm. iltapäivätoiminnan aloittamisesta sekä avustumahdollisuuksista:
www.nuorisuomi.fi/iltapaivatoiminta

Oman kunnan elinkeinoasiamies
- Yritysneuvontaa ja tietoa mm. yritysrahoituksesta ja kunnan vapaista toimitiloista.

Oman kunnan sosiaali-/perusturvajohtaja
- Tietoa kuntalaisten palvelutarpeista, kunnan palvelurakenteesta
- Neuvoja yksityisen palvelun tuottajan ilmoitus- ja lupamenettelystä.

Oman kunnan työvoimatoimisto
- Tietoa mm. yrittäjyyskoulutuksesta ja mahdollisuudesta saada starttirahaa.

Opetushallituksen sivuilla on tietoa mm. kyläkoululiikkeestä, aktiivisista kyläkouluista ja koulutuksen kehittämishankkeista:
www.oph.fi

Opetusministeriö vastaa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä:
www.minedu.fi

Tietoa Raha-automaattiyhdistyksen avustuksista sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnalle ja hankkeille:
www.ray.fi

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes: Tutkimustietoa sosiaali- ja terveysalan yksityisestä palvelutuotannosta:
www.stakes.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö: tietoa lainsäädännöstä ja sosiaali- ja terveysalan yksityisestä toiminnasta:
www.vn.fi/stm

Suomen Kylätoiminta ry eli SYTY edistää valtakunnallisesti kylätoimintaa ja muuta paikallislähtöistä kehittämistä:
www.kylatoiminta.fi

Suomen Yrittäjät, yrittäjien edunvalvontajärjestö:
www.yrittajat.fi

TE-keskusten maaseutu-, työvoima- ja yritysosastot: neuvonta, kehittämis- ja rahoituspalveluja yrityksille sekä hankerahoitusta yhdistyksille:
www.te-keskus.fi

Terveys- ja sosiaali-alan yrittäjät ry on valtakunnallinen Suomen yrittäjien toimialajärjestö, jonka tavoitteena on tukea alan yrittäjiä, edistää korkealaatuista sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyttä sekä järjestää koulutus- ja konsultointipalveluja:
www.tesory.fi

Uusyrittäjäkeskukset: Liikeideoiden testaaminen, yhtiömuodon valinnassa auttaminen, markkina- ja kilpailutilanteiden selvittäminen, kannattavuuslaskelmien tekeminen sekä auttaminen yrityksen käynnistämiseen liittyvissä asioissa:
www.uusyrittäjäkeskus.fi

Uusosuustoiminnan verkkosivut:
www.pellervo.fi/wuokko/index.htm

Verohallinto: Yksityisten palvelun tuottajien veroneuvontaa mm. arvonlisäveroasioissa ja kotitalousvähennyksessä:
www.vero.fi

Julkaisu Internetissä

(Tyynen linkkilistan lähdeote)

Maaseudun hyvinvointipalvelujen hyvät käytännöt. Hyvinvointipalvelujen teemaryhmän raportti. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän hyvinvointipalvelujen teemaryhmä. Virpi Lemponen (toim.) 2004. (pdf):
www.maaseutupolitiikka.fi > julkaisut
(Julkaisu tilattavissa painettuna.)

Suomen Kylätoiminta ry

Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) on vuonna 1997 perustettu kylien valtakunnallinen yhteistyöelin, joka toimii maamme noin 2400 kyläyhdistyksen ja 1550 kylätoimikunnan yhteistyöverkostona ja palveluksikkonä. Suomen Kylätoiminta ry:n taustayhteisöjä on kaikkiaan 132: kylien maakunnalliset yhteenliittymät (19 kpl), paikalliset toimintaryhmät (58), tärkeimmät maaseudun keskusjärjestöt sekä muita maaseudulla toimivia alueellisia ja valtakunnallisia järjestöjä ja yhdistyksiä. Yhteistyötä tehdään myös kaupunginosayhdistysten kanssa.

Kylätoiminta on asukkaiden omaehtoista ja paikallista kehittämistoimintaa oman asuinalueensa elinkelpoisuuden, viihtyisyyden ja kyläidentiteetin vahvistamiseksi. SYTY tukee tätä toimintaa tiedottamalla, kouluttamalla ja neuvomalla sekä edistämällä eri toimijoiden välistä kokemusten ja tiedon vaihtoa.

Puoluepoliittisesti sitoutumattomana valtakunnallisena järjestönä SYTY on läheisessä yhteistyössä eduskunnan, eri ministeriöiden ja laitosten sekä keskusjärjestöjen kanssa. Myös kansainvälinen hanke- ja muu yhteistyö kasvaa nopeasti.

SYTY:n toimisto sijaitsee Suomenselällä ja siellä työskentelee kylien palvelutehtävissä 5–7 henkeä. Työntekijämäärä vaihtelee sen mukaan, kuinka monta eri projektia on meneillään. SYTY:n hallituksen puheenjohtajana toimii professori Eero Uusitalo.

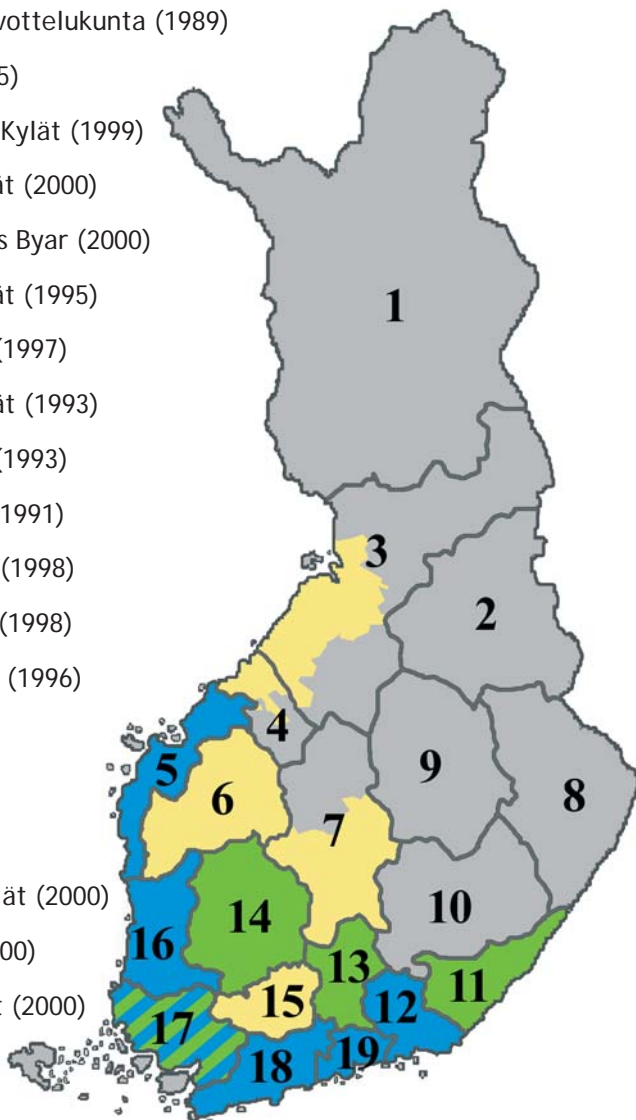
Yhdistys julkaisee Maaseutu Plus- lehteä, joka ilmestyy 6 kertaa vuodessa.

Lisätietoja: www.kylatoiminta.fi

Maakunnalliset kylien yhteenliittymät

1. Lapin kyläasiain neuvottelukunta (1989)
  2. Kainuun Nuotta (1995)
  3. Pohjois-Pohjanmaan Kylät (1999)
  4. Keskipohjalaiset Kylät (2000)
  5. Svenska Österbottens Byar (2000)
  6. Eteläpohjalaiset Kylät (1995)
  7. Keski-Suomen Kylät (1997)
  8. Pohjois-Karjalan Kylät (1993)
  9. Pohjois-Savon Kylät (1993)
  10. Järvi-Suomen Kylät (1991)
  11. Etelä-Karjalan Kylät (1998)
  12. Kymenlaakson Kylät (1998)
  13. Päijät-Hämeen Kylät (1996)
  14. Pirkan Kylät (1992)
  15. Hämeen Kylät (1998)
  16. SataKylät (1999)
  17. Varsinais-Suomen Kylät (2000)
  18. Västnylands Byar (2000)
  19. Itä-Uudenmaan Kylät (2000)
- Vertti
- Tyyne
- Yhteistyöalueet

Yhteystiedot

**Lapin kyläasiain neuvottelukunta
ja Lapin kylätoiminnan Tuki ry**
PL 60, 99601 SODANKYLÄ
www.plappi.fi/~kylatoiminta

Kainuun Nuotta ry
VR Asema-alue 2.krs
87100 KAJAANI
Puh./Fax. (08) 628 427
www.kainuunnuotta.net

Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry
Kaisa Uusioja
Kauppurienkatu 8 A, 90100 OULU
Puh. (08) 321 4065
kaisa.uusioja@pohjois-pohjanmaa.fi

Keskipojalaiset Kylät ry
Matti Mustajärvi
Känsäläntie 40
69600 KAUSTINEN
www.kpkylat.fi

Svenska Österbottens Byar rf
Företagshuset Dynamo
Närpesvägen 2
64200 NÄSPES
www.byar.fi

Eteläpohjalaiset Kylät ry
Juha Pohjonen
Sappiontie 47
63680 HAKOJÄRVI
www.etelapohjanmaa.fi/kylat

Keski-Suomen Kylät ry
Hannikaisenkatu 18
40100 JYVÄSKYLÄ
www.keskisuomenmaaseutu.info

Pohjois-Karjalan Kylät ry
Kauppakatu 23 bA 8
80100 JOENSUU
Puh. (013) 825 896
www.kylat.fi

Pohjois-Savon Kylät ry
Eija Luostarinen
Keskustie 20
71160 RIISTAVESI
www.pohjois-savonkylat.info

Järvi-Suomen Kylät ry
Henrik Hausen
Uusimäentie 157
19460 RUORASMÄKI
www.jasky.net

Etelä-Karjalan Kylät ry
Kellomäentie 1
54920 TAIPALSAARI
yhdistykset.etela-karjala.fi/kylat

Kymenlaakson Kylät ry
Sirpa Vähäuski
Villikanmäentie 57 A
46450 ENÄJÄRVI
www.kymenlaaksonkylat.fi

Päijät-Hämeen Kylät ry
c/o Kalevi Porvari
Tekeväntie 2
18300 HEINOLA KK
www.phnet.fi/kylat

Pirkan Kylät ry
Heiskankuja 1
39100 HÄMEENKYRÖ
www.pirkankylat.fi

Hämeen Kylät ry
Jouko Lindroos
Pitkäläntie 10 as 3
31310 MUSTIALA
www.hameenkylat.net

Satakylät ry
c/o Ansa Kulmala
Peräkyläntie 19
29680 LASSILA
www.satakylat.fi

**Varsinais-Suomen Kylät ry -
Egentliga Finlands Byar rf**
c/o ProAgria Farma Maaseutukeskus
Artturinkatu 2
20200 TURKU
www.farma.fi/varsinais-suomenkylat

**Västnylands Byar rf -
Länsi-Uudenmaan Kylät ry**
Ajurinpuisto 2
10600 TAMMISAARI
Puh. (019) 241 3921

**Itä-Uudenmaan Kylät ry -
Östra-Nylands Byar rf**
Annika Björk
Sarvisalontie 1118
07780 HÄRKÄPÄÄ
www.ita-uudenmaankylat.fi

Vertin ja Tyynen yhteistyöyritykset

ABETONI **Nordkalk**

 BIOLAN® **onninen**

 IN-DRÄN® **Propipe**
PART OF PIPELIFE

JITA OY

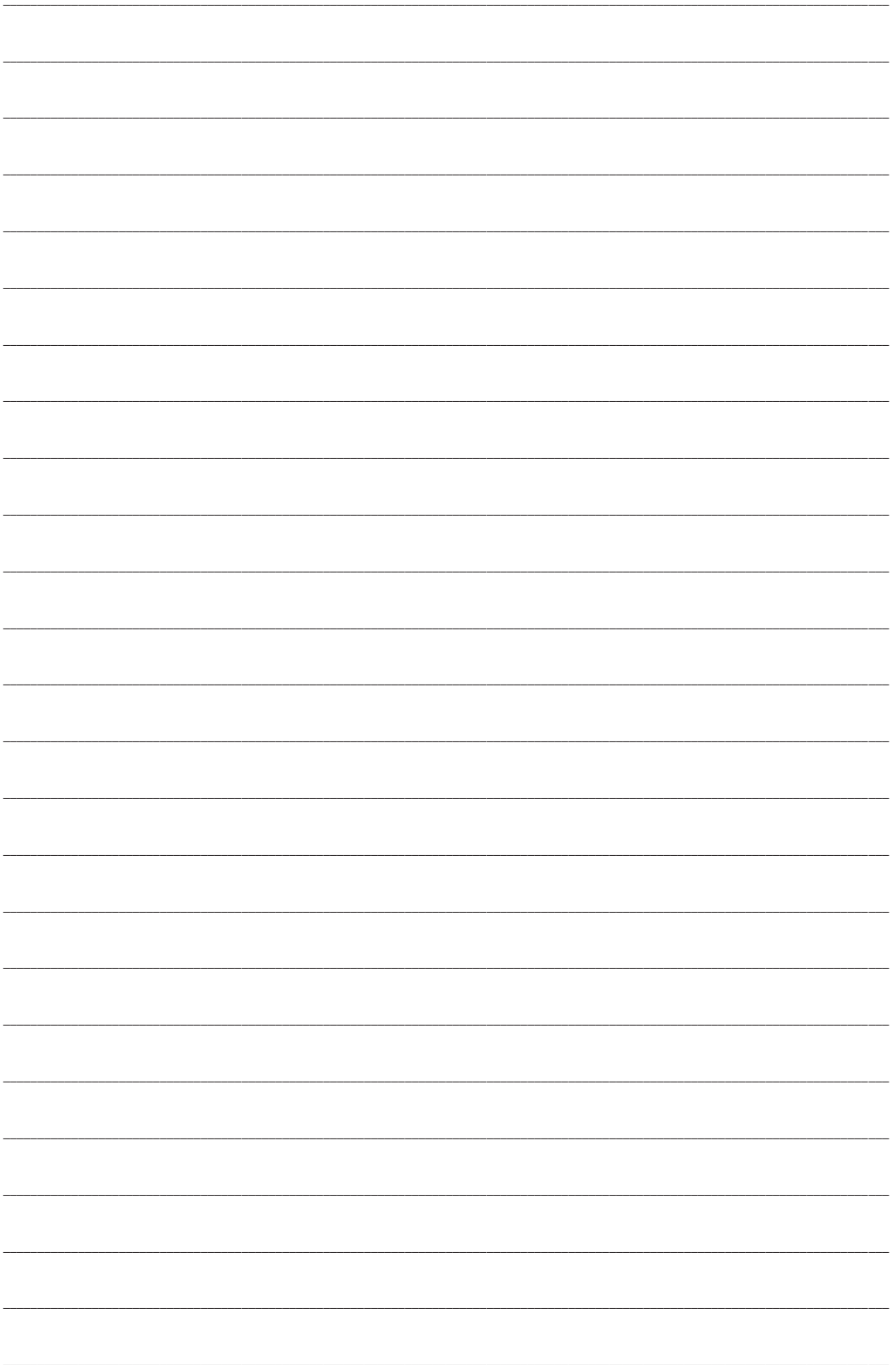
 YMPÄRISTÖ **Raite**® **ENVIRONMENT**

 KWH
PIPE

 PUHDASTA VETTÄ
Vesikaivohuolto
VIPE OY

 GREEN **ROCK**®

Suomalaiset kylät ovat ympäri Eurooppaa tunnettuja aktiivisuudestaan. Kotimaassa kyläyhdistykset mielletään vielä usein "huvitoimikunniksi", mutta asialla on toinenkin puoli. Kylissä suunnitellaan, tuotetaan ja järjestetään uudelleen niitä palveluja, joita yhteiskunta on siirtämässä yhä kauemmas keskuksiin. Pienissä yksiköissä ratkaisuna on usein monipuolinen yhteistyö, siihen on kylissä pitkät perinteet.

Tämä julkaisu on toteutettu Suomen Kylätoiminta ry:n hallinnoiman *Kyliä elinoloita paremmiksi yhteistoimin* -hankkeen tuloksena. Julkaisun tarkoituksena on esitellä muutamia käytännön esimerkkejä kylien moninaisista palveluratkaisuista. Se pyrkii myös valottamaan kolmannen sektorin asemaa ja ristipaineita palvelurakenteiden uudistamisessa.

